

Begroting 2025

Versie 2.0

Vaststelling dagelijks bestuur 5 november 2024

Vaststelling algemeen bestuur 15 november 2024

INHOUD

INHOUD	3
KERNGEGEVENS	7
BELEIDSBEGROTING	9
1. Inleiding	10
2. Externe en interne ontwikkelingen	12
2.1 Ontwikkelingen sinds het vorig begrotingsjaar en de meerjarenraming	12
2.2 Belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de meerjarenraming	12
2.3 Uiteenzetting uitgangspunten en normen	14
2.4 Afwijking uitgangspunten en normen ten opzichte van de vorige begroting en meerjarenraming	15
3. Programmaplan	16
3.1 Waterveiligheid	16
3.1.1 Doelstelling van het beleid: wat willen we bereiken?	16
3.1.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?	17
3.1.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?	20
3.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem	21
3.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen	21
3.2.1.1 Doelstellingen van het beleid: wat willen we bereiken?	21
3.2.1.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?	22
3.2.2 Gezond en natuurlijk water	25
3.2.2.1 Doelstellingen van het beleid: wat willen we bereiken?	25
3.2.2.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?	26
3.2.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?	29
3.3 Schoon water	30
3.3.1 Doelstelling van het beleid: wat willen we bereiken?	30
3.3.2 De effecten bereiken: wat gaat we ervoor doen?	30
3.3.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?	33
3.4 Samen, duurzaam, slim en effectief	34
3.4.1 Doelstelling van het beleid: wat willen we bereiken?	34

3.4.2	De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?	34
3.4.3	Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?	39
3.5	Overzicht dekkingsmiddelen	40
3.6	Heffing vennootschapsbelasting	40
3.7	Onvoorzien	41
4.	Raming van de belastingopbrengsten	42
4.1	Kostentoerekening, kostentoedeling en kwijtschelding	42
4.1.1	Objectieve, bedrijfseconomische criteria voor de kostentoerekening	42
4.1.2	Kwantitatieve grondslagen kostentoedeling	42
4.1.3	Kwijtscheldingsbeleid	43
4.2	Watersysteembeheer	43
4.2.1	Raming van de belastingopbrengsten	43
4.2.2	Toelichting op de verwachte opbrengsten uit belastingheffing	43
4.2.2.2	Mate van kostendekkendheid	44
4.2.2.3	Geraamde belastingeenheden	45
4.2.2.4	Ontwikkeling van de tarieven	46
4.3	Zuiveringsbeheer	47
4.3.1	Raming van de belastingopbrengsten	47
4.3.2	Toelichting op de verwachte opbrengsten uit belastingheffing	47
4.3.2.1	Oorzaken voor de verschillen tussen begrotingsjaar 2024 en 2025	47
4.3.2.2	Mate van kostendekkendheid	48
4.3.2.3	Geraamde belastingeenheden	48
4.3.2.4	Ontwikkeling van de tarieven	49
4.4	Lastendruk	49
5.	Paragrafen	51
5.1	Uiteenzetting van de financiële positie	51
5.1.1	Financiering	51
5.1.2	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	54
5.1.2.1	Inventarisatie van de risico's	54
5.1.2.2	Inventarisatie van de weerstandscapaciteit	58
5.1.2.3	Beleid rondom risico's en weerstandscapaciteit	59

5.1.3	Stand en verloop van de bestemmingsreserves voor tariefegalisatie	59
5.1.4	Stand en verloop van de overige bestemmingsreserves	60
5.1.5	Stand en verloop van de voorzieningen	60
5.1.6	Kengetallen	61
5.1.6.1	Algemeen	61
5.1.6.2	Weerstandsvermogen	61
5.1.6.3	Netto schuldquote	61
5.1.6.4	EMU-saldo	61
5.1.6.5	Wendbaarheid van de begroting	62
5.1.6.6	Lastendruk	63
5.2	Assetmanagement	64
5.2.1	Waterkeringen en bijbehorende kunstwerken	64
5.2.2	Watergangen, stuwen en gemalen	64
5.2.3	Zuiveringstechnische kunstwerken	65
5.3	Bedrijfsvoering	66
5.4	Verbonden partijen	67
5.4.1	Visie en beleidsvoornemens	67
5.4.2	Overzicht van de verbonden partijen	67
5.4.2.1	Gemeenschappelijke regelingen	68
5.4.2.2	Vennootschappen en coöperaties	71
5.4.2.3	Stichtingen en verenigingen	74
	FINANCIËLE BEGROTING	77
6.	Overzicht van baten en lasten	78
6.1	Overzicht van baten en lasten	78
6.2	Toelichting bij het overzicht van baten en lasten	78
6.2.1	Oorzaken aanmerkelijk verschil Waterveiligheid	78
6.2.2	Oorzaken aanmerkelijk verschil Klimaatbestendig en gezond watersysteem	78
6.2.3	Oorzaken aanmerkelijk verschil Schoon water	79
6.3	Overzicht incidentele baten en lasten	79
7.	Voorgenomen investeringen	80
7.1	Investeringen	80

7.2 Toelichting	80
8. Geprognosticeerde balans	81
9. Voorstel en besluit	82
Bijlage 1 Projecten met procentuele verdeling naar (deel)programma	83
Bijlage 2 Vergelijking tarieven 2024	88

KERNGEGEVENS

GEBIED	Oppervlakte in hectare	161.000
	Aantal gemeenten	20
	Aantal bedrijven	16.823
	Aantal inwoners	787.852

TAKEN	Watersysteembeheer	110 km primaire waterkering 214 km niet primaire-waterkering 4.140 km watergangen/-lopen 114 gemalen
	Zuiveringsbeheer	7 rioolwaterzuiveringsinstallaties 103 rioolgemalen 423 km transportleiding

FINANCIEN			2025	2024	
			Netto kosten	Netto kosten	
	Watersysteembeheer		€ 96,3 mln.	€ 86,5 mln.	
	Zuiveringsbeheer		€ 80,0 mln.	€ 70,4 mln.	
	Totaal		€ 176,3 mln.	€ 156,9 mln.	
			Omslag / heffing	Omslag / heffing	
	Watersysteembeheer		€ 90,6 mln.	€ 80,7 mln.	
	Zuiveringsbeheer		€ 73,0 mln.	€ 66,1 mln.	
	Totaal		€ 163,6 mln.	€ 146,8 mln.	
			Bruto investeringen	Bruto investeringen	
	Watersysteembeheer		€ 206,0 mln.	€ 112,5 mln.	
	Zuiveringsbeheer		€ 78,6 mln.	€ 57,1 mln.	
Totaal		€ 284,6 mln.	€ 169,6 mln.		
		2025	2024		
Watersysteembeheer	Aanslag eenheden	Aantallen	Tarieven	Aantallen	Tarieven
Ingezetenen	woning	329.900	€ 83,08	322.600	€ 73,52
Gebouwd	WOZ-waarde x € 1.000.000	165.380	0,03053%	156.807	0,02938%
Ongebouwd	herleide hectare	98.350	€ 119,50	100.875	€ 101,23
Natuurterreinen	hectare	27.200	€ 7,37	25.300	€ 6,66
Verontreinigingsheffing	vervuilingseenheid	4.500	€ 60,84	4.500	€ 55,56
Zuiveringsbeheer					
Zuiveringsheffing	vervuilingseenheid	1.190.900	€ 60,84	1.181.500	€ 55,56

ORGANISATIE	Bestuur	1 dijkgraaf 30 leden algemeen bestuur waarvan 5 leden dagelijks bestuur
	Organisatie	559,52 fte

BELEIDSBEGROTING

1. Inleiding

Voor u ligt de begroting 2025 van waterschap Aa en Maas. Deze begroting bestaat uit twee onderdelen. Allereerst geven we – in lijn met ons Waterbeheerprogramma (WBP) – per programma aan welke doelen we willen bereiken en hoe we dat gaan doen. Vervolgens wordt dit vertaald naar de bijbehorende kosten en de doorrekening hiervan in de tarieven voor 2025. Ook geven we een doorkijk naar de komende jaren, zowel op inhoud als de financiële gevolgen daarvan. De opzet van de begroting is gewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren zodat wordt voldaan aan de nieuwe verslaggevingsvoorschriften.

De beleidsbegroting bestaat uit een beschrijving van de externe en interne ontwikkelingen, het programmaplan, de raming van belastingopbrengsten met een toelichting hierop en de paragrafen. Daarin geven we inzicht in onze financiële positie, het assetmanagement, de bedrijfsvoering en onze verbonden partijen. In de financiële begroting vindt u een overzicht van de baten en lasten en de voorgenomen investeringen en de geprognosticeerde balans.

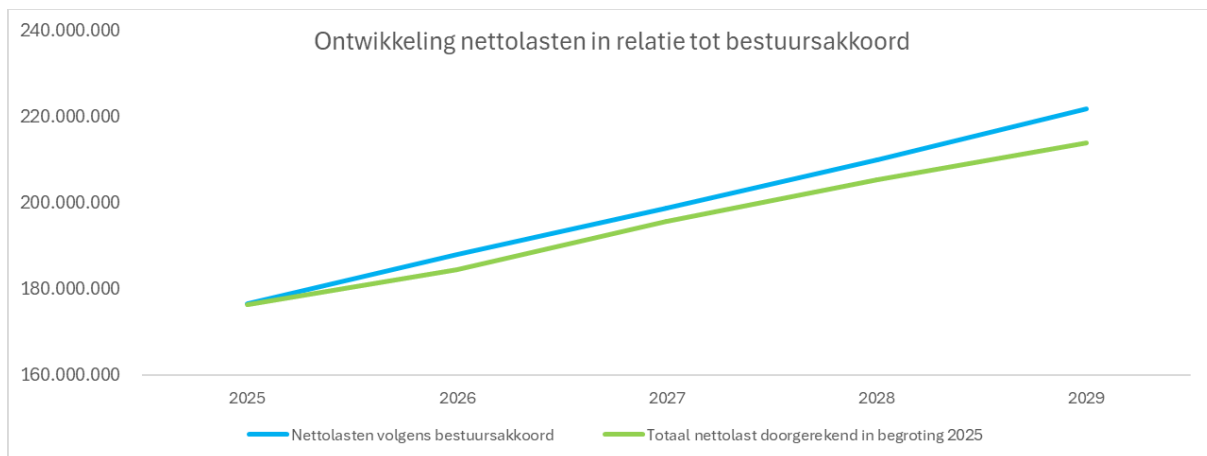
In het Waterbeheerplan 2022-2027 en het bestuursakkoord 2023-2027 “Zonder bodem en water geen later” staan diverse doelen om ons werkgebied sterker, veerkrachtiger en weerbaarder te maken. We hebben te maken met grote opgaves. Denk aan een betere bescherming tegen overstromingen in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het behalen van de doelen rond waterkwantiteit en waterkwaliteit vanuit de Kaderrichtlijn Water (KRW). Op het gebied van stedelijk afvalwater investeren we in onderhoud, aanpassing en vernieuwing van onze rioolgemalen, transportleidingen en zuiveringen. Voor al deze doelen, maar natuurlijk ook voor onze reguliere werkzaamheden, is financiële en personele inzet nodig.

Een forse opgave die vraagt om grote investeringen. De afgelopen jaren is het bruto investeringsvolume toegenomen van € 63 miljoen in 2020 naar circa € 285 miljoen in 2025. In combinatie met de grote kostenstijgingen door onder andere de hoge inflatie leidt dit onvermijdelijk tot een stijging van de tarieven. Aa en Maas staat daarin niet alleen. Hogere prijzen en een toename van de opgaven vormen een brede maatschappelijke uitdaging. Ondanks de verhoging blijven onze tarieven laag in vergelijking met andere waterschappen. Dit waterschap kiest ervoor te doen wat nodig is en neemt daarbij haar verantwoordelijkheid.

Eerder dit jaar heeft het algemeen bestuur kennisgenomen van de voorjaarsnota. Daarin is een doorkijk gegeven van de belangrijkste beleidskeuzes voor 2025. De begroting 2025 is een uitwerking van deze voorjaarsnota. Tussen de voorjaarsnota en de begroting zijn geen nieuwe beleidskeuzes gemaakt, maar zijn uitsluitend een aantal technische aanpassingen verwerkt.

- Het boekjaar 2024 wordt naar verwachting afgesloten met een verlies. De prognose van de bestuursrapportage is € 3,6 miljoen nadelig. We sturen er als organisatie op om – gegeven de opdracht die we hebben om de opgaven te realiseren – oplossingen te vinden om binnen het begrotingskader te blijven. Voorzichtigheidshalve is bij het opstellen van deze begroting rekening gehouden met een uiteindelijk tekort over 2024 van € 1,6 miljoen.
- De structurele voor- en nadelen uit de bestuursrapportage 2024 zijn verwerkt in de begroting 2025.
- Inflatie komt hoger uit dan verwacht. Deze bedraagt 3,2% in plaats van 2%.
- Door een lagere marktrente is de omslagrente gedaald.
- De standaard belastingprofielen zijn herzien door de Unie van Waterschappen. Dit leidt tot een andere presentatie van de effectieve belastingdruk voor onze ingezetenen.
- De grondslagen voor de belastingheffing zoals aantallen hectare en WOZ-waarde zijn op basis van de nieuwe gegevens van de BSOB geactualiseerd. Dit leidt binnen de huidige kostentoedelingsverordening tot een verschuiving van de belastingdruk. In 2025 wordt de kostentoedelingsverordening herzien in verband met de wijziging van het belastingstelsel van de waterschappen per 2026.

De omvang van de begroting 2025 bedraagt € 176,3 miljoen. De ontwikkeling van de nettolasten past binnen de kaders van het bestuursakkoord, waarbij rekening is gehouden met de eenmalige correctie van 2% voor autonome kostenontwikkelingen, zoals benoemd in de afgelopen voorjaarsnota.

Het realiseren van onze groeiende opgaven in een periode van nog altijd relatief hoge prijzen, maakt dat de tarieven dit jaar meer stijgen dan u van ons gewend bent. Dat hadden wij ook liever anders gezien. We zijn er echter van overtuigd dat de in deze begroting opgenomen activiteiten en bijbehorende kosten nodig zijn om onze doelstellingen te bereiken. De begroting 2025 leidt daarmee tot onderstaande tarieven:

Belastingcategorie	Tarieven begroting 2024	Tarieven begroting 2025
Watersysteemheffing		
Ingezetenen	€ 73,52	€ 83,08
Gebouwd % van WOZ-waarde	0,02938%	0,03054%
Ongebouwd	€ 101,23	€ 119,50
Natuurterreinen	€ 6,66	€ 7,37
Waterzuiveringsheffing		
Per Vervuilingseenheid	€ 55,56	€ 60,84

De volgende tabel laat de totale begroting 2025 zien, verdeeld over de bestuurlijke programma's.

Tabel 1: Totaaloverzicht naar programma's.

Programma (bedragen * € 1.000)	Totaal begroting 2024	Totaal begroting 2025	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer
Waterveiligheid	17.398	20.595	20.595	
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	69.865	76.346	76.346	
Schoon water	70.461	79.925		79.925
Onvoorzien, vennootschapsbelasting en dividend	-865	-544	-592	47
Netto lasten	156.859	176.322	96.349	79.973
Belastingen	-146.795	-163.561	-90.561	-72.999
Toevoegingen en onttrekkingen uit de reserves	-10.064	-12.761	-5.788	-6.973
Saldo	0	0	0	0

2. Externe en interne ontwikkelingen

In dit hoofdstuk beschrijven we alle de ontwikkelingen, beleidsvoornemens en actualiteiten die relevant zijn voor ons beleid en de besluitvorming hierover. We bespreken de externe en interne ontwikkelingen sinds het vaststellen van de begroting 2024. Verder gaan we in op de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de meerjarenraming, de uitgangspunten en normen waarop de ramingen zijn gebaseerd en de afwijkingen daarin ten opzichte van de vorige begroting.

2.1 Ontwikkelingen sinds het vorig begrotingsjaar en de meerjarenraming

De afgelopen jaren zijn we geconfronteerd met flinke kostenstijgingen. De gemiddelde kosten voor de grond-, weg en waterbouw (GWW) lagen de afgelopen jaren bijvoorbeeld significant hoger dan de gemiddelde inflatie (CPI). De kosten zijn sinds 2020 cumulatief (effect op effect) gestegen met zo'n 40% terwijl de cumulatieve inflatie circa 22% was. Ook de aanhoudende personeel- en grondstoffen schaarste, in combinatie met een hoge vraag bij minder aanbod, dreef de marktprijzen op. Het Centraal Planbureau (CPB) verwacht dat de inflatie in 2024 uitkomt op 3,6% (augustusraming)¹. De verwachting voor 2025 is 3,2%. Op de middellange termijn (tot en met 2028) gaat het CPB uit van een gemiddelde inflatie van 2,7%. Omdat deze ontwikkelingen onzeker zijn, hanteren wij in onze meerjarenraming voor 2026 en verder – net als voorgaande jaren – het langjarig streefpercentage van 2%. Bij iedere voorjaarsnota en begroting stellen wij dit telkens bij aan de hand van de actuele cijfers.

De impact van klimaatverandering wordt steeds groter. We krijgen te maken met meer en extremere natte periodes én met langere droogteperiodes. Deze twee extremen worden het 'nieuwe normaal'. Verder komt de deadline van de Kader Richtlijn Water (KRW, eind 2027) steeds dichterbij. Daarbij wordt ook steeds duidelijker wat de mogelijke juridische consequenties zijn als we de KRW-doelen niet halen. Als waterschap bereiden we ons hierop voor en we zien hetzelfde gebeuren bij andere waterschappen, de provincies en het Rijk.

We worden bij het realiseren van onze doelstellingen belemmerd door netcongestie en de regels en maatregelen rondom de (te verminderen) uitstoot van stikstof. Hierdoor hebben we de planning van meerdere projecten moeten bijstellen.

Sinds medio 2024 heeft Nederland een nieuw kabinet. Zij kijken anders aan tegen de opgaven op het gebied van natuur, landbouw, stikstof, klimaat en waterkwaliteit dan het vorige kabinet. Een voorbeeld hiervan is het besluit van het kabinet om het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) stop te zetten. Dit heeft zeker ook impact op ons werk en de financiering daarvan. De lijn en de plannen van het huidige kabinet zijn nog niet voldoende uitgewerkt om daar nu al een goede inschatting van te kunnen maken.

2.2 Belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de meerjarenraming

De meerjarenraming geeft een doorkijk van het begrotingsjaar en ten minste vier daarop volgende jaren. Dit is een verlenging met één jaar ten opzichte van de oude verslaggevingsregels. Dit geeft niet alleen meer inzicht, maar betekent ook dat een nieuw dagelijks bestuur, ook in de eerste begroting die het opstelt, het effect van het gevoerde beleid zichtbaar maakt in het jaar na afloop van zijn bestuursperiode. Het gaat dan om onderwerpen zoals de geplande investeringen, de ontwikkeling van de schuldbestand en de lastenontwikkeling.

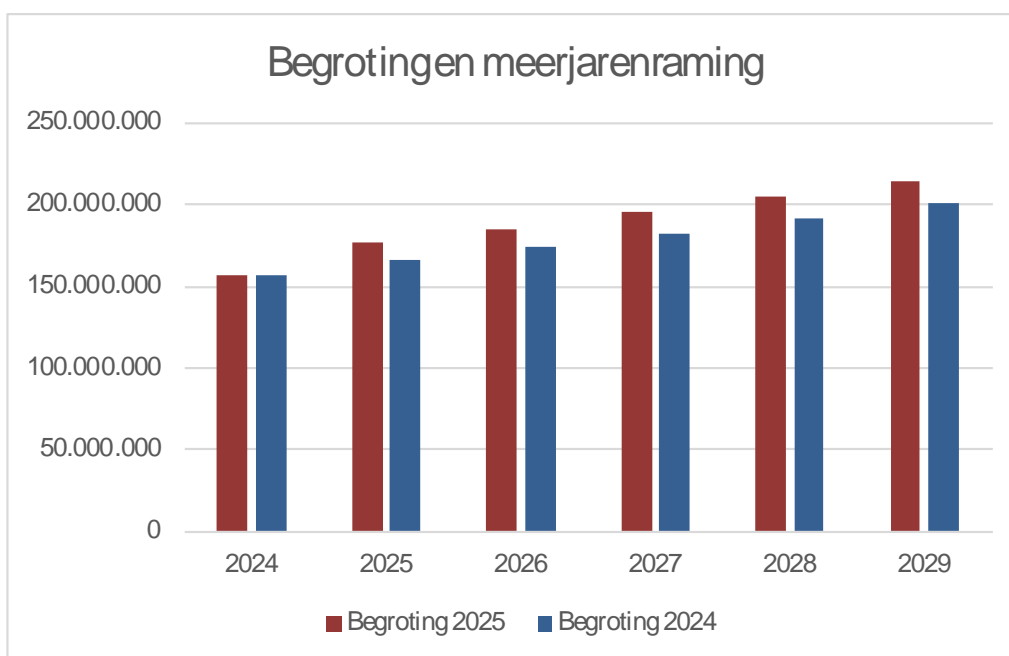
---

¹ Dit is nagenoeg gelijk aan de 3,7% inflatie waar in de begroting 2024 mee is gerekend.

In de begroting 2025 zijn de voorjaarsnota 2024 en de structurele voor- en nadelen uit de bestuursrapportage 2024 verwerkt. Dit leidt tot de volgende ontwikkeling van de lasten en baten:

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	Vershil in €	Vershil in %
Kapitaallasten	43.964	49.685	5.721	13%
Personeelslasten	55.488	60.231	4.742	9%
Goederen en Diensten van derden	77.808	87.876	10.068	13%
Reserveringen	314	313	-1	0%
Voorzieningen				
Onvoorzien	300	300		0%
Totaal lasten	177.874	198.405	20.530	12%
Financiële baten	2.951	2.697	-254	-9%
Personeelsbaten	1.221	1.325	104	8%
Goederen en diensten aan derden	2.681	2.615	-66	-2%
Bijdragen van derden	2.770	3.248	478	17%
Ontrekkingen aan reserves	119		-119	-100%
Ontrekkingen aan voorzieningen				
Geactiveerde lasten	11.272	12.198	927	8%
Totaal baten	21.015	22.083	1.068	5%
Netto lasten	156.860	176.322	19.462	12%

In onderstaande grafiek wordt de meerjarenraming volgend uit de begroting 2025 afgezet tegen de meerjarenraming uit de begroting 2024. Een belangrijke constatering is dat er sprake is van een autonome kostenstijging. Dat wil zeggen dat de kosten toenemen door bijvoorbeeld inflatie, maar niet als gevolg van beleidskeuzes. Dit is nader toegelicht in de voorjaarsnota en in deze begroting.

2.3 Uiteenzetting uitgangspunten en normen

De voorjaarsnota 2024 vormt de basis voor de begroting 2025 en de meerjarenraming. Het Waterbeheerplan 2022-2027 en het Bestuursakkoord 2023-2027 vormen daar op hun beurt weer de basis voor. De voorjaarsnota bouw voort op de begroting 2024 en bijbehorende meerjarenraming.

In het bestuursakkoord is rekening gehouden met een ontwikkeling van de jaarlijkse nettolasten van de inflatie plus maximaal 3%. Dit is exclusief de kapitaallasten voorvloeiend uit het HWBP. Het is vanwege de recente economische ontwikkelingen echter reëel om dit financieel kader breder te definiëren. Naast inflatie houden we daarom ook rekening met andere autonome kostenontwikkelingen, zoals de markt- en renteontwikkelingen. Zoals besproken bij de voorjaarsnota 2024, gaan we daarom in de begroting 2025 voor de autonome kostenontwikkelingen uit van de inflatie plus eenmalig een aanvullende correctie van 2%, naast de vastgestelde maximale toename van 3% voor het verder uitwerken van de ingezette lijnen uit het bestuursakkoord en het waterbeheerplan. Met deze eenmalige correctie respecteren we de kaders uit het bestuursakkoord, maar houden we wél rekening met de extreme ontwikkelingen in de afgelopen twee jaar.

Naast het financiële kader horende bij het bestuursakkoord, zijn de normen zoals deze zijn vastgelegd in de Nota financieel beleid mede bepalend voor de totstandkoming van deze begroting en meerjarenraming. Uiteraard houden we daarbij rekening met de wijzigingen als gevolg van de nieuwe verslaggevingsvoorschriften. Bij het opstellen van de begroting hebben we de volgende rekenkundige uitgangspunten gehanteerd:

- De inflatie is gebaseerd op de augustusraming van het CPB en bedraagt voor de begroting 2025 3,2%. Meerjarig gaan we, zoals gebruikelijk, uit van een normalisering naar 2%.
- De huidige cao-afspraken gelden tot en met 2024. Voor de loonontwikkeling in 2025 zijn we eveneens uitgegaan van 3,2%. Voor 2026 en verder hebben we rekening gehouden met een stijging van de loonkosten van 2,0%.
- Het rente-omslagpercentage (alle rentekosten uitgedrukt ten opzichte van de boekwaarde van de vaste activa) bedraagt 2,17% in 2025 en 2,23% in de daaropvolgende jaren. Het rentepercentage voor de rentetoe rekening aan reserves en voorzieningen bedraagt 3,1%. Deze is gebaseerd op de verwachte lange termijn rente (20 jaar) op de financiële markten.
- De WOZ-waarden en verwachte ontwikkelingen zijn aangeleverd door de Belasting Samenwerking Oost-Brabant (BSOB). Ook de heffingseenheden waarmee is gerekend, zijn gebaseerd op de door de BSOB aangeleverde nieuwe data.

De investeringen zijn onder te verdelen in drie categorieën: A, B en C-investeringen. Bij A-investeringen is door het algemeen bestuur voor het totale investeringsbedrag een krediet beschikbaar gesteld. De B-investeringen zijn onder te verdelen in B1 en B2-investeringen. B1-investeringen zijn vervangingsinvesteringen. Het algemeen bestuur wordt bij de begroting voorgesteld het dagelijks bestuur te machtigen tot de autorisatie van de in bijlage 1 opgenomen B1-investeringen. Een B2-investering betreft de middelen voor de uitvoering van een al toegekend A-krediet. Het algemeen bestuur heeft dan al besloten over de start van een project, maar nog niet over het beschikbaar stellen van een uitvoeringskrediet. De C-investeringen tot slot zijn kredieten waar het algemeen bestuur nog geen projectbesluit over heeft genomen.

2.4 Afwijking uitgangspunten en normen ten opzichte van de vorige begroting en meerjarenraming

De uitgangspunten en normen zijn geactualiseerd ten opzichte van de begroting 2024.

Uitgangspunten en normen	2024	2025	2026 en verder
Inflatiepercentage	3,70%	3,20%	2%
CAO loonontwikkeling	3,50%	3,20%	2%
Rente omslagpercentage	2,35%	2,17%	2,23%

Daarnaast is de begroting 2025 het eerste product binnen de planning en control-cyclus dat volgens de nieuwe verslaggevingsregels is opgesteld. Een van de verschillen ten opzichte van voorgaande jaren, is dat de begroting nu is onderverdeeld in een beleidsmatig deel en in een financieel deel. Verder presenteren we vanaf nu op een aantal plekken de bruto baten- en lasten, in plaats van netto kosten. Door in beide inzicht te geven, krijgt het algemeen bestuur meer inzicht in de samenstelling en ontwikkeling van de kosten en opbrengsten per programma. Tot slot heeft een aantal onderwerpen een andere plek gekregen en zijn er een aantal onderwerpen vervallen of juist toegevoegd. In de presentatie van de verschillende tabellen hebben we er voor gekozen om consequent te beginnen met het oudste jaar links en de daaropvolgende jaren naar rechts toe op te laten lopen. Op sommige plekken, bijvoorbeeld bij de geraamde baten en lasten, betekent dit dat we de volgorde van de jaren hebben omgedraaid ten opzichte van vorig jaar. De cijfers veranderen hierdoor uiteraard niet. We beogen hiermee de leesbaarheid van de begroting als geheel te verhogen.

3. Programmaplan

Het programmaplan is onderverdeeld naar vier bestuurlijke thema's:

1. Waterveiligheid
2. Klimaatbestendig en gezond watersysteem
3. Schoon water
4. Samen, duurzaam, slim en effectief.

We behandelen ieder thema volgens dezelfde indeling: de doelstellingen van het beleid, de gewenste effecten, en de geraamde baten en lasten. Dit staat ook wel bekend als de 3W-vragen: Wat willen we bereiken? Wat gaan we ervoor doen? Wat gaat het kosten? Indien van toepassing, wordt ook ingegaan op de directe betrokkenheid van verbonden partijen. In het hoofdstuk 'Overzicht van baten en lasten' wordt, als onderdeel van de financiële begroting, het verschil in kosten en opbrengsten ten opzichte van het vorig begrotingsjaar toegelicht.

3.1 Waterveiligheid

Het thema Waterveiligheid draait om de bescherming tegen overstromingen vanuit de Maas en het regionale watersysteem. Hiervoor moeten de waterkeringen (dijken en kunstwerken) periodiek worden getoetst aan de veiligheidsnormen. Het programma omvat de versterking van de primaire waterkeringen in het kader van het HWBP en het participatieproces dat daarbij hoort. Daarnaast omvat het de zorgplicht voor de instandhouding van deze waterkeringen met alle activiteiten die daarbij horen, inclusief het gegevens- en informatiemanagement en een goede afstemming tussen beheer en inrichting. Ook de instandhouding en eventuele versterking van de regionale waterkeringen komt aan bod. Daarnaast gaan we in op het samenspel tussen waterkeringen en het watersysteem, binnen het Deltaprogramma Maas en binnen ons eigen werkgebied. Ook de voorbereidingen op hoogwater en de crisisbeheersing voor de waterkeringen vallen onder dit programma.

3.1.1 Doelstelling van het beleid: wat willen we bereiken?

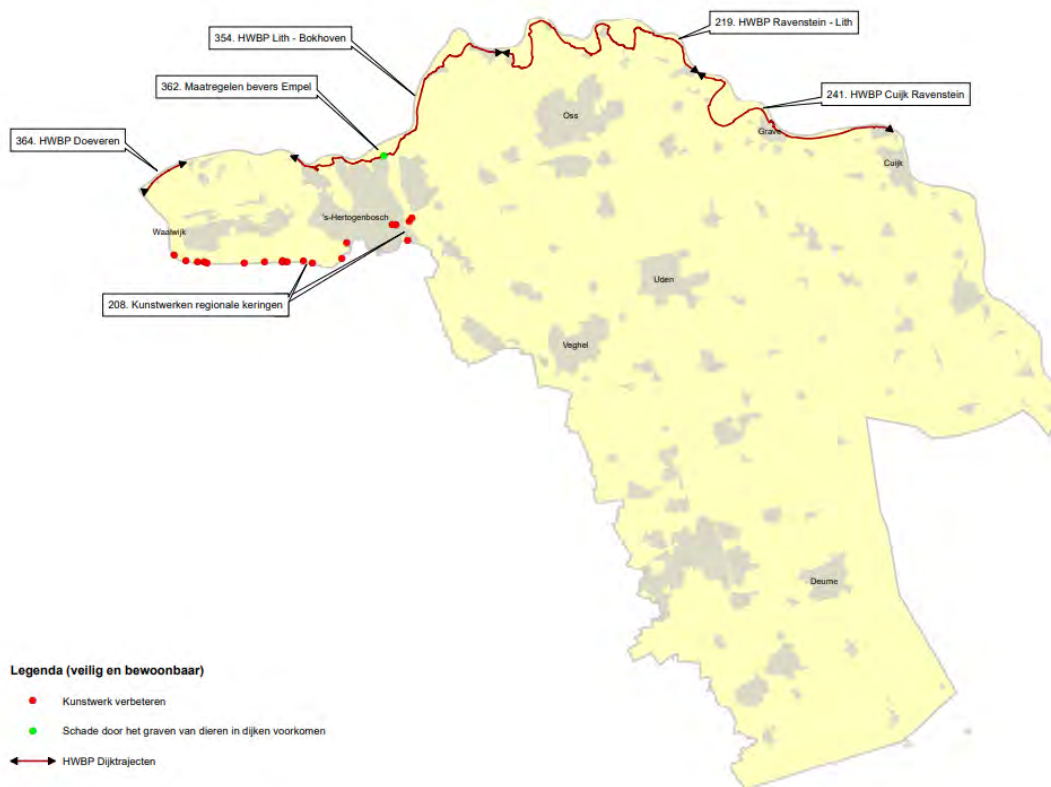
De doelstelling van Waterveiligheid is het beschermen van bewoners, bedrijven en infrastructuur in Noordoost- Brabant tegen overstromingen vanuit de Maas en het regionale watersysteem. Dit doen we door:

- onze Maasdijk volledig aan de norm te laten voldoen voor 2050. Dit doen we volgens de meerjarenplanning voor HWBP-projecten die in de volgende paragraaf is opgenomen.
- het inwinnen, valideren en digitaal opslaan en ontsluiten van gegevens over de waterkering in de projectfase en de beheerfase. Dit doen we in de eerste plaats voor de Maasdijk.
- de regionale keringen aan de provinciale normen te laten voldoen. Daarvoor voeren we groot onderhoud uit en verbeteren we de waterkerende kunstwerken in deze keringen.
- te voldoen aan de zorgplicht voor de instandhouding van de primaire keringen.
- waterkeringen te monitoren en onszelf voor te bereiden op calamiteiten (noodmaatregelen bij hoogwater).
- kennis te ontwikkelen en te innoveren op het gebied van waterveiligheid.
- onszelf als regionale partner van het Rijk in te spannen voor een robuuster Maassysteem met een grotere afvoercapaciteit. Daarbij bekijken we ook de opgaven in buurlanden en het regionale watersysteem.

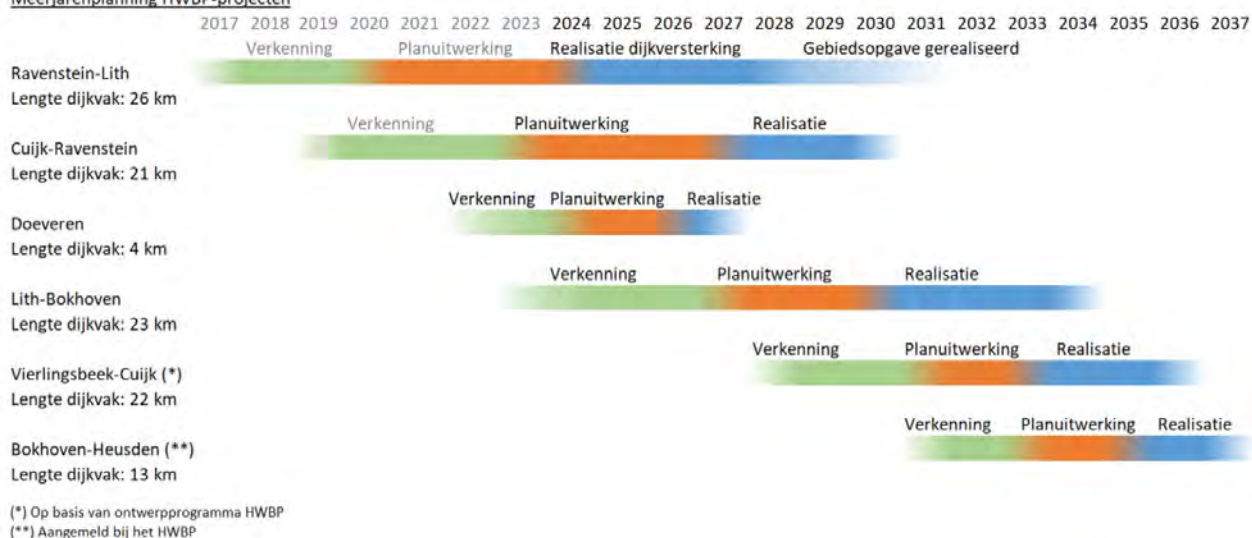

3.1.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Gerealliseerd 2022	Gerealliseerd 2023	Prognose 2024	2025	2026-2027	Doel 2022-2027
Primaire keringen	Realisatie km	0	0	0	0	26	26
Regionale keringen	Verbeteren kunstwerken st	0	0	1	1	2	4

Meerjarenplanning HWBP-projecten

Hoogwaterbeschermingsprogramma

- *Uitvoeren van het project Meanderende Maas (Ravenstein-Lith)*
In 2025 worden de eerste dijkkilometers versterkt, te beginnen bij Demen en Dieden. Eind 2028 is 26 kilometer Maasdijk tussen Ravenstein en Lith versterkt. Eind 2030 zijn ook de rivierverruimende en gebiedsgerichte maatregelen klaar.
- *Uitwerken van het plan voor de dijkversterking Cuijk-Ravenstein*
Het dijkontwerp wordt in 2024 en 2025 zo ver uitgewerkt dat we vergunningen kunnen aanvragen en besluiten kunnen nemen. In 2026 wordt de procedure voor het projectbesluit afgerond. Daarna start de voorbereiding van de realisatie van 21 kilometer dijkversterking. We vragen subsidie aan bij het HWBP en vragen krediet aan bij het algemeen bestuur.
- *Uitwerken van het plan voor de dijkversterking Doeveren*
In mei 2024 is het voorkeursalternatief vastgesteld, waarna het plan in de tweede helft van 2024 en in 2025 verder wordt uitgewerkt en het projectbesluit wordt genomen. De realisatie start in 2026. In 2027 wordt 4 kilometer versterkte Maasdijk opgeleverd.
- *Verkennen van oplossingsrichtingen voor de dijkversterking Lith-Bokhoven*
In de verkenning Lith-Bokhoven worden in 2024 en 2025 de mogelijke oplossingen breed verkend. Daarbij onderzoeken we met andere overheden en bewoners ook kansen om meerwaarde te bereiken door de dijkversterking te combineren met natuurontwikkeling, kleiwinning, recreatie en het beleefbaar maken van cultuurhistorie. Dit speelt vooral in de Henriëttewaard en langs de Maas in de gemeente 's-Hertogenbosch. Intern maken we afspraken over beter waterbeheer door een nieuw gemaal aan te leggen in de monding van de Dieze in het kader van de hoogwateraanpak 's-Hertogenbosch. Deze verkenning moet in 2026 leiden tot een voorkeursalternatief.
- *Concretiseren van de scope van het dijkversterkingsproject Vierlingsbeek-Cuijk*
Uit de beoordeling van dijktraject 36-1 Boxmeer-Cuijk is gebleken dat de aansluiting van de primaire waterkering op de hoge gronden ten zuiden van Boxmeer fors onvoldoende is. Daardoor moet de waterkering verlengd worden. In 2023 hebben we een voorlopig dijktracé bepaald tussen Vierlingsbeek en Boxmeer. Dit traject is nu opgenomen in het HWBP-programma in combinatie met het traject Boxmeer-Cuijk onder de projectnaam Vierlingsbeek-Cuijk. In 2025 werken we de scope in de programmering van het HWBP verder uit.
- *Actualiseren van de hydraulische ontwerpbelastingen (HOB)*
In elke fase van onze dijkversterkingsprojecten is een actualisatie nodig van de mogelijke waterstanden op basis van modelberekeningen (HOB). Deze zijn voor het laatst in 2020 bepaald (de HOB2020). Naar verwachting stelt het Rijk in 2025 een nieuw modelinstrumentarium beschikbaar waarin ook de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI zijn meegenomen. Of een actualisatie dan mogelijk is, moeten we nog bekijken.
- *Financiën HWBP*
De bruto investeringen voor waterveiligheid zijn in 2025 fors hoger dan in de voorgaande jaren. Dit komt doordat we starten met de uitvoering van het project Meanderende Maas. Via het dashboard HWBP wordt het algemeen bestuur elk kwartaal op de hoogte gebracht van de laatste stand van zaken. De HWBP-projecten zijn ook opgenomen in het Projectenboek 2025-2029.

Gegevensbeheer en informatiemanagement

- *In 2025 vindt de eerste gegevensoplevering voor een HWBP-project plaats*
Het gaat om een deel van de dijkversterking Meanderende Maas. Deze gegevens verwerken we op zo'n manier dat dijkbeheerders, vergunningverleners en technisch adviseurs hun werk goed kunnen doen. Het is belangrijk dat we deze gegevens in een toekomstbestendige vorm vastleggen. Ook toekomstige toepassingen gaan er namelijk gebruik van maken. Daarnaast gaan we met deze gegevens stappen zetten in de digitale (3D-) representatie van onze waterkering.
- *Binnen zien we hetzelfde als buiten: we werken in 2025 verder aan de volledigheid en kwaliteit van onze gegevens*

Dit doen we door een gegevensprotocol op te stellen, kwaliteitscriteria te definiëren en door een monitoringsplan op te stellen voor het gegevensbeheer. Hierdoor krijgen we meer inzicht in het verschil tussen de gewenste kwaliteit en de huidige kwaliteit. Zo kunnen we constructief naar ons doel toewerken.

Regionale waterkeringen

- *Verbeteren kunstwerken regionale keringen*
In 2025 verbeteren of vervangen we het laatste kunstwerk in de regionale keringen, de uitstroomconstructie van de Zandleij in het Drongelens kanaal.
- *Borgen bomenbeheer*
Het beheer van de bomen vraagt veel aandacht, vooral op en rond de regionale waterkeringen van het Drongelens kanaal. Het plan van aanpak voor het toekomstige bomenbeheer werken we in 2025 verder uit. De eerste controles vinden plaats in de tweede helft van 2025.

Instandhouding waterkeringen, zorgplicht en beoordeling primaire waterkeringen

Landelijk wordt gewerkt aan 'zorgplicht centraal'. Daarbij wordt de instandhouding, beoordeling en versterking van de primaire waterkeringen aan elkaar gekoppeld. De reden hiervoor is dat de bijbehorende processen in elkaar grijpen. Daarom gaan we hieronder in op de instandhouding én de wettelijke beoordeling van de primaire waterkeringen. De versterkingsopgave in het HWBP is zo groot en belangrijk dat we daar afzonderlijk op ingaan.

- *Regulier onderhoud en biodiversiteit*
Jaarlijks geven we bijna € 1 miljoen uit aan het onderhoud van het gras en de bomen op de primaire en regionale keringen. Waar mogelijk houden we bij het maaien rekening met de biodiversiteit. Dit doen we bijvoorbeeld door gewenste soorten te markeren, zodat we er bij de eerste maaibeurt omheen kunnen laten maaien. Als 2025 niet zo'n extreem nat jaar wordt als 2024, maaien we ook weer in fases.
- *Voorbereiden en uitvoeren van de tweede landelijke beoordeling (LBO-2)*
Op 1 januari 2023 is LBO-2 van start gegaan. Begin 2025 hebben we voor de komende beoordelingsronde van twaalf jaar een concept-areaalplan met planning klaarliggen voor onze Maasdijk. Een belangrijke wijziging in het proces is de overstap naar continue inzicht in de sterkte van de waterkering. Een uitdaging daarbij is de samenloop met de versterkingsprojecten, die veel gegevens en berekeningen opleveren die voor de beoordeling relevant zijn. In 2025 doen we hier ervaring mee op bij de eerste deeloplevering van gegevens voor Meanderende Maas.

Omgang met bevers en dassen, rekening houdend met dierenwelzijn

- Het 'Beverplan waterschap Aa en Maas' helpt ons te kiezen waar en hoe we in actie komen. De hoeveelheid tijd en geld die nodig is om met bevers en dassen om te gaan, groeit de komende jaren. In deze begroting houden we rekening met onze personele inzet en met oplopende kosten voor preventieve maatregelen in het watersysteem.
- De komende vijf tot tien jaar willen we in Noord-Brabant het aantal muskus- en beverratten terugdringen. Waar nodig zijn de muskusrattenvangers ook beperkt inzetbaar om bevers op te sporen. Verder experimenteren we met nieuwe, minder dieronvriendelijke methoden om muskusratten te vangen.
- We werken aan de eerste nota dierenwelzijn.

Kennisontwikkeling en innovatie

- *Optimaliseren berekeningen damwandlengte pipingschermen*
In het project Meanderende Maas is gebleken dat er we de berekening van de lengte van damwandschermen mogelijk kunnen optimaliseren. Deze schermen moeten piping tegen gaan. In 2025 voeren we daarom het innovatieproject heaveschermen uit, dat volledig gesubsidieerd wordt door het HWBP. Daarmee helpen we een kennisleemte op te vullen die door meerdere waterschappen als hinderlijk wordt ervaren.

- *Versterken kennisuitwisseling intern en extern*

We blijven leren van eerdere dijkversterkingsprojecten, ook door personeel uit te wisselen. De planuitwerking voor het project Meanderende Maas wordt in 2025 geëvalueerd. In 2024 is de waterschapsbrede vakgroep Omgevingsmanagement aangevuld met een specifieke groep voor de dijkversterkingsprojecten. Daar gaan we in 2025 mee door. We blijven deelnemen aan externe kennisnetwerken op het gebied van dijktechniek, omgevingsmanagement, projectbeheersing en contractmanagement. De Brabantbrede peer reviews in het kader van de wettelijke zorgplicht voor primaire waterkeringen zetten we voort in 2025. Daarnaast blijven we proactief kennis ontwikkelen over het omgaan met graverij door dassen en bevers. Dit doen we onder andere binnen de STOWA (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer). Ook blijven we actief in diverse landelijke kennisnetwerken en werkgroepen, zoals het Netwerk Dijkbeheerders, Expertteam Grasbekleding en de Programmacommissie Waterkeringen van de STOWA.

Deltaprogramma Maas en Integraal Riviermanagement (IRM)

- *Bijdragen aan Ruimte voor de Maas bij Oeffelt*

We hebben overeenstemming over de financiële bijdrage aan de voorkeursvariant van het project Ruimte voor de Maas bij Oeffelt. De provincie Noord-Brabant is hiervan de trekker. De formele besluitvorming vindt naar verwachting plaats in 2025. Dit project zorgt vanaf 2028 voor een waterstandsverlaging bij hoogwater op de Maas van maximaal 20 centimeter. Dit heeft onder meer effect op de benodigde dijkhoogte in de omgeving van Boxmeer. De kosten die we hierdoor niet hoeven te maken worden door het Rijk en de waterschappen Limburg en Aa en Maas omgezet in een financiële bijdrage aan het project van Rijkswaterstaat.

- *Inbreng leveren in de uitwerking van het programma IRM*

Tot begin 2026 wordt het beleid voor afvoercapaciteit en rivierbodemplugging uitgewerkt door het Rijk. Zij werken ook aan een vergroting van de slagkracht en de uitvoering in integrale projecten, om te beginnen door nationale programma's te stroomlijnen. In diezelfde periode dragen wij bij aan de gebiedsuitwerking voor de Maas. Dit moet leiden tot een actuele voorkeursstrategie Rivieren in het nationale Deltaprogramma 2027.

3.1.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?

Exploitatie

Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Totaal lasten	17.981	17.874	21.167
Totaal baten	2.939	475	572
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	15.041	17.398	20.595
Totaal beschikking bestemmingsreserves	34		
Netto lasten	15.007	17.398	20.595

Investerings

Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	bruto investering 2023	netto investering 2023	bruto investering 2024	netto investering 2024	bruto investering 2025	netto investering 2025
Totaal A-investeringen	29.786	25.021	25.204	4.175	141.610	17.569
Totaal B1-investeringen						
Totaal B2-investeringen			34.954	11.923	1.392	941
Totaal C-investeringen			6.520	6.520	9.774	9.524
Totaal	29.786	25.021	66.678	22.617	152.776	28.033

3.2 Klimaatbestendig en gezond watersysteem

In Klimaatbestendig en gezond watersysteem draait het om een goed functionerend watersysteem. In normale én in extreem droge en natte situaties: klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar. Daarbij sturen we op de kwantiteit via goede waterpeilen, waterconservering en het omgaan met wateroverlast en droogte, en op de chemische en ecologische kwaliteit. Het gaat daarbij niet alleen over het watersysteem zelf, maar ook over wat we met onze aanpak en manier van (samen)werken kunnen en willen bijdragen met het watersysteem. Denk aan: een vitaal platteland, gezondheid, een goede biodiversiteit en mogelijkheden voor recreatie. Bij de klimaatrobuuste inrichting houden we ook rekening met de uitstoot van broeikasgas uit het systeem en de bodem. Daarnaast is het werken aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water een belangrijk onderdeel.

We werken met twee deelprogramma's: 'Voldoende water en omgaan met weersextremen' en 'Gezond en natuurlijk water'.

3.2.1 Voldoende water en omgaan met weersextremen

Het deelprogramma 'Voldoende water en omgaan met weersextremen' draait om waterbeheer en de gewenste hoeveelheid water. Het gaat over het voorkomen van wateroverlast en problemen door droogte, over verdrogingsbestrijding in en rond natuurgebieden en over alle inspanningen om het watersysteem in goede staat te houden, zoals baggeren, maaien en onderhoud aan kunstwerken.

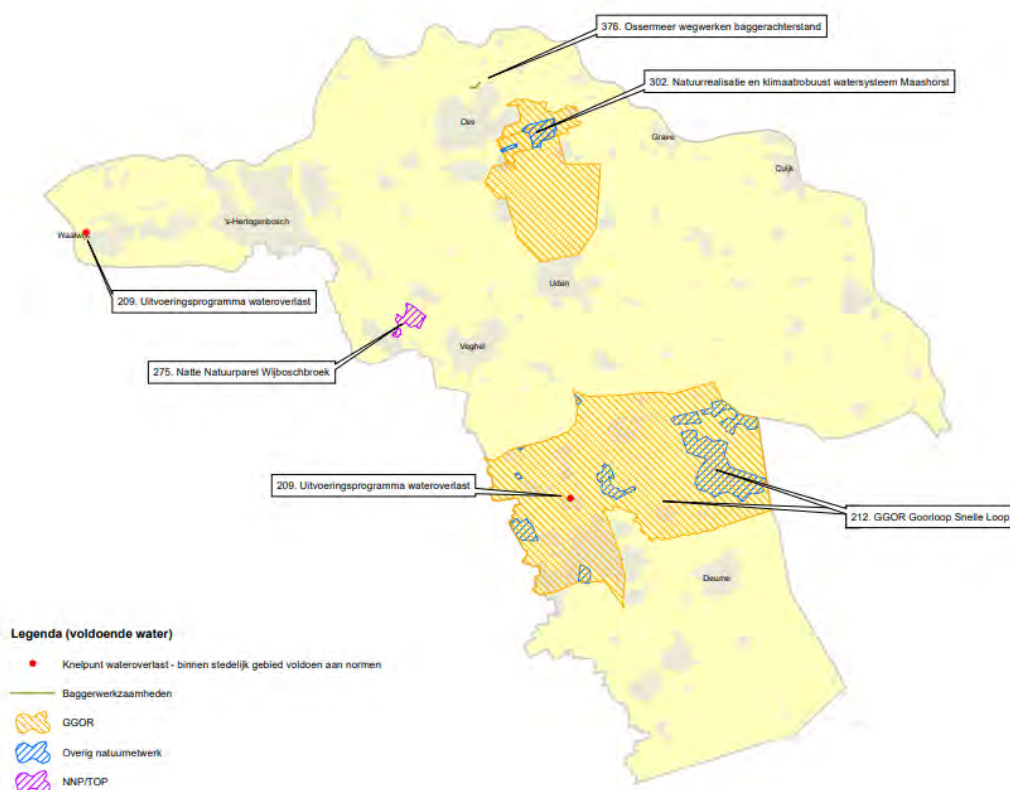
3.2.1.1 Doelstellingen van het beleid: wat willen we bereiken?

- We streven naar een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem; ons watersysteem functioneert uitstekend in normale situaties én is voorbereid op zeer droge en zeer natte situaties.
- We hebben 24/7 inzicht in de toestand van ons watersysteem met data, informatie en technologie.
- Op het gebied van droogte en verdroging:
  - In 2027 voldoen we aan de kwalitatieve én kwantitatieve doelstellingen voor (grond)water binnen de KRW.
  - We leveren ons aandeel binnen de gezamenlijke Brabantse ambitie voor een droogterobuust (grond)watersysteem in 2040.
  - We conserveren meer grondwater. Dat doen we door het langer vast te houden, aan te vullen en te infiltreren, door meer oppervlaktewater aan te voeren, door minder grondwater te onttrekken en door het effluent van onze rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) beter te benutten.
  - We zorgen voor een stabielere grondwaterbalans met in het voorjaar structureel hogere gemiddelde grondwaterstanden in de beekdalen en polders (10 tot 15 centimeter), flanken (20 tot 30 centimeter) en op de hogere gronden (35 tot 50 centimeter)
- Op het gebied van wateroverlast:
  - We voldoen aan de omgevingswaarden voor wateroverlast voor het regionale watersysteem.
  - We kennen de mogelijke restrisico's dankzij de uitgevoerde stresstesten en risicodialogen. We streven ernaar dat de belanghebbenden op de hoogte zijn van deze restrisico's en de verzekeraarbaarheid van wateroverlast.

3.2.1.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Gerealliseerd 2022	Gerealliseerd 2023	Prognose 2024	2025	2026-2027	Doel 2022-2027
Investeringsprojecten							
Hydrologie NNB	Natura 2000	ha	0	1260	0	0	3.300
	Natte Natuurparels		19	0	0	242	2.300
Droogte, waterconserving	GGOR 2.0 (GGOR landbouw + overige EHS)*	ha	7.289	17.345	4.011	7.114	1.000
Wateroverlast**	Voldoen aan de normen (uitv. progr. 2 en 3)	ha	41	116	52	0	258
	Knelpunten bebouwd gebied	st	1	1	0	2	22
Wegwerken baggerachterstand ***	km	51	30	0	1	168	250

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Gerealliseerd 2022	Gerealliseerd 2023	Prognose 2024	2025
Exploitatie					
Maaien	km/jaar	2.450	2.375	2.450	2.450
Cyclisch groot onderhoud	km	160	108	127	113
Wijzer onderhoud	km/jaar	100	136	200	200

Droogte en verdroging

- Om meer grondwater te conserveren, werken we in de lopende projecten verder aan goede hydrologische omstandigheden voor de belangrijkste natuurgebieden:
  - In de Gebiedsgericht Aanpak (GGA) Vitale Peel is de provincie de trekker. Wij leveren water- en gebiedskennis. Om meer snelheid in het proces te krijgen, zijn deelgebieden en -projecten benoemd waar nu verkenningen voor plaatsvinden en de planvorming voor start. Samen met waterschap Limburg werken we aan de planvorming voor het gebied rondom de bovenloop van de Aa. Daarnaast zetten we in 2025 vooral stappen in de gebiedsontwikkeling Astense Aa Zuid en de Gebiedsontwikkeling Eeuwselsche Loop.
  - Wij zijn de trekker bij GGA Moerputten, Vlijmens Ven en Bossche Broek vanwege de samenhang met de Hoogwateraanpak Brabant-Oost (Howabo). De visie is klaar en in 2025 werken we het plan verder uit.
  - Voor de natte natuurplek Wijboschbroek voeren we in 2025 fase 2 uit (het hydrologisch herstel van 242 hectare). Dan ligt er enkel nog een restopgave die wij in overleg met de partners voor eind 2027 uitvoeren.
  - Voor de natte natuurplek Sang en Goorkens hebben we de planvorming weer opgepakt na enkele grote aankopen in 2024. Hier gaan we in 2025 mee door.
  - Onderdeel van het Gebiedsplan Raam is het hydrologisch herstel van de natte natuurplek Hooge Raam. Hier werken naar uitvoering toe. Volgens planning is het project eind 2026 afgerond.
- In de eerste helft van 2025 leggen we een nieuw drainagebeleid voor aan het algemeen bestuur.
- In 2025 werken we met onze partners in Zuid-Nederland verder aan de basis voor het derde Uitvoeringsprogramma Deltaplan Hoge Zandgronden 2028-2033.
- In 2025 bekijken we of en hoe GGOR 2.0 bijdraagt aan onze doelen op het gebied van onder andere droogte en verdroging. Hierbij betrekken we de ervaringen tot nu toe in de pilots bij de Maashorst en de Vitale Peel.
- We onderzoeken in natuurgebieden (buiten de Gebiedsgerichte Aanpakken) naar mogelijkheden om de sponswerking te vergroten. Dat doen we samen met de terreinbeherende organisaties. De gebieden zijn: Maashorst, Sint Anthonisbos / De Grote Slink-Bunthorst en Stippelberg / Beestenveld.
- We stimuleren en ondersteunen gemeenten, voornamelijk met kennis, bij de klimaatbestendige inrichting van de bebouwde omgeving, zie ook verderop bij 'Stad als Spons'.
- Om meer oppervlaktewater aan te voeren:
  - voeren we de afspraken uit het Water Akkoord 2022 uit (WATAK).
  - benutten we waar mogelijk en nodig het Maas- en kanaalwater beter, bijvoorbeeld via de wateraanvoer Kokmeeuwenweg in de gemeente Asten.
  - gaan we door met de pilot Regelbare Drainage Infiltratie in de attentiezone van de Deurnsche Peel.
  - blijven we mogelijkheden ontwikkelen om effluent te hergebruiken.
- Om minder grondwater te onttrekken:
  - streven we er naar om in de eerste helft van 2025 een nieuw beregeningsbeleid aan het algemeen bestuur voor te leggen. Het nieuwe beleid zorgt voor een doelmatigere regulering van onttrekkingen voor beregening.
  - evalueren we begin 2025 onze aanpak om kleine onttrekkingen beter in beeld te brengen.
  - werken we mee aan het Brabantbrede ontwikkelpoer om mensen meer waterbewust te maken.

Stad als Spons

- Steden zijn een onmisbare schakel in het watersysteem. Met meer piekbuien en langere periodes van droogte moeten steden beter als spons functioneren. Dit is ook mogelijk. Waterschap Aa en Maas gaat nauwer samenwerken met gemeenten om het water in bebouwd gebied beter en meer op te vangen, te infiltreren, te bergen en pas in laatste instantie af te voeren. Zo werken we aan een betere leefbaarheid door hittestress tegen te gaan én zorgen we voor minder piekafvoeren, minder vervuiling door overstorten, een stabielere bedrijfsvoering op onze rwzi's en minder verdroging doordat het grondwater wordt aangevuld.

- In onze samenwerking met gemeenten richten we ons op het geven van advies en het inbrengen van onze expertise. Dit doen we bijvoorbeeld via gezamenlijke watersysteemanalyses en infiltratiekansenkaarten. Samen benaderen we particulieren, woningbouwcoöperaties en bedrijven om hen onderdeel te maken van de opgave en van de oplossing.
- Voor 2025 nemen we conform de afspraken uit de voorjaarsnota € 250.000 op voor Stad als Spons. In de jaren daarna loopt dit budget op naar € 750.000 in 2027.

Wateroverlast en Hoogwateraanpak Brabant-Oost (Howabo)

- We staan voor de opgave om in de regio Den Bosch wateroverlast tegen te gaan (Howabo). Daarvoor werken we samen met de partijen in het gebied om 11 kansrijke bouwstenen te verkennen.
- We werken verder aan het derde Uitvoeringsprogramma Wateroverlast.
- In 2025 toetsen we het regionale watersysteem aan de omgevingswaarden voor wateroverlast. Daarna stellen we op basis daarvan het vierde Uitvoeringsprogramma Wateroverlast op, dat in 2026 wordt afgerond. Dit nieuwe programma wordt uitgevoerd in de volgende Waterbeheerplan periode.
- In 2025 dragen we bij aan de bovenregionale stresstest en verbeteren we samen met onze partners de bovenregionale samenwerking in crisissituaties.
- We hebben in 2023 een daadwerkelijke 'stresstest' gehad. Wat we hiervan leren passen we zoveel mogelijk toe in de praktijk.

Instandhouding van het watersysteem

Grotere weersextremen door klimaatverandering vergen steeds meer van ons watersysteem. We werken aan een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem waarin de ecologie zich in de gewenste richting kan ontwikkelen. Daarvoor is beheer en onderhoud nodig. Een goede afstemming met onze inwoners is daarbij belangrijk, vooral omdat ook vanuit andere maatschappelijke doelen een toenemend beroep wordt gedaan op beheer en onderhoud.

- In het peilbeheer zetten we de lijn van de afgelopen jaren voort. Deze is vastgelegd in de aangescherpte Nota Peilbeheer. Door de beheer- en conserveringsmarge te benutten, kunnen we zo veel mogelijk water vasthouden waar het kan en tegelijk anticiperen op wisselende omstandigheden
- In 2025 leggen we het nieuwe peilbesluit voor de Haverleij, de Hertogswetering en het Koningsvliet voor aan het algemeen bestuur
- We werken de achterstanden in groot onderhoud (baggeren) verder weg. In het district Hertogswetering staat in 2025 veel baggerwerk op het programma. Baggeren alleen is hier niet voldoende, omdat anders het risico bestaat dat de kades inzakken. We moeten daarom ook herprofileren.
- We zorgen voor een gezond watersysteem dat klimaatbestendig is ingericht. Dat doen we op zo'n manier dat het onderhoud op een toekomstbestendige manier kan worden uitgevoerd. Daarnaast blijven we via Wijzer Onderhoud inzetten op betere mogelijkheden voor onderhoud op plaatsen waar die mogelijkheden nu nog onvoldoende zijn.
- Sinds 2023 verzamelen we via 3D maaien data over het profiel van een groot deel van de sloten. De komende jaren ontwikkelen we uit deze data systeem- en stuurinformatie. Een voorbeeld hiervan is data-ondersteund maaien. De afgelopen jaren hebben we hier de eerste ervaringen mee opgedaan. De kennis van onze onderhoudsmedewerkers is essentieel om de juiste parameters te ontwikkelen en de afwegingskaders transparant te maken. In 2025 gaan we onder de naam 'Tiptop maaien' verder met het verzamelen en vastleggen van deze kennis en het ontwikkelen van informatie.
- De landelijke Gedragscode Flora en Fauna voor Bestendig Beheer en Onderhoud wordt op dit moment geactualiseerd. Deze gedragscode wordt naar verwachting eind maart 2025 van kracht. Dat betekent dat er tot die tijd géén gedragscode ligt. Daarom wordt er aan een landelijke oplossing gewerkt. Voor ons eigen beheer en onderhoud lijken de gevolgen beperkt mits de nieuwe gedragscode bij aanvang van het broedseizoen is vastgesteld. Wel leidt de nieuwe gedragscode naar verwachting tot extra werk en kosten.
- Plaagsoorten zoals de grote watervlinder, de Japanse duizendknoop en de rivierkreeft blijven we bestrijden volgens onze werkprotocollen. Ondertussen werken we samen met de andere Brabantse waterbeheerders

en de provincie aan een meer strategische aanpak. De verwachting is dat invasieve exoten ook in de toekomst een uitdaging blijven. Ze vormen een probleem voor het hydrologisch functioneren van ons watersysteem, zorgen voor een afname van de biodiversiteit en maken het voor ons moeilijker om de KRW-doelen te halen. De komende jaren verwachten we een stijging van de kosten.

- De economische waarde van onze kunstwerken is de afgelopen jaren gestegen. We maken steeds meer gebruik van sensoren en automatisering. Het beheer en onderhoud wordt daarmee duurder en vereist steeds meer specialistische kennis. Met goed assetmanagement en onze Lange Termijn Asset Planning beheersen we de kosten en risico's van de kunstwerken zo goed mogelijk, terwijl ze wel de benodigde prestaties leveren.

Kennisvragen

- We sturen steeds vaker op output én outcome. In projecten gebruiken we daarvoor meer SMART-geformuleerde doelstellingen. Ook zetten we meetprogramma's in die de veranderingen in het systeem helpen volgen, en de impact van projecten helpen monitoren. Zo meten we of we onze doelstellingen behalen. Voor deze meetprogramma's gaan we in 2025 verder met een Brabantbrede afspraak uit de Droogteagenda. Daarmee willen we vaststellen in hoeverre onze gezamenlijke inspanningen helpen om de grondwaterdoelen te behalen.
- Ons streven om de grondwaterstanden te verhogen heeft gevolgen voor het gebruik van de grond. Bij wateroverlast vraagt dit om ruimte voor water: de ruimtelijke ordening en het waterbeheer zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit vraagt om een continue onderbouwing van ons waterbeheer met data en kennis, waarbij onze besluiten van vandaag anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. Meetnetten van de grondwaterstanden (bijvoorbeeld voor trendanalyses), afvoeren, bodemvocht en neerslag worden herijkt en aangevuld met satellietbeelden om systematisch realtime voorspellingen te kunnen doen. Daarvoor zijn we medio 2020 het investeringsproject Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK) gestart. Dit project loopt in 2025 door.
- Daarnaast willen we via onderzoek meer inzicht krijgen in:
  - de effecten van regelbare drainage- en infiltratiesystemen, en de gevolgen voor de toepasbaarheid daarvan (ook in zones rondom natuurgebieden).
  - de inzet van effluent voor droogtebestrijding

3.2.2 Gezond en natuurlijk water

3.2.2.1 Doelstellingen van het beleid: wat willen we bereiken?

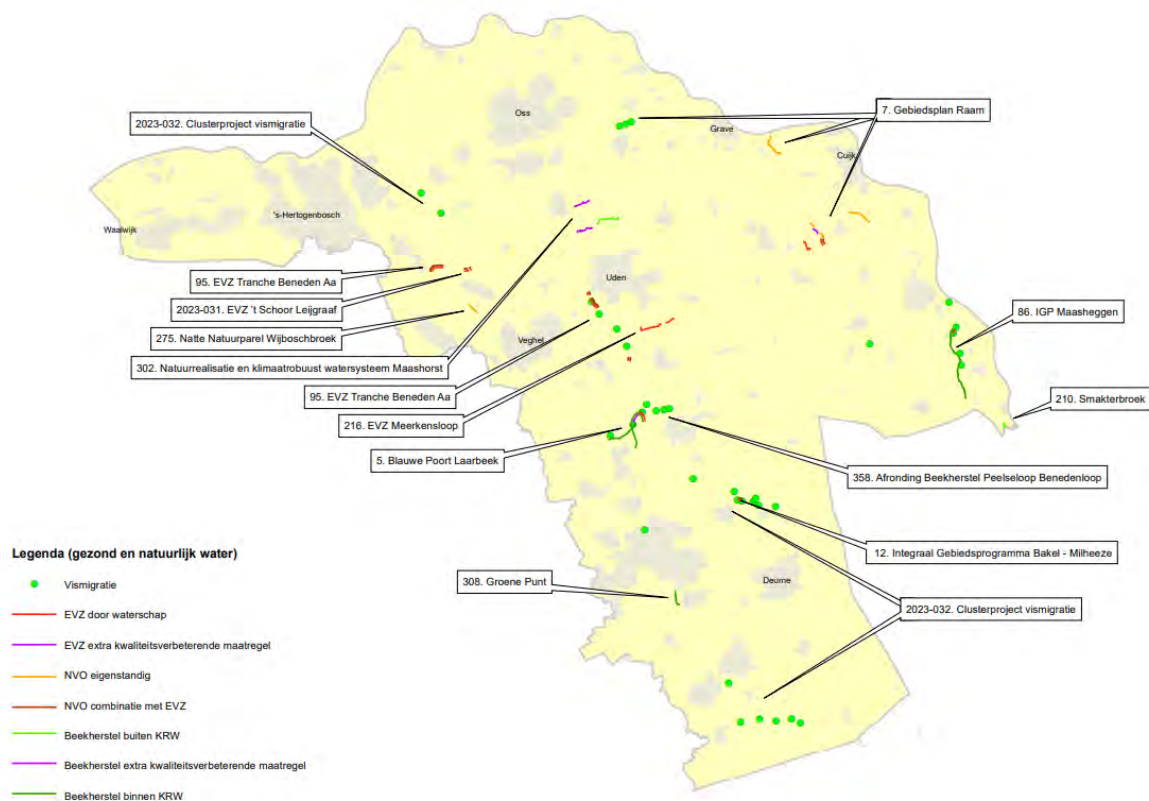
- We treffen (ons deel van) de maatregelen die nodig zijn voor een ecologisch goed functionerend watersysteem. We doen dit conform de Kaderrichtlijn Water op het gebied van inrichting, stoffen, en beheer en onderhoud. Wanneer het niet lukt om voor eind 2027 aan alle doelen uit de KRW te voldoen, leggen we dat uit.
- De waterkwaliteit en de monitoring daarvan voldoen aan de normen uit het Besluit kwaliteit leefomgeving.
- We werken aan de (bron)aanpak van de problemen met medicijnresten en opkomende stoffen in het oppervlaktewater (zoals PFAS en microplastics).
- We werken aan een grotere biodiversiteit.
- We vergroten de mogelijkheden voor recreatie in en om het water, zonder dat dit ten koste gaat van de waterdoelen.
- We vergroten het waterbewustzijn bij de inwoners van ons werkgebied.
- We hebben 24/7 inzicht in de toestand van ons watersysteem dankzij data, informatie en technologie.

3.2.2.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Gerealiseerd 2022	Gerealiseerd 2023	Prognose 2024	2025	2026-2027	waarvan in lopende projecten	Doel 2022-2027
Beekherstel	km	11	5	2	13	85	41	116
Natuurvriendelijke oevers eigenstandig	km	2	4	17	6	174	59	203
Natuurvriendelijke oevers gecombineerd*	km	1	6	1	4	31	8	43
Ecologische verbindingzones	km	2,8	13	4	9	66	24	95
Beekmondningen	st	1	0	0	0	1	1	2
Vispassages	st	15	11	12	36	96	105	170
Recreatie / educatie / participatie **	st/jaar	21	23	20	20	20	-	18

* Realisatie i.c.m. EVZ

** Aan recreatie, educatie en participatie wordt zowel binnen investeringsprojecten als vanuit exploitatiewerkzaamheden invulling gegeven. Het aantal werken per jaar kan verschillen maar blijft binnen de financiële kaders.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

Veel van onze inspanningen dragen bij aan het doel van de KRW: een ecologisch goed functionerend systeem van grond- en oppervlaktewater. De deadline van de KRW nadert: eind 2027. ~~Daarna dreigen er boetes vanuit Europa als we de doelen niet halen. De mogelijkheid bestaat dat er rechtszaken worden aangespannen tegen lozings- of onttrekkingsvergunningen die overheden af willen geven.~~ In 2024 hebben we met het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur bepaald welk extra handelingsperspectief we hebben om dichterbij de KRW-doelen te komen. Dit vertalen we in een uitvoeringsprogramma. Hierbij gaan we uit van de wettelijke verplichtingen van de KRW. Daarnaast houden we rekening met onze andere doelen en verplichtingen, bijvoorbeeld op het gebied van droogte en wateroverlast én met wat realistisch is qua capaciteit en middelen. We brengen verder scherp in beeld wat andere partijen kunnen of moeten doen voor de KRW. Dit doen we samen met de Brabantse waterschappen, op basis van het KRW-essay van de Universiteit Utrecht. Waar dat nodig en nuttig is, werken we ook samen met de provincie Noord-Brabant in de KRW Impuls Brabant en met partijen in het stroomgebied van de Maas. Kortom, we blijven hard werken aan een ecologisch goed functionerend watersysteem, we helpen anderen om daar aan bij te dragen en beperken tegelijkertijd het risico op boetes en juridische procedures.

In lijn met de voorjaarsnota hebben we in deze begroting rekening gehouden met extra capaciteit en extra budget voor meten en monitoren en voor vergunningverlening en handhaving. Aan de hand van het uitvoeringsprogramma bepalen we of en zo ja hoeveel er nog extra nodig is. Bij het opstellen van deze begroting is de daadwerkelijke inzet nog niet bekend.

Inrichtingsopgaven van KRW-waterlopen en ecologische verbindingzones (EVZ's)

- We zijn al goed bezig met de realisatie van circa 80% van de inrichtingsmaatregelen die bijdragen aan het ecologisch goed functioneren van het watersysteem. We doen er alles aan om de lopende projecten vóór eind 2027 gerealiseerd te krijgen. In 2024 hebben we een aanpak uit gewerkt voor de resterende 20%. Bij inrichtingsmaatregelen gaat het om beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages. Daarnaast gaat het om EVZ's die bijdragen aan het halen van de KRW-doelen, maar die in eerste instantie bedoeld zijn om het Natuurnetwerk goed te laten functioneren. We werken op zo'n manier aan deze inrichtingsopgaven dat ze ook leiden tot een meer klimaatrobuust watersysteem dat beter voorbereid is op klimaatextremen (te droog en te nat).
- In 2025 ronden we naar verwachting meerdere projecten af. In de tabel is echter te zien dat de geplande realisatie in 2025 beperkt is, als we kijken naar wat er nodig is richting 2027. Ook aan het merendeel van die overige kilometers beekherstel, natuurvriendelijke oevers en vispassages wordt gewerkt in lopende projecten. Het vraagt om een strakke sturing om die realisatie zo veel mogelijk voor eind 2027 af te ronden.
- Grond is een cruciale succesfactor voor inrichtingsprojecten. Eind 2022 hebben we een grondstrategie voor de komende jaren vastgesteld. Vanuit die strategie brengen we in 2025 zo goed mogelijk in beeld waar we de benodigde gronden op vrijwillige basis hebben verworven of kunnen verwerven. Hebben we in bepaalde gevallen geen zicht op het beschikbaar krijgen van essentiële gronden, dan werken we daarvoor mogelijke vervolgstappen uit.

Beheer en onderhoud van KRW-waterlopen en EVZ's

Na iedere herinrichting zorgen we ervoor dat het beheer en onderhoud zo goed mogelijk bijdraagt aan een ecologisch goed functionerend systeem. Daarbij hebben we ook oog voor de doelen op het gebied van voldoende water en veiligheid. Door beekherstel en de aanleg van natuurvriendelijke oevers, vispassages en EVZ's krijgen we steeds meer areaal in beheer dat extra aandacht vraagt bij het onderhoud. Maatwerk blijft nodig om ervoor te zorgen dat het onderhoud bijdraagt aan onze doelen vanuit de KRW en de EVZ's. De komende tijd actualiseren we het onderhoudsplan voor de natuurlijk ingerichte gebieden, zowel inhoudelijk als financieel. Ook onze wettelijke zorgplicht in relatie tot bomenbeheer vraagt de nodige aandacht.

Waterkwaliteit en KRW

- We versterken onze inzet op vergunningverlening, toezicht en handhaving op de gebieden waar dat het meeste oplevert. Dat doen we in lijn met de voorjaarsnota.
  - We blijven bestaande vergunningen voor directe lozingen op onze oppervlaktewateren controleren en actualiseren. Dat doen we mede op grond van een nieuw (ecologisch) toetsingskader dat in opdracht van het ministerie van IenW wordt opgesteld.
  - We werken samen met de provincie Noord-Brabant, gemeenten, omgevingsdiensten en de samenwerkingspartners binnen de Schone Maaswaterketen om indirecte lozingen (via het riool) in beeld te brengen en om ongewenste lozingen terug te dringen.
  - We hebben zo'n 60 vergunningen verstrekt voor directe lozingen op onze oppervlaktewateren. Daarnaast zijn er vele honderden en mogelijk zelfs duizenden (vaak kleine) lozingen die vallen onder de algemene regels van de Waterschapsverordening. Die lozingen gaan we beter in beeld brengen.
- We voeren we in de periode 2024-2025 een watersysteemanalyse. Daarmee willen we kunnen onderbouwen of er aanpassingen nodig zijn in de begrenzing, de typering en de (ecologische) doelen voor de KRW-waterlichamen.
- Om gericht maatregelen te kunnen treffen en ons werk te kunnen verantwoorden, is er steeds meer vraag naar goede meetinformatie over de waterkwaliteit en ecologie. Daarom blijven we investeren in onze meetinfrastructuur, digitalisering en dashboarding.
- In projecten als Sensor Gestuurd Boeren, de Kennisimpuls Waterkwaliteit en de Brabantbrede Bronnenanalyse hebben we waardevolle kennis opgedaan. Die gebruiken we nu voor onderzoek om de uitstoot verder te verminderen. Dit zijn enkele voorbeelden:
  - We doen in samenwerking met telers onderzoek naar teeltsystemen. We testen concrete maatregelen, zoals de bouw van een houtsnipperreactor om stikstof uit drainagewater te verwijderen. Daarnaast

onderzoeken we een nieuw teeltsysteem in de aardbeienplantenteelt om de emissie van gewasbeschermingsmiddelen te beperken. Ook doen we onderzoek naar de teelt van lisdodde als nieuw landbouwgewas.

- We doen nader onderzoek naar de herkomst van stoffen om zo gericht mogelijk maatregelen te kunnen treffen.
- We blijven in 2025 deelnemen aan projecten vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Deze zijn gericht op het terugdringen van landbouwemissies, beter bodembeheer, waterconservering in de landbouw en verhoging van de biodiversiteit. De belangrijkste projecten zijn BodemUp, Schoon water voor Brabant en het Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer als onderdeel van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (2023 tot en met 2027).
- Een belangrijke maatregel om de waterkwaliteit te verbeteren, is het terugdringen van emissies vanuit onze rwi's. Hier gaan we verder op in bij het programma Schoon water.
- Ammonium is een van de parameters die op veel plekken een probleem vormt om de KRW-doelen te halen. Sinds 2021 hebben we op meerdere trajecten de hoeveelheid ammonium gemeten om meer inzicht te krijgen in de bijdrage daarvan aan overschrijdingen in de waterlichamen. Daarnaast is een landelijk ammonium-programma opgestart. Alle kennis die we opdoen, gebruiken we om tot handelingsperspectieven te komen in het systeem en in de keten.
- Binnen waterschap Aa en Maas meten en monitoren we via sensoren, analyses van chemische stoffen en non-target screenings. De resultaten hiervan brengen we ook in bij de Schone Maaswaterketen, waar het stroomgebied gemonitord wordt om opkomende stoffen sneller in het vizier te krijgen en om de bronnen van industriële stoffen te achterhalen.

Biodiversiteit

- We blijven onze bijdrage leveren aan de biodiversiteit, bijvoorbeeld via onze inrichtingsprojecten en door rekening te houden met biodiversiteit in ons beheer en onderhoud.
- We besluiten in 2025 of we doorgaan met onze deelname aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij.
- We evalueren de subsidieregeling biodiversiteit voor onze inwoners. Op basis daarvan beslissen we of en hoe we de regeling voortzetten.
- We bekijken hoe we bij kunnen en willen dragen aan de (nieuwe) doelstellingen van het Rijk en de provincie voor de groenblauwe dooradering en de bossenstrategie.
- De Stimuleringsregeling Landschap (Stila) is verlengd. Dat vraagt in 2025 om een nieuwe bijdrage van het waterschap. Via deze stimuleringsregeling kunnen particulieren subsidie krijgen voor 'groenblauwe' initiatieven.

Recreatief medegebruik

- We blijven recreatief medegebruik faciliteren. Dit is een maatschappelijke verantwoordelijkheid én een kans om onszelf bij onze inwoners te profileren. Initiatieven van derden op het gebied van waterbeleving en waterbewustzijn blijven we ook in 2025 stimuleren en ondersteunen via de subsidieregeling Recreatie & Educatie. Daarnaast delen we via onze eigen kanalen informatie over de (vaar-)recreatieregels en de veiligheid. We werken verder samen met andere recreatief-toeristisch partijen, zoals de terreinbeherende organisaties en VisitBrabant.
- In 2025 blijven we afspraken rondom sportvisserij maken via de Visstandbeheercommissie. Belangrijke thema's blijven een loodvrije sportvisserij en visserijvrije zones.

Zwemmen

- In 2025 blijven we de waterkwaliteit van zwemplassen meten, zwemwaterprofielen actualiseren en zo nodig adviseren over mogelijke maatregelen.
- In 2025 is de herziening van de Zwemwaterrichtlijn klaar. Het is nog niet duidelijk wat betekent voor onze taken. Via het Landelijk Zwemwateroverleg blijven we op de hoogte van relevante ontwikkelingen. We geven input en sluiten zo nodig aan bij landelijke bijeenkomsten hierover.
- Brabantbreed herijken we zo nodig de afspraken over de samenwerking rondom zwemwater met de provincie, de omgevingsdienst en de waterschappen.

Kennisontwikkeling waterkwaliteit en ecologie

Klimaatverandering heeft de afgelopen jaren al voor enorme veranderingen gezorgd in de beschikbaarheid van water en de waterkwaliteit. Als waterschap doen we veel om het watersysteem in balans te houden. Het veranderende weer en de noodzakelijke aanpassingen van het watersysteem hebben direct impact op de haalbaarheid van de KRW-doelen en investeringen die we daarvoor doen. Daarom blijven we investeren:

- de ontwikkeling van een waterkwaliteitsmodel. We hebben al een hydrologisch model om de effecten van het klimaat en hydrologische ingrepen door te rekenen. Het nieuwe model vormt de basis om ook de waterkwaliteit te kunnen voorspellen. Daarmee kunnen we gerichtere maatregelen treffen binnen het watersysteem.
- meetnetten om de effecten van droogte en stagnatie op macrofauna en vissen in kaart te brengen.
- onderzoek naar zuurstofproblematiek. Een bijvangst van ons sensornetwerk is dat we grootschalige zuurstofproblematiek in ons watersysteem hebben aangetoond. We doen verder onderzoek om te achterhalen wat de oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen zijn.
- onderzoek naar de waterlopen met de meest waardevolle biodiversiteit. We willen die zo goed mogelijk kunnen beschermen. Een voorbeeld daarvan is de Esperloop waar steeds grotere problemen zijn met de watervoerendheid.
- Onderzoek naar ecologisch herstel, de verspreiding van soorten en het weghouden van exoten. Daarmee willen we bereiken dat onze KRW-maatregelen een maximaal effect hebben.
- het ontsluiten van onze data en het publiceren van gegevens uit ons data-onderzoek naar de effecten van klimaatverandering en de maatregelen die we nemen.

3.2.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?

Exploitatie

Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Totaal lasten	64.317	71.017	77.796
Totaal baten	2.519	1.152	1.450
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	61.798	69.865	76.346
Totaal beschikking bestemmingsreserves	117		
Netto lasten	61.682	69.865	76.346

Investeringen

Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	bruto investering 2023	netto investering 2023	bruto investering 2024	netto investering 2024	bruto investering 2025	netto investering 2025
Totaal A-investeringen	13.907	2.517	18.207	11.820	36.982	30.568
Totaal B1-investeringen			278	278	225	225
Totaal B2-investeringen			18.565	12.059	8.084	6.765
Totaal C-investeringen			7.553	7.553	5.812	3.787
Totaal	13.907	2.517	44.603	31.709	51.104	41.346

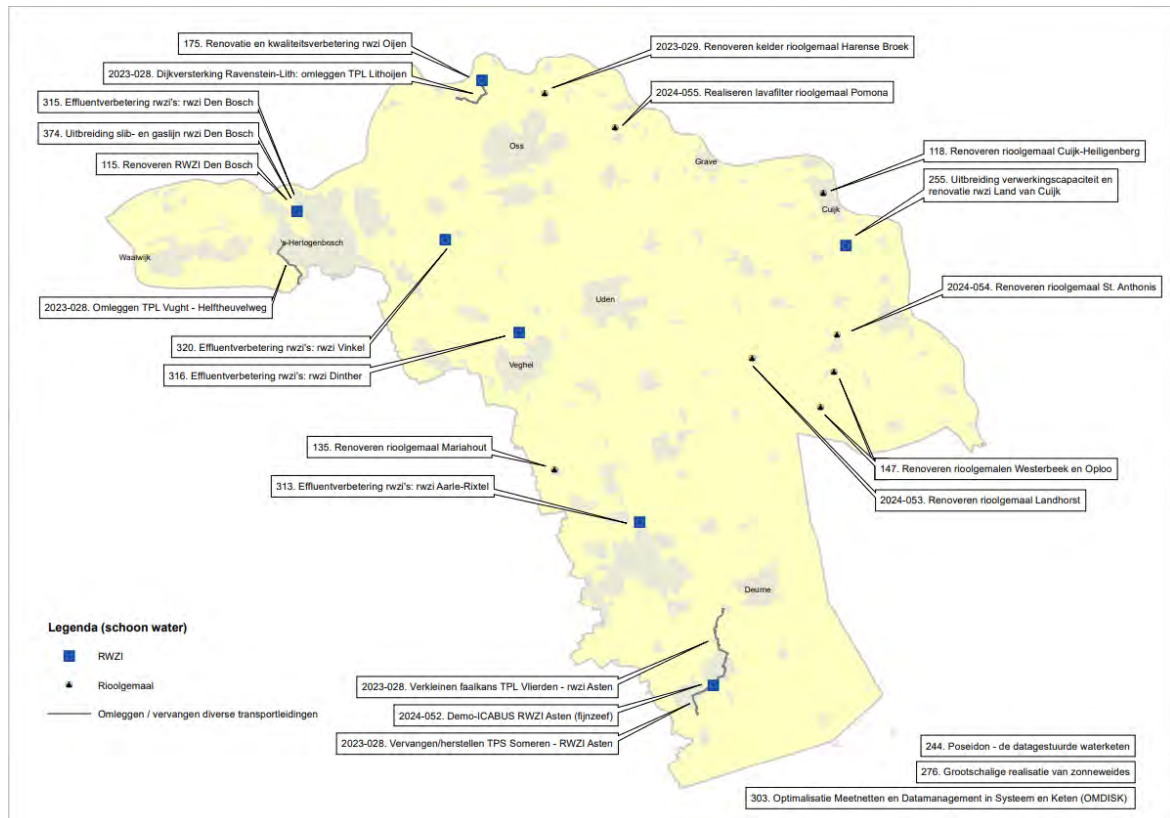
3.3 Schoon water

Bij Schoon water gaan we in op de ontwikkelingen en activiteiten binnen de afvalwaterketen. Het zuiveren van afvalwater staat daarbij centraal. Dit programma hangt samen met het deelprogramma 'Gezond en natuurlijk water'. Met goed gezuiverd afvalwater leveren we immers een belangrijke bijdrage aan een gezond en natuurlijk watersysteem. Niet alleen in ons eigen werkgebied, maar ook in de Maas, die een bron is voor het drinkwater voor West-Nederland.

3.3.1 Doelstelling van het beleid: wat willen we bereiken?

- We blijven voldoen aan de wet- en regelgeving voor het transporteren en zuiveren van afvalwater.
- We nemen maatregelen om in 2027 te voldoen aan de (vracht)reductie-opgave van nutriënten. Zo leveren we een bijdrage aan de KRW-doelen voor het oppervlaktewater. Ligt de reductie-opgave dicht bij de KRW-norm, dan streven we ernaar om de effluentkwaliteit van de rwzi gelijk te trekken met de KRW-norm voor oppervlaktewater. Daarvoor treffen we vergaande maatregelen.
- We realiseren voor eind 2027 op minstens drie rwzi's een aanvullende zuiveringsstap voor de verwijdering van medicijnresten en opkomende stoffen.
- We monitoren het effect van de maatregelen op het oppervlaktewater en stellen waar nodig onze doelen voor het effluent bij.
- We zetten actief in op de ontwikkeling van rwzi's tot waterfabrieken en de benutting van ons effluent.
- We zorgen voor meer inzicht in het effect van nieuwe stoffen (zoals microplastics), pathogenen en resistentie tegen antibiotica. Waar nodig ontwikkelen we een aanpak voor deze problematiek.
- We vergroten ons inzicht in de ontwikkelingen in de (afvalwater) keten en in de consequenties daarvan voor onze rol als waterschap.

3.3.2 De effecten bereiken: wat gaat we ervoor doen?

Prestaties/Activiteiten	Eenheid	Wettelijke norm *1	Begroting 2025	Doel 2027 Reductie-opgave KRW *2	KRW-norm oppervlakte water
Uitvoering wettelijke taak: zuiveren van afvalwater					
Voldoen aan afnameafpraak, operationele beschikbaarheid	%		> 98		
Voldoen aan lozingseisen vergunningen	j/n		j		
Verbetering effluentkwaliteit					
<i>Zomerhalfjaargemiddelde concentratie fosfor (P)</i>					
rwzi Dinther	mg/l	1,0	0,67	0,39	0,22
rwzi Vinkel	mg/l	2,0	1,05	0,14	0,15
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	1,0	0,77	0,14	0,11
rwzi Asten	mg/l	2,0	0,65	0,30	0,11
rwzi Oijen	mg/l	*3 1,8	*5 1,80	0,69	0,15
rwzi Land van Cuijk	mg/l	*3 1,6	*5 1,60	1,00	0,14
rwzi 's-Hertogenbosch	mg/l	*3 1,0	1,28	0,80	0,11
<i>Zomerhalfjaargemiddelde concentratie stikstof (N)</i>					
rwzi Dinther	mg/l	10,0	3,8	2,8	2,4
rwzi Vinkel	mg/l	10,0	3,7	3,7	2,8
rwzi Aarle-Rixtel	mg/l	10,0	4,1	3,0	2,3
rwzi Asten	mg/l	10,0	2,5	2,5	2,3
rwzi Oijen	mg/l	*3 13,4	*5 13,4	4,2	2,8
rwzi Land van Cuijk	mg/l	*3 19,0	*5 19,0	4,9	2,5
rwzi 's-Hertogenbosch	mg/l	*3 12,0	10,9	7,0	2,3
Doelmatige en duurzame bedrijfsvoering					
Slibafvoer naar extern	ton		76.300		
Energieopwekking	MWh		*4 18.300		
Energieverbruik	MWh		44.300		
Energieneutraliteit	%		>90		
Productie biogas	m ³		7.525.000		
Bijproducten i.v.m. doelmatige bedrijfsvoering					
Winning struviet	ton		100		
Winning zeefgoed	ton		1.200		

*1 Actuele norm betreft de waarden uit het activiteitenbesluit. Dit zijn voortschrijdende jaargemiddelden voor de nutriënten P en N

*2 De waarden vanuit de reductieopgave en KRW-norm betreffen zomerhalfjaar gemiddelden voor de nutriënten P en N (zomerhalfjaar gemiddelde is periode april t/m september).

*3 Betreft norm maatwerkvoorschrift in verband met renovatie en uitbreidingen.

*4 Het betreft opwekking waterschapsbreed

*5 Als gevolg van de renovatie rwzi Oijen en Land van Cuijk een hoger zomerhalfjaargemiddelde. Dit zijn de aangevraagde waarden uit de gedoogvergunning ombouw

Verkenningen en beleid voor 2025	
Strategie regie op influent	Afronden
Afvalwaterstrategie tweede tranche	Afronden

Geplande ontwikkelingen op de rwzi's

2025 is een piekjaar met lopende projecten op alle rwzi's. Het wordt een enorme uitdaging om alles in goede banen te leiden: veilig, volgens planning en met het gewenste resultaat. De maatregelen op de rwzi's Den Bosch, Oijen, Land van Cuijk, Dinther, Vinkel en Aarle-Rixtel zijn vooral gericht op het verminderen van de hoeveelheid nutriënten in het effluentkwaliteit. Daarmee leveren we een forse bijdrage aan de KRW-opgave. Aanvullend zijn op de rwzi Oijen, Vinkel en Dinther zuiveringsstappen in bedrijf of in uitvoering om medicijnresten te verwijderen. Ook dit heeft een zeer positief effect op de waterkwaliteit. We monitoren de bijdrage aan de KRW-opgave op de zuivering zelf en onderzoeken daarnaast het effect op de waterkwaliteit in het ontvangende oppervlaktewater. De overige maatregelen zijn gericht op een duurzame en doelmatige bedrijfsvoering. Hieronder noemen we per rwzi de belangrijkste punten.

- **Rwzi Oijen:**
We ronden de renovatie van de waterlijn af. Daarna kan de PACAS-installatie optimaal functioneren en monitoren we of we de boogde KRW-reductieopgave halen. PACAS staat voor Powdered Activated Carbon in Activated Sludge. In een PACAS-installatie wordt actieve kool in poedervorm gedoseerd in actief slib. Deze installatie verwijdert medicijnresten en andere microverontreinigingen uit het afvalwater.
- **Rwzi Dinther:**
De zuiveringsstap die medicijnresten verwijdert, is operationeel en we onderzoeken nu hoe we de inzet van PACAS en Ozon kunnen optimaliseren. Daarnaast starten we met de bouw van een aanvullende zuiveringsstap voor nutriënten.

- **Rwzi Vinkel:**
We starten in het voorjaar van 2025 met de bouw van een gecombineerde zuiveringsstap, waarmee we zowel fosfor als medicijnresten verwijderen.
- **Rwzi Land van Cuijk:**
In 2025 vervolgen we de renovatie, waarbij we een extra beluchtingstank bouwen en de waterlijn renoveren. In een volgende fase maken een de keuze voor de renovatie van de sliblijn.
- **Rwzi Aarle-Rixtel:**
In 2025 maken we een ontwerp voor een aanvullende zuiveringsstap om nutriënten en medicijnresten te verwijderen. Het definitieve ontwerp en bijbehorende raming worden aan het algemeen bestuur voorgelegd.
- **Rwzi Den Bosch:**
Voor deze rwzi loopt nog steeds een juridisch traject omdat een eerdere renovatie niet heeft gezorgd voor de gewenste verbetering van de kwaliteit van het effluent. Daardoor zijn een aantal geplande maatregelen al langere tijd uitgesteld. Inmiddels zien we de KRW- deadline dichterbij komen en presteert de zuivering niet volgens onze maatwerkvoorschriften. Daarom maken we een ontwerp voor een aanvullende zuiveringsstap voor nutriënten. Deze no-regret-maatregel is nodig om aan de wettelijke eisen voor afvalwater te voldoen. We halen dit project in de programmering naar voren, omdat de huidige rwzi niet naar behoren functioneert. Om onze KRW-doelen in het oppervlaktewater te halen, is echter meer nodig. In de rechtszaak verlangt het waterschap van de aannemer dat deze de prestatie-eisen uit het contract nakomt. We zien de voorgestelde technische oplossing (met de naam DB2.0) nog steeds als noodzakelijk en willen dat de aannemer die realiseert. We halen het nutriëntenfilter, dat later in de programmering was voorzien voor een verdere verbetering van het effluent, naar voren omdat de benodigde maatregelen tot nu toe uitblijven.
- **Rwzi Asten:**
In 2025 start het demonstratieproject Icabus (fijnzeef). Dit heeft als doel cellulose beter te verwijderen. De verwachting is dat ongeveer 300 ton cellulose geproduceerd wordt. Of dit inderdaad zo is, wordt getest. Voorzichtigheidshalve is hier in de begroting nog geen rekening mee gehouden. De cellulose wordt vervolgens vergist op rwzi Den Bosch. Het project duurt 12 maanden, waarna een evaluatie plaatsvindt.

Waterfabrieken

Voor de rwzi's Oijen, Land van Cuijk en Den Bosch wordt verkennen we of een deel van het effluent kan worden opgewerkt tot proceswater voor de industrie, de landbouw of voor infiltratie. Dit leidt in 2025 mogelijk nog tot aanvullende investeringen. Daarnaast nemen we deel aan het onderzoeksprogramma 'De ultieme waterfabriek', dat de directe productie van drinkwater uit effluent onderzoekt. We doen zo kennis op die bijdraagt aan ons streven om circulair te worden. Het hergebruik van effluent zorgt mogelijk voor minder grondwatergebruik door derden en draagt dan bij aan verdrogingsbestrijding.

Regie op influent en bronaanpak

In het influent zitten steeds meer stoffen. Onze rwzi's zijn niet ontworpen om al deze stoffen te verwijderen. Wat er binnenkomt, bepaalt in hoeverre het water en het slib bruikbaar zijn voor terugwinning en hergebruik. Meer verontreinigingen in het influent leiden tot een slechtere kwaliteit van het effluent en dat heeft weer een negatief effect op het watersysteem. Daarom gaan we een influentstrategie opstellen. Daarmee willen we meer grip krijgen op de kwaliteit van het afvalwater dat naar onze rwzi's stroomt. Dit is belangrijk om eerder verbeteringen te borgen, om prioritaire stoffen vanuit de KRW bij de bron aan te pakken en om onze rwzi's in de toekomst in te kunnen zetten als waterfabriek. Belangrijk onderdeel van de strategie is dan ook de afstemming met gemeenten, omgevingsdiensten en bedrijven in ons werkgebied. Met hen bespreken we de ontwikkelingen in het aanbod van industrieel afvalwater en de samenwerking op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Samenwerking gemeenten

- Met de gemeente 's-Hertogenbosch zetten we in op datagestueerd afvalwatertransport. Dit doen we met behulp van het zelflerende besturingssysteem Poseidon. Daarnaast willen we relevante data uit met al onze gemeentelijke partners. Dit breiden we in 2025 verder uit.
- We koppelen de rioleringsmodellen van de gemeente Land van Cuijk en het waterschap aan elkaar. Dit leidt tot meer inzicht en een gezamenlijk meet- en monitoringsprogramma. Zo willen we de berging in het stelsel voor de hele afvalwaterketen optimaliseren.
- In 2025 onderzoeken we met gemeenten hoe we het beheer van IBA's (individuele behandeling van afvalwater) beter kunnen organiseren. Hiervoor kijken we naar de ervaringen van de afgelopen jaren en de herziene Richtlijn Stedelijk Afvalwater. In 2024 heeft het waterschap pro forma het beheer en onderhoud van de IBA's opgezegd.

Overige speerpunten Schoon water 2025

- We willen meer inzicht krijgen in de aanwezigheid en de effecten van nieuwe stoffen. Hiervoor digitaliseren we al onze metingen van het influent, het effluent en het oppervlaktewater nabij de lozingspunten van de rwzi's. De chemische analyses hiervoor worden uitgevoerd door Aquon.
- We plaatsen ammoniumsensoren in drie rwzi's. Daarmee onderzoeken we de invloed van de zuivering op het oppervlaktewater. Ook willen we zo de mogelijkheid in beeld brengen om de rwzi's te optimaliseren.
- Binnen het landelijk programma Reductie Lachgas wordt duidelijk welke reductie er mogelijk is. We bekijken of we hier met de instellingen van onze rwzi's al aan bijdragen en of er meer maatregelen nodig zijn.

3.3.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?

Exploitatie

Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Totaal lasten	75.496	75.991	85.028
Totaal baten	12.744	5.411	5.102
Saldo exclusief mutaties bestemmingsreserves	62.752	70.580	79.925
Totaal beschikking bestemmingsreserves	654	119	
Netto lasten	62.099	70.461	79.925

Investerings

Omschrijving investering (Bedragen * € 1.000)	bruto investering 2023	netto investering 2023	bruto investering 2024	netto investering 2024	bruto investering 2025	netto investering 2025
Totaal A-investeringen	38.755	37.340	36.643	36.603	72.535	72.045
Totaal B1-investeringen			1.265	1.265	2.205	2.205
Totaal B2-investeringen			15.200	15.200		
Totaal C-investeringen			3.450	3.450	1.700	1.700
Totaal	38.755	37.340	56.558	56.518	76.440	75.950

3.4 Samen, duurzaam, slim en effectief

Diverse ontwikkelingen en activiteiten van het waterschap hebben betrekking op meerdere programma's. Ze gaan over hoe wij willen werken en wat daarvoor nodig is: Samen, duurzaam, slim en effectief.

3.4.1 Doelstelling van het beleid: wat willen we bereiken?

Samen

- We werken gebiedsgericht en samen met onze partners aan de (gezamenlijke) inhoudelijke opgaven.

Duurzaam

- In 2030 zijn we energieneutraal
- In 2050 zijn we klimaatneutraal en we spannen ons in om dat in al in 2035 te bereiken
- In 2050 zijn we circulair. Daarvoor moeten alle projecten nu al circulair worden ontworpen.

Slim

- Data, informatie en technologie zijn veilig, juist, betrouwbaar, beschikbaar, toegankelijk en bruikbaar.
- Innovatie helpt ons om onze doelen slim en effectief te behalen.

Effectief

- We werken effectief aan onze doelen, met voldoende capaciteit en kwaliteit, een adequaat instrumentarium, vanuit overzicht, met heldere en handhaafbare regelgeving, een goede communicatie en een goede crisisbeheersing.
- De mensen die bij waterschap Aa en Maas werken, vormen een belangrijk kapitaal. We investeren in onze mensen, ontwikkelen en borgen kennis en optimaliseren waar nodig onze inhuur.

3.4.2 De effecten bereiken: wat gaan we ervoor doen?

Samen

- De afgelopen twee jaar hebben we hard gewerkt aan een Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied. Daarin staat hoe we werken aan de doelstellingen voor het landelijk gebied op het gebied van natuur, water en landbouw. Het nieuwe kabinet zet het beleid rondom het landelijk gebied niet voort. Het is nu aan de provincie Noord-Brabant om te bepalen hoe zij verder wil. Op de rijksbegroting is nog wel circa € 400 miljoen opgenomen voor projecten en no-regret-maatregelen in Noord-Brabant voor natuur, stikstof en de KRW. Same met de provincie bekijken we hoe die middelen het beste besteed kunnen worden.
- In de Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) komen veel van de opgaven in het landelijk gebied samen. In de gebieden Vlijmens Ven, Moerputten en Bossche Broek en in Aa-dal-Noord zijn wij daar de trekker van. In de overige GGA's (Vitale Peel, Strabrechtse Heide en De Bult) is de provincie de trekker en brengen wij ons (water)belang in. In 2025 zetten we in veel van onze GGA's de stap van visie naar planuitwerking.
- In de Regio Noordoost-Brabant (RNOB) blijven we in 2025 samenwerken met tien gemeenten en waterschap De Dommel aan gedeelde, overkoepelende opgaven. Gezamenlijk pakken we maatschappelijke en economische uitdagingen op die alleen haalbaar zijn door regionale samenwerking. Ons valt voor een groot deel samen met het grondgebied van deze tien gemeenten.
- Waterschap Aa en Maas draagt bij aan de opgave 'Vitale Leefomgeving'. In 2025 richten we ons vooral op het aanjagen van regionale gebiedsprocessen en de regionale programma's Klimaatadaptatie en Natuur en Landschap, en het faciliteren van proeftuinen en fieldlabs voor kringlooplandbouw.
- De opgaven voor een duurzame schaa sprong en een vitaal landelijk gebied voor de regio Zuidoost-Brabant (project Beethoven) blijven groot.
- We richten ons op het vroegtijdig en voldoende meewegen van de waterbelangen ('water en bodem sturend') bij het vaststellen van regionale ontwikkelprincipes en afwegingen binnen de thema's woningbouw, werklocaties, de inrichting van het landelijk gebied en energievoorzieningen.

- De samenwerkende overheden binnen NOVEX De Peel hebben een “zich ontwikkelend perspectief” opgesteld dat de blik voor de streek richt op 2050 (ZON2050). Het ZON2050 is een kompas dat richting geeft en met de streek aan het roer wordt uitgewerkt in een Regionale Uitvoerings- en Investeringsagenda (RUIA). Zogenaamde sleutelprojecten staan hierbij centraal. Deze nieuwe sturingsfilosofie op brede welvaart en ondernemerschap in de Peel, wil het waterschap gericht ondersteunen. Dit doen we bijvoorbeeld via cofinanciering op de sleutelprojecten die ook helpen om onze opgaven te realiseren.
- NOVEX Stedelijk Brabant is een samenwerkingsverband met de provincie, de regio's en de waterschappen rondom de verstedelijkingsopgave. Het ontwikkelprincipe ‘water en bodem sturend’ wordt uitgewerkt en toegepast via gezamenlijk gedragen activiteiten, zoals de inzet van de ‘watersignaleringskaart’. Daarmee wordt het waterbelang meegewogen bij de locatiekeuze voor nieuwbouw. In het samenwerkingsverband wordt verder een Brabantse uitwerking opgesteld van de landelijk maatlat voor klimaatadaptie. Deze maatlat moet stedelijk Brabant klimaatbesteding maken.

Duurzaam

We volgen onze routekaart ‘Naar een energieneutraal, klimaatneutraal en circulair Aa en Maas’. Daarmee bepalen we de projecten waarmee we de meeste duurzaamheidswinst kunnen behalen op deze drie thema's. De routekaart wordt momenteel geüpdatet. De nieuwe versie wordt in 2025 vastgesteld.

Energie

- Energiebesparing, bijvoorbeeld door zuinigere installaties, blijft een aandachtspunt.
- We zijn nog niet energieneutraal en vanwege de extra inspanningen om het afvalwater verder te zuiveren, is er steeds meer energie nodig. We blijven zoeken naar ruimte voor projecten voor meer duurzame energieopwekking (uit zon en wind).
- Netcongestie zorgt voor problemen bij meerdere projecten waarbij we stroom terugleveren aan het net en waarvoor juist extra stroomaansluitingen nodig zijn. Dit brengt op korte termijn planningsproblemen met zich mee, bijvoorbeeld doordat projecten moeten worden uitgesteld. Er is een plan uitgewerkt om de negatieve effecten op onze doelen zoveel mogelijk te minimaliseren.
- We verkennen mogelijkheden voor energieopwekking in combinatie met energieopslag op onze zuiveringen. Dit doen we om de overbelasting van het elektriciteitsnet en het probleem van netcongestie te mitigeren. Energieopslag kan zorgen voor minder (hoge) pieken en heeft daarmee indirect een (licht) positief effect op netcongestie. Voor energieopslag wordt onder andere gedacht aan accu's, gasopslag en zoutbatterijen.
- Om alle slibstromen van onze rioolwaterzuiveringen te verwerken, breiden we de gisting op rwzi Den Bosch uit. In 2025 bepalen we in welke vorm dit gerealiseerd kan worden.
- Naar verwachting komt er medio 2025 duidelijkheid over het landelijk beleid voor windmolens. Op basis van dat landelijke beleid overwegen we of we het windenergieproject bij Haps weer oppakken.
- We nemen deel aan het onderzoek naar de mogelijkheid om warmte te winnen uit het effluent van de rwzi's in Aarle-Rixtel en Den Bosch. Daarnaast vinden verkennende gesprekken plaats met de gemeenten Meierijstad, Bernheze en Land van Cuijk. In 2025 wordt meer duidelijk over de rol die we als waterschap pakken rond aquathermie.

Klimaat

- Bij alle projecten wordt de uitstoot van broeikasgassen verlaagd of gecompenseerd. Vooral onze rwzi's zorgen voor veel uitstoot (van lachgas). Ook in inrichtingsprojecten en technische installatieprojecten zoeken we naar mogelijkheden om de uitstoot terug te dringen. We verminderen onze uitstoot van lachgas en methaan, kiezen voor elektrisch materieel en elektrische voertuigen en zetten in op aquathermie (wat veelal warmte voor derden oplevert).

Circulair

- We ontwerpen zoveel mogelijk inrichtingsprojecten en technische projecten circulair. Hiervoor zetten we de 'circulaire vragenlijst' in.
- We treffen de voorbereidingen om materialenpaspoorten bij te houden.
- We verminderen het gebruik van primaire materialen, streven ernaar kringlopen te sluiten, werken steeds meer biobased, vergroten het gebruik van tweedehands materiaal en materieel en maken hergebruik mogelijk.
- SNB verwerkt het zuiveringsslib van waterschap Aa en Maas. Als aandeelhouder zijn we actief betrokken bij de realisatie van een circulaire afvalwater- en slibketen. Fosfaatterugwinning in een fosfaatrecyclingfabriek is een van de strategische projecten. In 2025 wordt hiervoor een investeringsbesluit voorgelegd aan de aandeelhoudersvergadering.
- We zetten het rekeninstrument MilieuKostenIndicator (MKI) in voor de afweging van duurzame alternatieven.

Slim

- Bij ontwikkelingen als 'Stad als Spons' en onze nieuwe influentstrategie kunnen we niet meer zonder data. Daarom zetten we in 2025 een volgende stap met het programma Datastromend Aa en Maas. Daarmee vergroten we de 'digi-vitaliteit' van de organisatie. We introduceren een passend inhoudelijk leer- en ontwikkelprogramma en maken gebruik van ons nieuwe dataplatform.
- We zetten in op een betere ontsluiting van onze data en kennis voor het publiek.
- Dit zijn de belangrijkste onderwerpen die in 2025 spelen op het gebied van innovatie:
  - Landbouw en voeding: we onderzoeken de kansen voor de inzet van effluent als irrigatiewater voor de landbouw. Ook bekijken we de mogelijkheid om effluent te infiltreren om het grondwater aan te vullen.
  - Circulair en grondstoffen: op de rwzi Land van Cuijk loopt de pilot Torwash (STOWA project). Ook verkennen we samen met de markt fysisch-chemische technologieën om meer organische stof uit het ruwe afvalwater te winnen. Mogelijk leidt dit tot een voorstel voor een demonstratie.
  - Datascience blijft een belangrijk onderwerp en de ontwikkelingen op dit gebied gaan steeds sneller. We gaan onder meer aan de slag met augmented reality, robotisering, kunstmatige intelligentie (AI) en beeldherkenning.
  - Energie: we willen de productie van biogas verhogen en aquathermie uit oppervlaktewater en rioolwater benutten. De vraag hiernaar wordt naar verwachting alleen maar groter. Mogelijk leiden deze verkenningen tot nieuwe projecten in 2025 en de jaren daarna.
  - Digitale polder en visualisatie: met scenario's, geautomatiseerde metingen en remote control (dashboarding) bieden we digitale ondersteuning bij het beheer- en onderhoud. Daarbij onderzoeken we welke kansen, grenzen en drempels er zijn.
  - Verwaarden van maaisel: we nemen deel aan een project van de Wageningen Universiteit. Daarin wordt onderzocht of maaisel (slootmaaisel, riet en grote waternavel) gebruikt kan worden om insecten te kweken (als veevoer). We onderzoeken daarnaast de mogelijkheden van monovergisting en de vergisting van slootmaaisel met andere reststromen voor de productie van groen gas. Een van de zaken waar we (voor beide projecten) tegenaan lopen is dat maaisel slechts in een paar perioden per jaar beschikbaar is, terwijl beide processen vragen om continue beschikbaarheid. Inkuilen zou een optie kunnen zijn. Dat wordt nu onderzocht.

Effectief

Ontwikkeling organisatie

- We werken samen verder aan de ontwikkeling van onze organisatie. Met het programma KOMPAS geven we meerder organisatiethema's een impuls. In 2025 werken we met KOMPAS aan de duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers, diversiteit en inclusie, een goede en toekomstbestendige opbouw van ons personeelsbestand, het binden en boeien van nieuwe en huidige medewerkers, het verder ontwikkelen van slimmer werken en onze resultaatgerichtheid. We blijven inzetten op het lerend en ontwikkelend vermogen van onze organisatie. Directie, afdelingshoofden, medewerkers en de ondernemingsraad zetten zich in om onze organisatie te verbeteren en vernieuwde processen of resultaten te borgen. Daarbij blijven we werken aan meer innovatiekracht strategisch vermogen om voorbereid te blijven op de toekomst. Meerdere ontwikkelingen doen een flink beroep op onze mensen: de forse groei van onze opgaven, de toenemende complexiteit, de groei van onze organisatie in een krappe arbeidsmarkt en de aannemers- en ingenieursmarkt. Onze inzet is erop gericht om kennis zo goed mogelijk te borgen en mensen aan ons te binden, zodat we niet onnodig mensen in hoeven te huren. Vanwege de flinke toename van de opgaven en projecten, investeren we in 2025 nadrukkelijk in onze ondersteunde diensten.

Communicatie

- Op het gebied van publiekscommunicatie werken we samen met de andere waterschappen aan een effectgerichte aanpak. Komend jaar gaan we aan de slag met een regionale vertaling, waarbij positionering en (employer)branding ook een plek krijgen. Wie zijn we, waar staan we voor en hoe zorgen we ervoor dat onze inwoners ons werk kennen? Dit doen we ook om ervoor te zorgen dat we een gewilde werkgever blijven.
- We werken datagedreven en verdiepen ons steeds meer in omgevingsanalyses zodat we beter weten wat er buiten speelt. Zo zijn we relevant en actueel via sociale media, onze website en richting de pers en de media. Inwoners en bedrijven bereiken we ook met campagnes en evenementen, waarmee we het waterbewustzijn vergroten. Ongeacht of het nu gaat om veilig, voldoende of schoon water.
- Om ons werk in de praktijk te laten zien, gaan we door met het ontwikkelen van de rondleidingen op de zuiveringen, waarbij veiligheid een belangrijk thema is. Voor een meer strategische aanpak geven we een impuls aan de overkoepelende communicatiestrategie, de sociale-media-strategie en de educatiestrategie.

Toezicht en handhaving

- We blijven werken aan een efficiënte uitvoering van toezicht en handhaving. In 2025 onderzoeken we vooral de mogelijkheden om administratief bulkwerk te automatiseren, zodat er meer tijd overblijft voor toezicht buiten. Ook volgen we landelijke ontwikkelingen, zoals veranderdetectie, om kansen te kunnen benutten.
- Op het gebied van vergunningverlening en toezicht en handhaving is mogelijk extra inzet nodig om een optimale bijdrage te leveren aan de KRW-doelstellingen. Bijvoorbeeld voor het versneld actualiseren van vergunningen. Verder kan in het kader van onze toezichthoudende rol worden gedacht aan vaker en breder meten en de inzet van meer sensoren en drones. In welke mate dit om extra capaciteit gaat vragen, is nu nog niet duidelijk. Daarnaast zijn er ook landelijke ontwikkelingen. Zo is op 8 maart jl. in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin de regering wordt verzocht ervoor te zorgen dat de aanpak van indirecte lozingen van schadelijke stoffen op KRW-waterlichamen aangescherpt wordt en dat de rol van de waterbeheerders daarbij versterkt wordt, bijvoorbeeld door de VTH-taken deels bij de waterbeheerders te beleggen. Dit kan in de toekomst eveneens impact op onze werkzaamheden hebben.
- Waterschap De Dommel beoogt vanaf 1 januari 2026 deel te nemen aan de BSOB. Het is voor de BSOB praktisch om hun dienstverlening aan ons en De Dommel zoveel mogelijk op hetzelfde vorm te geven. De BSOB verzorgt voor ons werkzaamheden op het terrein van de heffingstechnologie. Waterschap De Dommel heeft goede redenen om deze werkzaamheden niet uit te besteden aan de BSOB. Voor ons is dat aanleiding om de taakverdeling tussen het waterschap en de BSOB op dit gebied te heroverwegen. Als dit leidt tot een aanpassing van de dienstverlening van de BSOB aan ons, doen we het algemeen bestuur hier in

2025 een voorstel voor. Dit doen we dan gelijktijdig met het voorstel over de toetreding van waterschap De Dommel aan de BSOB.

- We gaan door met coachend handhaven en onze inzet op preventie, omdat we hebben ervaren dat we daardoor minder handhavend hoeven op te treden.

Calamiteitenbestrijding

- Medio 2024 zijn we al drie keer opgeschaald vanwege calamiteiten. Die hebben weer voldoende leerpunten opgeleverd om mee aan de slag te gaan. Verder organiseren we in 2025 een tweedaagse oefening rondom een landelijke uitval van energie ('black-out'). We onderzoeken daarnaast of de manier van werken van de calamiteitenorganisatie nog steeds past bij wat de omgeving van ons vraagt.
- In 2025 geven we het voorraadbeheer vorm voor onze noodplannen en waakvlamcontracten. We zorgen dat de calamiteitenorganisatie goed getraind is en op sterkte blijft. We werken volgens een geactualiseerd opleidingsplan en leiden nieuwe dijkwachters op bij verloop en voldoende nieuwe aanmeldingen. We professionaliseren in 2025 de rol van senior dijkwachter. Voor de dijkversterking Meanderende Maas moet vanaf 2025 jaarlijks een calamiteitenplan worden uitgewerkt dat voorziet in acties bij hoogwater tot aan de oplevering van de werkzaamheden.

In 2023 zijn we samen met de provincie en de andere Brabantse waterschappen gestart met de actualisatie van de overstromingsscenario's bij doorbraken van de primaire waterkeringen. Dit project ronden we in het najaar van 2024 af. Daarna worden de gegevens aangeleverd voor de Landelijke Database Overstromingen (LDO). Deze gegevens worden onder meer gebruikt in calamiteitenplannen en om het publiek te informeren (bijvoorbeeld via overstroomik.nl). Ze vormen ook de basis voor de kaarten van de Richtlijn Overstromingsrisico's, die in het voorjaar van 2025 definitief worden gemaakt. Op een vergelijkbare manier en met hetzelfde doel worden doorbraken in de regionale waterkeringen binnen de provincie berekend. Dit project wordt opgestart in 2024 en uitgevoerd in 2025.

- Medio 2024 heeft het Rijk het concept wetsvoorstel Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke) ter consultatie voorgelegd. Het doel van de Wwke is implementatie van de Europese CER-richtlijn² in Nederlandse wetgeving. Het wetsvoorstel bevat onder meer de verplichting voor aanbieders van essentiële diensten om maatregelen te treffen om hun weerbaarheid te verhogen (zorgplicht) en om bepaalde incidenten te melden (meldplicht). In het wetsvoorstel zijn voorschriften vastgesteld op het gebied van technische, beveiligings-, en organisatorische eisen waar kritieke entiteiten aan moeten voldoen. Het afvalwaterproces is als kritieke entiteit aangemerkt. We verwachten in 2025 nog geen investeringen te hoeven doen. Naar de toekomst toe zijn waarschijnlijk wel maatregelen nodig om aan de eisen uit het wetsvoorstel te voldoen.
- In 2024 is het deelbestrijdingsplan verstoring bedrijfscontinuïteit volledig geactualiseerd. Deze nieuwe versie beschrijft verschillende scenario's voor verstoringen door technisch falen, menselijk falen en cyberaanvallen. De calamiteitenorganisatie heeft ook een oefening uitgevoerd specifiek gericht op een cyberincident. De leerpunten uit deze oefening zijn verwerkt in de processen. In 2025 gaan we verder met het testen van de uitwijkomgeving voor onze ICT. Dit doen we bij waterschap de Dommel.

Belastingstelsel

- Het belastingstelsel voor de waterschappen wordt per 1 januari 2026 aangepast. Daar bereiden we ons in 2025 op voor. De Unie van waterschappen ondersteunt ons daarbij met handreikingen en modelverordeningen. We verwachten dat het daarnaast ook de nodige inzet van de betrokken afdelingen vraagt.

Vergunningverlening

- Het aantal complexere aanvragen stijgt. Dit komt onder meer door het werken met Vergunningen Eigen Dienst (in plaats van met projectplannen), de dijkversterkingsprojecten en door de complexere

---

² Om de weerbaarheid van Europese lidstaten te versterken heeft de Europese Unie eind 2022 de Critical Entities Resilience Directive (CER-richtlijn) aangenomen.

omgevingsfactoren. Om deze toenemende complexiteit aan te kunnen, werken we ook in 2025 aan het optimaliseren en verslimmen van onze processen. Dit doen we bijvoorbeeld via de flitsvergunning en door te kijken naar het verlichten van de regeldruk.

- Door de aandacht voor het halen van de KRW-doelen is er ook meer aandacht voor de vergunningverlening rondom het grondwater en de waterkwaliteit. In 2025 zijn we daardoor onder meer bezig met het actualiseren en actueel houden van vergunningen.
- Om onze kennis over de huidige en nieuwe wet- en regelgeving op peil te houden, gaan we door met scholing en de deelname in (kennis)netwerken.
- Het actueel houden van alle vergunningen is ook voor de omgevingsdiensten een belangrijk onderdeel van hun werk. Steeds vaker vragen zij daarbij advies van het waterschap.
- De personele capaciteit van de omgevingsdiensten staat onder druk doordat de aanvragen complexer worden, doordat er meer aandacht is voor waterkwaliteit en doordat het aantal adviesvragen toeneemt.
- De doorontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) blijft een belangrijk aandachtspunt. De klantvriendelijkheid voor gebruikers moet beter en de regeldruk mag omlaag.

3.4.3 Geraamde baten en lasten: wat gaat het kosten?

Het programma ‘Samen, duurzaam, slim en effectief’ is cijfermatig verwerkt in de drie hoofdprogramma’s. Zo werken we binnen alle organisatieonderdelen zo duurzaam mogelijk. Bij waterveiligheid en binnen het watersysteem is dat bijvoorbeeld in de vorm van duurzame grond-, weg en waterbouw en via een duurzaam gebruik van grondstoffen. Dat passen we ook toe onze de zuiveringen. Verder zetten we opnieuw stappen op het gebied van energie- en klimaatneutraliteit.

Investerings

Omschrijving (Bedragen * € 1.000)	bruto investering 2023	netto investering 2023	bruto investering 2024	netto investering 2024	bruto investering 2025	netto investering 2025
Totaal A-investeringen	2.024	2.024				
Totaal B1-investeringen			1.040	1.040	1.683	1.683
Totaal B2-investeringen						
Totaal C-investeringen			749	749	2.550	2.550
Totaal	2.024	2.024	1.789	1.789	4.233	4.233

3.5 Overzicht dekkingsmiddelen

De inkomsten van het waterschap worden ook wel ‘dekkingsmiddelen’ genoemd. Het zijn middelen die we uit verschillen bronnen ontvangen voor de kosten die we maken. Veruit het grootste deel van onze kosten wordt gedekt door de belastingopbrengsten. Deze zijn onderverdeeld in: de watersysteemheffing, de verontreinigingsheffing voor directe lozingen op het oppervlaktewater en de zuiveringsheffing voor indirecte lozingen. In hoofdstuk 4 gaan we verder in op de belastingopbrengsten. Daarnaast zijn er nog een aantal overige opbrengsten. Te weten dividend (winstuitkering die je krijgt als aandeelhouder, in ons geval van de NWB-bank), saldo van de financieringsfunctie (saldo van de betaalde en ontvangen rente), overige algemene opbrengsten (in 2023 bijvoorbeeld de coronasubsidie) en beschikking reserves en voorzieningen (middelen die we kunnen inzetten uit onze reserves). Deze lichten we verder toe in paragraaf 5.1. De belastingopbrengsten (€ 163.560.952) plus de beschikking reserves en voorzieningen (€ 12.760.741) vormen samen de dekkingsmiddelen die meegerekend moeten worden voor het overzicht van baten en lasten (€ 176.321.693) als gepresenteerd in paragraaf 6.1.

Omschrijving dekkingsmiddelen	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Belastingopbrengsten			
Watersysteemheffing	79.260.791	80.489.063	90.287.674
Verontreinigingsheffing	300.381	250.020	273.780
Zuiveringsheffing	62.848.690	66.056.091	72.999.498
Totaal belastingopbrengsten	142.409.862	146.795.174	163.560.952
Overige opbrengsten			
Dividenden	4.882.576	865.000	865.000
Saldo van de financieringsfunctie*	1.827.317	2.082.929	1.828.783
Overige algemene opbrengsten	2.023.270		
Beschikking reserves en voorzieningen	509.161	9.869.411	12.760.741
Totaal overige opbrengsten	9.242.325	12.817.340	15.454.524
Totaal dekkingsmiddelen	151.652.188	159.612.514	179.015.476

* Bespaarde rente op eigen vermogen (vermeden kosten)

3.6 Heffing vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 kunnen ook overheden verplicht zijn vennootschapsbelasting te betalen over de winst van bepaalde activiteiten (vpb-plicht). Voorbeelden hiervan zijn de productie en verkoop van energie, detacheringen en het uitvoeren van werken of diensten voor derden. Activiteiten die worden gezien als overheidstaken, zijn vrijgesteld van de vennootschapsbelasting, tenzij deze concurreren met de private sector. Met deze verruiming van de belastingplicht wil de regering een gelijk (fiscaal) speelveld creëren voor private en overheidsondernemingen om concurrentievervalsing te gaan.

De belastingdienst beoordeelt of we als ondernemer optreden. Wanneer dat zo is, zijn we voor die activiteiten vpb-plichtig. Dit geldt alleen voor de dienstverleningsovereenkomst met de BSOB voor ICT-ondersteuning. De detachering van personeel en het uitvoeren van aannemerswerk voor derden is vanuit fiscaal oogpunt niet winstgevend. Personeel detacheren we tegen kostprijs en inkoopfacturen belasten we door zonder winststopslag. De productie van biogas levert wel een positief resultaat op. Dit is echter een combinatie van de lagere transport- en verwerkingskosten van slib naar de SNB (overheidshandelen) en de verkoopopbrengst van het gas, na aftrek van de kosten van de energiefabriek. Hoewel dit laatste wordt gezien als ondernemingsactiviteit, is dit deel – met de huidige gasprijzen – per saldo nog steeds verliesgevend en daarom niet vpb-plichtig. Onze ICT-ondersteuning aan de BSOB levert jaarlijks een bescheiden fiscale winst op. Hier betalen we vennootschapsbelasting over.

Onderstaande tabel toont de geraamde bedragen in de begroting 2024 en 2025 voor vennootschapsbelasting en de realisatie over 2023.

Omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Heffing Vennootschapsbelasting	9.795	20.000	20.400

3.7 Onvoorzien

Bij het opstellen van de begroting hebben we rekening gehouden met een post voor onvoorziene uitgaven. Evenals in voorgaande jaren is voor 2025 een bedrag opgenomen van € 300.000. Het bedrag is bedoeld om gedurende het jaar in te kunnen spelen op actuele situaties en gebeurtenissen die we nu nog niet voorzien.

Omschrijving	Realisatie 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Onvoorzien	-	300.000	300.000

4. Raming van de belastingopbrengsten

Waterschappen bekostigen hun taken zelfstandig vanuit de waterschapsbelastingen. We zijn daardoor niet afhankelijk van het Rijk voor onze inkomsten. Per 1 januari 2026 wordt een nieuw belastingstelsel ingevoerd. De begroting 2025 is nog opgesteld op basis van de huidige wetgeving.

De Belasting Samenwerking Oost-Brabant (BSOB) verzorgt namens waterschap Aa en Maas en een aantal gemeenten de heffing en invordering van de waterschapsbelasting en de gemeentelijke heffingen. Ook verzamelt zij informatie over de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden. De WOZ-waarde wordt vastgesteld door de gemeenten.

4.1 Kostentoe rekening, kostentoedeling en kwijtschelding

In samenwerking met de BSOB maken we jaarlijks een prognose het aantal belastingeenheden. De eenheden die we hanteren in deze begroting, zijn gebaseerd op de informatie tot en met augustus 2024. Op dat moment zijn de aanslagen bijna allemaal opgelegd. Voor de aanslagen die nog opgelegd moeten worden, hebben we een inschatting gemaakt. Verder zijn de na-ijleffecten van de definitieve aanslagen 2023 nagenoeg in beeld. Dat geeft ons een zo realistisch mogelijk beeld van de tariefsontwikkeling voor het begrotingjaar en de meerjarenraming.

4.1.1 Objectieve, bedrijfseconomische criteria voor de kostentoe rekening

Het waterschap moet de kosten die zij maakt toerekenen aan de primaire taken: watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Dit is een wettelijke grondslag voor het bepalen van de verschillende belastingtarieven en dit bepaalt de uiteindelijke lastendruk voor burgers en bedrijven. Het systeem van kostentoe rekening moet ervoor zorgen dat de kosten aan de juiste taak worden toegerekend. Kosten die direct verband houden met een van de primaire taken, worden daar een-op-een aan toegerekend. De kosten waarvoor dat niet mogelijk is, worden via een vaste verdeelsleutel verdeeld naar watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Naast de verdeling over de wettelijke taken, rekenen we de kosten ook toe aan de bestuurlijke programma's en aan de kostensoorten. Dat zijn bijvoorbeeld de kapitaallasten, personeelslasten en goederen en diensten.

We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- Voorzichtigheidsbeginsel: verliezen worden genomen zodra ze te voorzien zijn.
- Realisatiebeginsel: winsten worden pas genomen als ze gerealiseerd zijn.
- Matchingbeginsel: kosten en opbrengsten worden zoveel mogelijk toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

4.1.2 Kwantitatieve grondslagen kostentoedeling

Naast de hiervoor beschreven wijze van kostentoe rekening, moeten de kosten die ten laste komen van de taak watersysteembeheer, ook worden verdeeld over de verschillende belastingcategorieën. Dit doen we op basis van kwantitatieve grondslagen. Op deze manier worden de nettolasten van de watersysteemtaak betaald door de belastingplichtigen die daar belang bij hebben. We hanteren op dit moment de volgende verdeling: ingezetenen 29%, zakelijk gerechtigden van gebouwde onroerende zaken 58,6%, zakelijk gerechtigden van ongebouwde onroerende zaken, niet zijnde natuurterreinen 12,2% en zakelijk gerechtigden van natuurterreinen 0,2%. Deze verdeling is vastgelegd in onze kostentoedelingsverordening. Bij de overgang naar het nieuwe belastingstelsel, wordt de kostentoedelingsverordening geactualiseerd.

Naast de heffing watersysteembeheer en de verontreinigingsheffing voor directe lozingen op het oppervlaktewater, heft het waterschap de zuiveringsheffing voor indirecte lozingen. De hoogte daarvan wordt bepaald aan de hand van vervuilingseenheden. Deze zijn gebaseerd op gegevens van de BSOB.

4.1.3 Kwijtscheldingsbeleid

Ons beleid voor kwijtschelding is vastgelegd in de 'Kwijtscheldingsregeling Waterschap Aa en Maas'. Hierin is vastgelegd dat inwoner kwijtschelding kunnen krijgen voor de watersysteemheffing ingezetenen en de zuiveringsheffing voor een woonruimte. Bij een inkomen dat lager of gelijk is aan 100% van het norminkomen, vindt volledige kwijtschelding plaats. Hierbij sluiten we aan bij de gemeentelijke toetsing en wordt maximaal gebruik gemaakt van de wettelijk toegestane ruimte voor kwijtschelding. Voor de vaststelling van de kosten van bestaan van pensioengerechtigden wordt in plaats van de bijstandsnorm het netto-ouderdomspensioen gehanteerd. Daarnaast hanteren we sinds 2023 een ruimere vermogensnorm met hogere toegestane bedragen per leefvorm (gehuwden, alleenstaande ouders en alleenstaanden). Daarmee geven we invulling aan invorderen volgens de menselijke maat. De BSOB voert dit kwijtscheldingsbeleid uit.

4.2 Watersysteembeheer

4.2.1 Raming van de belastingopbrengsten

Watersysteembeheer	Realisatie 2023	Begroting na wijziging 2024	Begroting 2025
a. Toegerekende kosten (netto kosten)	€ 75.642.080	€ 86.098.424	€ 95.929.496
b. Onvoorzien		€ 150.000	€ 150.000
c. Kwijtschelding	€ 928.059	€ 1.014.576	€ 1.021.884
d. Oninbaar	€ 118.428		
e. Dividenden	€ -826.528	€ -752.000	€ -752.000
f. Overige algemene opbrengsten			
g. Verwachte opbrengsten uit belastingheffing (a t/m f)	€ 75.862.039	€ 86.511.000	€ 96.349.380
h. Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	€ 3.699.133	€ -5.771.895	€ -5.787.679
i. Belastingopbrengst watersysteembeheer (g t/m h)	€ 79.561.172	€ 80.739.105	€ 90.561.700
j. Tarieven:			
Ingezetenen	€ 68,21	€ 73,52	€ 83,08
Gebouwd	0,03160%	0,02938%	0,03053%
Ongebouwd	€ 93,50	€ 101,23	€ 119,50
Natuurterreinen	€ 6,06	€ 6,66	€ 7,37
Verontreinigingsheffing	€ 52,08	€ 55,56	€ 60,84

4.2.2 Toelichting op de verwachte opbrengsten uit belastingheffing

Hieronder lichten we de verwachte opbrengsten uit de belastingheffing voor watersysteembeheer toe. Daarbij verklaren we de verschillen ten opzichte van de begroting 2024, de mate van kostendekkendheid van de tarieven, de geraamde opbrengsten per categorie en de ontwikkeling van de tarieven. Tot slot presenteren we de lastendruk aan de hand van een aantal profielen. Oorzaken voor de verschillen tussen begrotingsjaar 2024 en 2025

De verwachte belastingopbrengsten nemen toe met € 9,8 miljoen. Dit komt door een wijziging van het tarief en een wijziging van de grondslag. De invloed van de algehele loon- en prijsontwikkelingen is merkbaar op de belastingtarieven van watersysteembeheer. De grootste verschillen met het vorige begrotingsjaar worden hierna toegelicht.

- Als gevolg van een flinke toename in de opgaven en de complexiteit daarvan, zien we ook een toename in de personele bezetting. Daarnaast verwachten we dat de cao-lonen stijgen met 3,2%. Hierdoor nemen de personeelslasten toe.
- Een ander aanmerkelijk verschil is de toename van de nettolasten voor de goederen en diensten van en aan derden met € 3,4 miljoen. We zien vooral een kostenstijging bij de energielasten voor het peilbeheer, het onderhoud aan keringen, waterlopen en kunstwerken, de diensten door derden voor de thema- en gebiedsgerichte plannen en de gemeenschappelijke regelingen (zoals de muskusrattenbestrijding en de belastingheffing). Verder zorgt de uitbreiding van ons werkgebied (bijvoorbeeld door EVZ's, NVO's en kunstwerken) voor een toename in van de onderhoudskosten, waarbij voor sommige onderdelen maatwerk nodig is.
- Tot slot zien we een toename van de doorberekende lasten voor ondersteuning (€ 0,7 miljoen) en de kapitaallasten (€ 2,8 miljoen). Ten opzichte van 2024 hanteren we weliswaar een lager omslagpercentage (- 0,18%) waardoor de rentelasten lasten, maar we zien tegelijkertijd een hogere gekapitaliseerde boekwaarde door hogere uitgaven voor de investeringsprojecten aan de waterkeringen. Dit leidt tot een hogere afschrijvingslast.

4.2.2.2 Mate van kostendekkendheid

Een van de doelstellingen van het bestuursakkoord is te komen tot een kostendekkend tarief. Daarbij zijn de opbrengsten uit belastingheffing gelijk aan de netto kosten. Om de mate van kostendekkendheid te beoordelen, kijken we naar de stand van de bestemmingsreserves voor tariefegalisatie aan het begin van het begrotingsjaar, de mutaties van de reserve (vermeerderingen en verminderingen) en de stand aan het eind van het begrotingsjaar.

Onderstaande tabel toont het verwachte verloop van de categoriereserves en de tariefegalisatie Watersysteembeheer in het begrotingsjaar 2025. Wanneer er meer geld naar de reserve toe gaat dan eruit wordt gehaald, kan dat er op wijze dat de opbrengsten uit belastingheffing hoger zijn dan de netto kosten. Andersom kan ook: de tarieven zijn lager dan wat nodig is om de totale netto kosten te dekken. In dat geval wordt er geld aan de reserve onttrokken. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves worden toegelicht in paragraaf 5.1.3.

Omschrijving reserve <i>(bedragen * € 1.000)</i>	1-jan-25	Vermeerderingen	Verminderingen	31-dec-25
Categoriereserve ingezetenen	564	17	333	249
Categoriereserve gebouwd	9.616	298	5.854	4.060
Categoriereserve ongebouwd	-70	13		-57
Categoriereserve natuurterreinen	-5	7		2
Tariefegalisatie Watersysteembeheer	7.546	608	231	7.923

4.2.2.3 Geraamde belastingeenheden

Onderstaande tabel toont het aantal geraamde belastingeenheden in de periode 2024-2029. We lichten dit onder de tabel toe per categorie.

Heffingseenheden Watersysteembeheer	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Ingezetenen (bruto aantal)	336.400	342.200	345.300	348.400	351.500	354.700
Ingezetenen (kwijschelding)	13.800	12.300	12.400	12.500	12.700	12.800
Ingezetenen (netto aantal)	322.600	329.900	332.900	335.900	338.800	341.900
WOZ-areaal (waarde gebouwd x € 1.000.000)	156.807	165.380	174.972	185.120	195.857	207.217
Herleide hectaren	100.875	98.350	98.150	97.950	97.750	97.550
Natuurterrein (in hectaren)	25.300	27.200	27.200	27.200	27.200	27.200
VE directe lozingen watersysteembeheer	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500

Categorie Ingezetenen

Het aantal ingezetenen stijgt vanaf 2025 jaarlijks met 0,9%. Daarbij houden we rekening met een correctie voor de toegekende kwijscheldingen. Bij de berekening daarvan gaan we uit van een percentage van 3,6% per jaar van het aantal ingezetenen.

Categorie Gebouwd

De categorie Gebouwd wordt bepaald aan de hand van de WOZ-waarde. Door de economische ontwikkelingen is de WOZ-waarde per woning het afgelopen jaar gestegen. Wij hebben voor ons gebied gerekend met een waardestijging van 5,8%. De WOZ-waarde voor 2025 komt hiermee op ruim € 165 miljard.

Categorie Ongebouwd

Vanaf 2025 verwachten we een afname van circa 200 herleide hectare per jaar. Met 'herleide hectare' bedoelen we het aantal hectaren dat in de heffing wordt betrokken. Voor 2025 is dit berekend op 98.350. De jaarlijkse afname komt door de omzetting van landbouwgrond naar bouwgrond, natuur of wegen. Ook de ongebouwde hectaren die buitendijks liggen behoren tot deze categorie. Hiervan wordt 25% in de heffing betrokken. Daarnaast wordt het aantal hectaren voor wegen door de tariefdifferentiatie verdubbeld (toename van 100%).

Categorie Natuur

Het aantal hectaren voor natuur is voor 2025 en de jaren daarna gelijk gehouden doordat hier jaarlijks weinig mutaties in zijn. Vanaf 2025 betrekken we 27.200 hectare natuurgrond in de heffing.

Verontreinigingsheffing directe lozingen voor het watersysteembeheer

Het aantal eenheden is gelijk aan het begrotingsjaar 2024.

4.2.2.4 Ontwikkeling van de tarieven

Onderstaand overzicht laat per categorie zien hoe de tarieven zich ontwikkelen in de periode 2024-2029.

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
TOTAAL WATERSTEEEMBEHEER						
Egalisatiereserve per 1-1	€ 10.932.552	€ 7.545.814	€ 7.922.832	€ 8.091.870	€ 8.362.221	€ 8.639.200
Netto lasten	€ 86.511.000	€ 96.349.209	€ 100.038.839	€ 104.136.525	€ 106.845.854	€ 111.416.072
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 577.657	€ 702.105	€ 726.945	€ 753.405	€ 780.945	€ 805.785
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ 2.346.738	€ -377.018	€ -169.039	€ -270.350	€ -276.979	€ -407.125
Af: Beschikking categoriereserves	€ 3.425.175	€ 6.164.773	€ 3.056.756	€ 211.974	€ -68.007	€ 136.861
Opbrengst belastingen	€ 80.161.429	€ 89.859.349	€ 96.424.177	€ 103.441.496	€ 106.409.895	€ 110.880.551
% egalisatiereserve 31-12	8,7%	8,2%	8,1%	8,0%	8,1%	8,1%
% kostendekking ongebouwd	96,8%	100,0%	99,8%	99,8%	99,8%	99,9%
Percentage kostendekking	92,7%	93,3%	96,4%	99,3%	99,6%	99,5%
INGEZETENEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ 564.332	€ 249.148	€ 106.656	€ 25.122	€ 5.273	€ 529
% aandeel categorie in netto lasten	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%	29,00%
Aandeel netto lasten	€ 25.088.190	€ 27.941.271	€ 29.011.263	€ 30.199.592	€ 30.985.298	€ 32.310.661
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 167.521	€ 309.835	€ 317.039	€ 324.712	€ 332.699	€ 339.902
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ 680.554	€ -109.335	€ -49.021	€ -78.402	€ -80.324	€ -118.066
Af: Beschikking categoriereserve	€ 440.665	€ 332.679	€ 150.465	€ 85.054	€ 20.703	€ 4.929
Opbrengst belastingen	€ 23.717.552	€ 27.408.092	€ 28.592.781	€ 29.868.228	€ 30.712.220	€ 32.083.896
Aantal wooneenheden	322.600	329.900	332.900	335.900	338.800	341.900
Netto lasten per woning	€ 77,77	€ 84,70	€ 87,15	€ 89,91	€ 91,46	€ 94,50
Tarief per woning	€ 73,52	€ 83,08	€ 85,89	€ 88,92	€ 90,65	€ 93,84
Toename tarief in %		13,0%	3,4%	3,5%	1,9%	3,5%
GEBOUWDE EIGENDOMMEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ 9.616.045	€ 4.059.736	€ 1.268.640	€ 1.168.540	€ 1.282.610	€ 1.181.604
% aandeel categorie in netto lasten	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%	58,60%
Aandeel netto lasten	€ 50.695.446	€ 56.460.636	€ 58.622.760	€ 61.024.003	€ 62.611.670	€ 65.289.818
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 338.507	€ 329.195	€ 343.751	€ 359.257	€ 375.395	€ 389.952
Af: Aandeel in egalisatiereserve	€ 1.375.189	€ -220.932	€ -99.057	€ -158.425	€ -162.310	€ -238.575
Af: Aandeel in categoriereserve	€ 2.982.164	€ 5.854.406	€ 2.921.008	€ 141.965	€ -74.340	€ 145.897
Opbrengst belastingen	€ 46.063.803	€ 50.497.968	€ 55.457.057	€ 60.681.207	€ 62.472.924	€ 64.992.545
Waarde WOZ areaal x 1.000.000	€ 156.807	€ 165.380	€ 174.972	€ 185.120	€ 195.857	€ 207.217
Netto lasten % WOZ-waarde	0,03233%	0,03414%	0,03350%	0,03296%	0,03197%	0,03151%
Tarief percentage WOZ	0,02938%	0,03053%	0,03169%	0,03278%	0,03190%	0,03136%
Toename tarief in %		3,9%	3,8%	3,4%	-2,7%	-1,7%
ONGEBOUWDE EIGENDOMMEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ -70.072	€ -57.244	€ -43.076	€ -28.498	€ -14.467	€ 0
% aandeel categorie in netto lasten	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%	12,20%
Aandeel netto lasten	€ 10.554.342	€ 11.754.603	€ 12.204.738	€ 12.704.656	€ 13.035.194	€ 13.592.761
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 70.474	€ 62.527	€ 65.558	€ 68.786	€ 72.146	€ 75.176
Af: Aandeel in egalisatiereserve	€ 286.302	€ -45.996	€ -20.623	€ -32.983	€ -33.791	€ -49.669
Af: Aandeel in categoriereserve	€ 3.007	€ -15.000	€ -16.000	€ -16.000	€ -15.000	€ -14.973
Opbrengst belastingen	€ 10.211.576	€ 11.752.825	€ 12.175.508	€ 12.684.525	€ 13.011.503	€ 13.581.887
Aantal herleide hectaren	100.875	98.350	98.150	97.950	97.750	97.550
Netto lasten per herleide hectare	€ 104,63	€ 119,52	€ 124,35	€ 129,71	€ 133,35	€ 139,34
Tarief per herleide hectare	€ 101,23	€ 119,50	€ 124,05	€ 129,50	€ 133,11	€ 139,23
Toename tarief in %		18,0%	3,8%	4,4%	2,8%	4,6%
NATUURTERREINEN						
Saldo categoriereserve 31-12	€ -5.361	€ 2.032	€ 1.111	€ 520	€ 245	€ -414
% aandeel categorie in netto lasten	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%	0,20%
Aandeel netto lasten	€ 173.022	€ 192.698	€ 200.078	€ 208.273	€ 213.692	€ 222.832
Af: Bijdrage uit verontreinigingsheffing en invorderingsopbrengsten	€ 1.155	€ 548	€ 597	€ 650	€ 705	€ 755
Af: Aandeel in egalisatiereserve	€ 4.693	€ -754	€ -338	€ -541	€ -554	€ -814
Af: Aandeel in categoriereserve	€ -670	€ -7.559	€ 987	€ 628	€ 292	€ 667
Opbrengst belastingen	€ 168.498	€ 200.464	€ 198.832	€ 207.536	€ 213.248	€ 222.224
Aantal hectaren	25.300	27.200	27.200	27.200	27.200	27.200
Netto lasten per hectare	€ 6,84	€ 7,08	€ 7,36	€ 7,66	€ 7,86	€ 8,19
Tarief per hectare	€ 6,66	€ 7,37	€ 7,31	€ 7,63	€ 7,84	€ 8,17
Toename tarief in %		10,7%	-0,8%	4,4%	2,8%	4,2%

4.3 Zuiveringsbeheer

4.3.1 Raming van de belastingopbrengsten

Zuiveringsbeheer	Realisatie	Begroting na wijziging	Begroting
	2023	2024	2025
a. Toegerekende kosten (netto kosten)	€ 60.558.043	€ 68.977.694	€ 78.554.663
b. Onvoorzien		€ 150.000	€ 150.000
c. Kwijtschelding	€ 1.345.980	€ 1.333.440	€ 1.381.068
d. Oninbaar	€ 194.666		
e. Dividenden	€ -4.056.048	€ -113.000	€ -113.000
f. Overige algemene opbrengsten			
g. Verwachte opbrengsten uit belastingheffing (a t/m f)	€ 58.042.641	€ 70.348.134	€ 79.972.731
h. Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	€ 4.806.049	€ -4.292.043	€ -6.973.233
i. Belastingopbrengst waterzuiveringsbeheer (g t/m h)	€ 62.848.690	€ 66.056.091	€ 72.999.498
j. Tarieven:			
Zuiveringsheffing	€ 52,08	€ 55,56	€ 60,84

4.3.2 Toelichting op de verwachte opbrengsten uit belastingheffing

Hieronder lichten we de verwachte opbrengsten uit de belastingheffing voor zuiveringsbeheer toe. Daarbij verklaren we de verschillen ten opzichte van de begroting 2024, de mate van kostendekkendheid van de tarieven, de geraamde opbrengsten per categorie en de ontwikkeling van de tarieven. Tot slot presenteren we de lastendruk aan de hand van een aantal profielen. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves worden toegelicht in paragraaf 5.1.3.

4.3.2.1 Oorzaken voor de verschillen tussen begrotingsjaar 2024 en 2025

- De verwachte belastingopbrengsten nemen toe met € 6,9 miljoen. Dit komt onder meer door loon- en prijsontwikkelingen.
- Een belangrijk verschil in met 2024 is de toename van de nettolasten voor de goederen en diensten van en aan derden met € 6,1 miljoen. Dit komt vooral door de gestegen lasten voor de energie die nodig is voor het transportstelsel en de zuiveringen, de gemeenschappelijke regelingen (SNB, Aquon) en de gestegen kosten voor onderhoud. Daarnaast leidt de uitbreiding van het areaal (zoals extra zuiveringstrappen) tot een toename van de onderhoudskosten. De kosten voor de inkoop van hulpstoffen dalen.
- Bij de bijdragen aan en van derden zien we een afname van de netto lasten met € 0,8 miljoen. De belangrijkste redenen daarvoor zijn dat er (tijdelijk) minder aanspraak wordt gemaakt op de anti-afhaaksubsidie en dat de opbrengsten uit de verkoop van biogas naar verwachting lager uitvallen.
- Als gevolg van een flinke toename in de opgaven en de complexiteit daarvan, zien we ook een toename in de personele bezetting. Daarnaast verwachten we dat de cao-lonen stijgen met 3,2%. Hierdoor nemen de personeelslasten toe.
- We zien een toename van de doorberekende lasten voor ondersteuning (€ 0,4 miljoen) en kapitaallasten (€ 2,5 miljoen). Ten opzichte van 2024 hanteren we weliswaar een lager omslagpercentage (-0,18%) waardoor de rentelasten dalen, maar we zien ook een hogere gekapitaliseerde boekwaarde door uitgaven voor renovaties en uitbreidingen van zuiveringstrappen. Dit leidt tot hogere afschrijvingslast.
- De onttrekkingen uit de egalisatiereserve zuiveringsbeheer nemen € 2,7 miljoen toe. Dit is mogelijk doordat in de afgelopen jaren middelen aan de reserve zijn toegevoegd met het oog op het investeringsprogramma voor de verbetering van de effluentkwaliteit in het kader van de KRW.

4.3.2.2 Mate van kostendekkendheid

Een van de doelstellingen van het bestuursakkoord is te komen tot een kostendekkend tarief. Daarbij zijn de opbrengsten uit belastingheffing gelijk aan de netto kosten. Om de mate van kostendekkendheid te beoordelen, kijken we naar de stand van de bestemmingsreserves voor tariefegalisatie aan het begin van het begrotingsjaar, de mutaties van de reserve (vermeerderingen en verminderingen) en de stand aan het eind van het begrotingsjaar.

Onderstaande tabel toont het verwachte verloop van de tariefegalisatie Zuiveringsbeheer in het begrotingsjaar 2025. Wanneer er meer geld naar de reserve toe gaat dan eruit wordt gehaald, kan dat er op wijze dat de opbrengsten uit belastingheffing hoger zijn dan de netto kosten. Andersom kan ook: de tarieven zijn lager dan wat nodig is om de totale netto kosten te dekken. In dat geval wordt er geld aan de reserve onttrokken. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves worden toegelicht in paragraaf 5.1.3.

Omschrijving reserve (bedragen * € 1.000)	1-jan-25	Vermeerderingen	Verminderingen	31-dec-25
Tariefegalisatie Zuiveringsbeheer	26.987	837	7.810	20.014

4.3.2.3 Geraamde belastingeenheden

Onderstaande tabel toont het aantal geraamde belastingeenheden in de periode 2024-2029. Het totaal aantal vervuilingseenheden (VE's) neemt de komende jaren toe. Wel zien we verschillen tussen de huishoudens en de bedrijven. Dit lichten we hierna verder toe.

Heffingseenheden	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Waterzuiveringsbeheer						
VE Meerpersoonshuishoudens (bruto)	695.700	701.700	705.900	710.100	714.400	718.700
VE Eenpersoonshuishoudens (bruto)	104.300	108.700	110.800	112.900	115.000	117.200
Af: Corr. VE Kwijtschelding	24.000	22.700	22.900	23.000	23.200	23.400
Netto VE huishoudens	776.000	787.700	793.800	800.000	806.200	812.500
VE Tabelbedrijven (bruto)	131.200	138.300	138.300	138.300	138.300	138.300
VE Meetbedrijven (bruto)	236.000	227.000	227.000	227.000	227.000	227.000
Netto VE bedrijven	367.200	365.300	365.300	365.300	365.300	365.300
VE Kleine bedrijven < 5 VE (bruto)	38.300	37.900	37.900	37.900	37.900	37.900
VE Totaal (Netto)	1.181.500	1.190.900	1.197.000	1.203.200	1.209.400	1.215.700

Huishoudens

We berekenen de verwachte bruto eenheden jaarlijks op basis van de verdeling tussen eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens. Hierbij houden we rekening met een toename van het aantal inwoners, waardoor ook het aantal VE's toeneemt. De jaarlijkse stijging van de VE's is voor de meerpersoonshuishoudens 0,6% en voor de eenpersoonshuishoudens 1,9%. De kwijtschelding is voor beide huishoudens berekend op 2,8% per jaar.

Bedrijven

De prognose voor bedrijven bestaat uit een combinatie van tabelbedrijven en meetbedrijven³. We gaan voorsnog uit van een gelijkblijvend totaal aantal eenheden. Wel hebben we in 2024 een verschuiving gezien in het aantal VE's: dat neemt toe bij tabelbedrijven en neem af bij meetbedrijven. Dit komt door de huidige economische ontwikkelingen, stijgende energielasten en de slechte voorraad en levering van goederen. Veel

³ Tabelbedrijven zijn bedrijven die 218 m³ of meer water per jaar verbruiken. Zij hebben een vervuilingswaarde van 5 tot 1.000 VE per jaar.

Meetbedrijven zijn bedrijven met een vervuilingswaarde van 1.000 of meer VE per jaar. Deze bedrijven moeten het afvalwater meten, bemonsteren en analyseren.

meetbedrijven optimaliseren hun processen, wat leidt tot minder VE's. Ook bedrijfssluitingen leiden tot een afname van de eenheden bij meetbedrijven.

Kleine bedrijven

Voor de kleine bedrijven⁴ gaan we de komende jaren uit van een gelijkblijvend aantal eenheden.

4.3.2.4 Ontwikkeling van de tarieven

Onderstaand overzicht laat zien hoe de tarieven zich per VE ontwikkelen in de periode 2024-2029.

	2024	2025	2026	2027	2028	2029
TOTAAL WATERZUIVERINGSBEHEER						
Egalisatiereserve per 1-1	€ 33.839.463	€ 26.987.420	€ 20.014.187	€ 15.489.566	€ 11.381.331	€ 8.203.268
Netto lasten	€ 70.348.134	€ 79.972.731	€ 84.502.683	€ 91.572.545	€ 98.491.789	€ 102.369.650
AF: Invorderingsopbrengsten	€ 411.951	€ 545.142	€ 545.142	€ 545.142	€ 545.142	€ 545.142
Af: Beschikking egalisatiereserve	€ 4.292.043	€ 6.973.233	€ 4.524.621	€ 4.108.235	€ 3.178.063	€ -148.408
Opbrengst belastingen	€ 65.644.140	€ 72.454.356	€ 79.432.920	€ 86.919.168	€ 94.768.584	€ 101.972.916
% egalisatiereserve 31-12	38,4%	25,0%	18,3%	12,4%	8,3%	8,2%
Percentage kostendekking	93,3%	90,6%	94,0%	94,9%	96,2%	99,6%
PER VERVUILINGSEENHEID						
Aantal vervuilingseenheden	1.181.500	1.190.900	1.197.000	1.203.200	1.209.400	1.215.700
Netto lasten per ve	€ 59,54	€ 67,15	€ 70,60	€ 76,11	€ 81,44	€ 84,21
Tarief per ve	€ 55,56	€ 60,84	€ 66,36	€ 72,24	€ 78,36	€ 83,88
Toename tarief		9,5%	8,9%	8,7%	8,4%	6,9%

4.4 Lastendruk

Inwoners en bedrijven kunnen meerdere onderdelen van de waterschapsbelasting betalen. Een huiseigenaar betaalt bijvoorbeeld zowel omdat hij ingezetene is (ingezetenenheffing) en omdat hij een huis heeft (heffing gebouwd). Daar komt de zuiveringsheffing bij. Voor een eenpersoonshuishouden wordt één VE gerekend en voor een meerpersoonshuishouden drie VE. Om meer inzicht te geven in de belasting die een inwoner of bedrijf uiteindelijk betaald, drukken we de lastendruk uit in een zestal profielen. De belastingprofielen in de op de volgende pagina gepresenteerde tabel zijn gebaseerd op de standaard die door de Unie van Waterschappen (UvW) wordt gehanteerd. Voor het berekenen van de lastendruk voor de belastingjaren 2025 tot en met 2028 heeft de UvW besloten de WOZ-waarden en de perceelsomvang van agrarische bedrijven te wijzigen. Voor ons leidt dit onderstaande belastingprofielen. Om een vergelijking mogelijk te maken, laten we ook de lastendruk in 2024 zien conform de gewijzigde profielen.

⁴ Kleine bedrijven zijn bedrijven die minder dan 218 m³ water per jaar verbruiken. Zij worden, afhankelijk van het verbruik, voor 1 of 3 VE aangeslagen.

Tabel: Overzicht standaard belastingprofielen

Kenmerken profiel	Lastendruk		
	2024	2025	Vershil in %
Meerpersoonshuishouden 3 VE, WOZ € 370.000	€ 348,89	€ 378,58	8,5%
Eenpersoonshuishouden 1 VE, WOZ € 370.000	€ 237,77	€ 256,90	8,0%
Agrarische onderneming 3 VE, WOZ opstallen € 520.000, 60 hectare ongebouwd	€ 6.466,76	€ 7.594,38	17,4%
Natuurterreinbeheerder 1000 hectare ongebouwd	€ 6.660,00	€ 7.370,00	10,7%
Groothandel 7 VE (à 150 gr O2), WOZ opstallen € 2.700.000	€ 1.182,08	€ 1.250,31	5,8%
Middelgroot metaalbedrijf 300 VE (à 150 gr O2), WOZ opstallen €13.500.000	€ 20.633,78	€ 22.374,16	8,4%

Voor de een- en meerpersoonshuishoudens laten we in het volgende overzicht ook de belastingprofielen zien met een WOZ-waarde die past bij ons werkgebied (Noordoost-Brabant). De gemiddelde waarde in 2023 (de peildatum voor de WOZ-waarde voor 2024) was afgerond € 384.785. Voor 2025 hebben we gerekend met een gemiddelde waardeverhoging van 5,8%. Deze wordt ook gehanteerd door de BSOB. De gemiddelde WOZ-waarde van een woning in 2024 (peildatum 2025) komt daarmee uit op afgerond € 408.000.

Tabel: Overzicht belastingprofielen aangepaste WOZ-waarden

Kenmerken profiel	Lastendruk		
	2024	2025	Vershil in %
Meerpersoonshuishouden 3 VE, WOZ € 408.000	€ 353,24	€ 390,18	10,5%
Eenpersoonshuishouden 1 VE, WOZ € 408.000	€ 242,12	€ 268,50	10,9%

5. Paragrafen

De paragrafen zijn programma-overstijgend en geven meer inzicht in onder andere onze financiële positie en de risico's waarmee we te maken hebben. Verder schetsen we in de verschillende paragrafen ons beleid met betrekking tot het beheer en de uitvoering. Dat doen we in vier paragrafen: uiteenzetting van de financiële positie, assetmanagement, bedrijfsvoering en verbonden partijen.

5.1 Uiteenzetting van de financiële positie

In het Waterschapsbesluit stonden meerdere bepalingen die inzicht gaven in de financiële positie van het waterschap. Deze zijn vanaf nu samengevoegd in een nieuwe paragraaf: Uiteenzetting van de financiële positie. Door op één plaats aandacht te besteden aan de financiële positie en de bijhorende kengetallen, wordt de samenhang beter zichtbaar. We gaan in deze paragraaf allereerst in op de financiering, daarna behandelen we het weerstandsvermogen en onze risicobeheersing en tot slot de stand en het verloop van de reserves en voorzieningen. We sluiten af met de kengetallen. Het beoogde doel van het gegroepeerd presenteren van de vijf (verplichte) kengetallen is het vergroten van het inzicht in de algehele financiële positie. Enige herhaling met de eerder in deze paragraaf behandelde onderdelen is daardoor onvermijdelijk.

5.1.1 Financiering

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) stelt eisen aan ons financieringsbeleid. We moeten bijvoorbeeld aantonen dat we uitsluitend onze publieke taken financieren, dat we ons geld verstandig beheren en dat we voldoen aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

Om het risico bij kortlopende financieringen (≤ 1 jaar) te beperken, is de kasgeldlimiet ingesteld. Dit is het maximale bedrag waarvoor decentrale overheden hun activiteiten met kortlopende middelen mogen financieren. De hoogte van dit bedrag wordt bepaald door een percentage van de totale jaarbegroting. Voor waterschappen bedraagt de kasgeldlimiet 23% van de bruto lasten. Voor 2025 betekent dit voor ons een kasgeldlimiet van € 45,6 miljoen.

De gemiddelde kortlopende schuld wordt per kwartaal getoetst aan de kasgeldlimiet. Als de kasgeldlimiet voor het derde kwartaal op rij wordt overschreden, moeten we de provincie als toezichthouder op de hoogte brengen. Ook moeten we dan een plan voorleggen om weer binnen de kasgeldlimiet te komen (en te blijven).

Renterisiconorm

De renterisiconorm is ingesteld om het risico bij langlopende financieringen (> 1 jaar) te beperken. De renterisiconorm voor waterschappen bedraagt 30% van bruto lasten. Het bedrag waarover renterisico wordt gelopen, bestaat uit het bedrag aan aflossingen en renteherzieningen in een specifiek jaar. Dit bedrag mag de renterisiconorm in dat jaar niet overschrijden. Het bedrag waarover waterschap Aa en Maas in 2025 renterisico loopt, bedraagt € 38,5 miljoen. Dit ligt ruimschoots onder de renterisiconorm van € 59,5 miljoen.

Schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn sinds 2014 verplicht om tegoeden uitsluitend bij het Rijk of bij andere decentrale overheden weg te zetten. Dit wordt schatkistbankieren genoemd. Het voornaamste doel van deze maatregel is het terugdringen van de staatsschuld. Liquiditeitsoverschotten boven het drempelbedrag worden overgeboekt naar de schatkist. Het drempelbedrag is gelijk aan 2,0% van het bruto lasten, oftewel iets minder dan € 4 miljoen in 2025.

Rentevisie

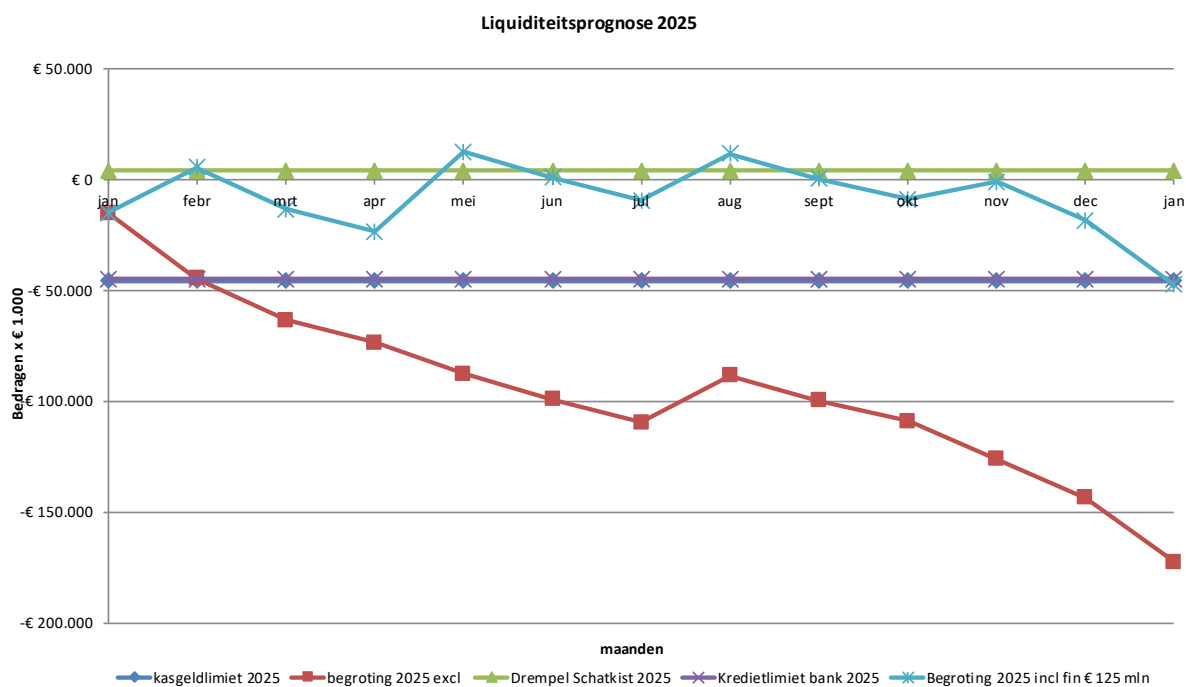
Om onderbouwde financieringsbeslissingen te kunnen nemen, maken we een inschatting van de toekomstige renteontwikkeling. We stellen deze zogeheten rentevisie jaarlijks op en baseren die op de verwachtingen van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB-bank). We hanteren een rente voor kortlopende leningen (≤ 1 jaar) en een rente voor langlopende leningen (> 1 jaar). Deze lichten we hierna verder toe.

- Op de geldmarkt vinden transacties plaats met een korte looptijd (≤ 1 jaar). De ontwikkeling van de korte rente is vooral afhankelijk van de inflatie. De verwachting in de markt is dat de rente voor kortlopende leningen in 2025 licht zal dalen met ongeveer 0,2%. De actuele rente voor 3-maands kasgeld bedraagt 3,44% (september 2024).
- De kapitaalmarkt wordt gebruikt voor financiële middelen met een lange looptijd (> 1 jaar). De hoogte van de bijbehorende rente wordt vooral bepaald door het verwachte rentebeleid van de centrale banken en de verwachte economische groei. Begin september 2024 lagen de tarieven voor langlopende geldleningen rond de 2,6% (20 jaar vast). De verwachting voor 2025 is dat dit percentage licht stijgt naar 2,75%.

Liquiditeitsprognose en financieringsbehoefte

Dankzij de liquiditeitsprognose kunnen we adequaat reageren op ontwikkelingen op de kapitaalmarkt. Bij het opstellen van de liquiditeitsprognose zijn we uitgegaan van een verwachte investeringsuitgave van € 180,8 miljoen. Om deze uitgave te kunnen doen, verwachten we in 2025 een of meerdere nieuwe geldleningen af te moeten sluiten voor in totaal € 125 miljoen. Ook kunnen we gebruikmaken van onze rekeningcourantovereenkomst met de NWB Bank. Onze kredietlimiet is € 45 miljoen. Tot slot krijgen we subsidie vanuit de provincie en het HWBP. Dit is samen ongeveer € 45 miljoen. De ontvangst hiervan en de werkelijke uitgaven voor het HWBP lopen echter niet synchroon. Daardoor lopen we het risico te moeten voorfinancieren, waardoor we mogelijk (tijdelijk) meer moeten lenen.

In onderstaande grafiek is de liquiditeitsprognose afgezet tegen de kasgeldlimiet, de drempel voor schatkistbankieren en de kredietlimiet van de bank. In de liquiditeitsprognose houden we rekening met een verwachte negatief saldo van € 15 miljoen op 1 januari 2025.

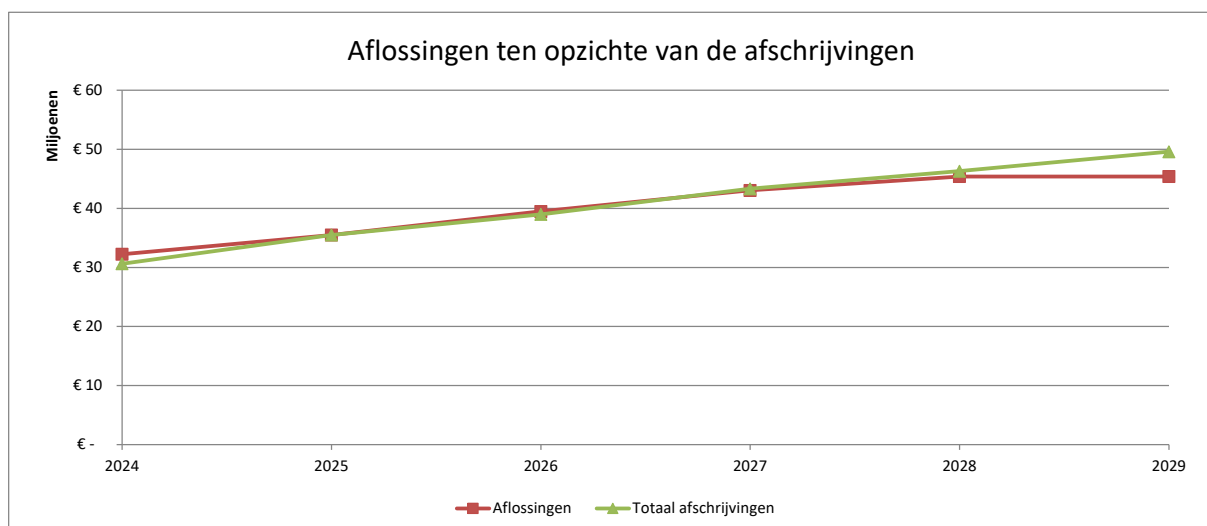

Schuldpositie

In het bestuursakkoord is afgesproken om 'gelet op de omvang van onze schuldenpositie bewuste keuzes te maken bij nieuwe investeringen, waarbij rekening gehouden wordt met de potentiële renterisico's op middellange termijn en met oog voor andere oplossingen dan tariefsverhogingen en extra lenen'. Daarmee willen we onze waterschapstaken uitvoeren tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.

Voor de schuldpositie van de waterschappen is extra belangstelling ontstaan vanwege de financiering van omvangrijke dijkversterkingsprojecten vanuit het HWBP. De schuldpositie bij waterschappen neemt mede daardoor (sterk) toe of is relatief hoog in vergelijking met organisaties in bijvoorbeeld de private sector. Belangrijke verschillen met de private sector zijn echter dat het waterschap eenvoudig toegang heeft tot de kapitaalmarkt via de NWB Bank. Leningen van het waterschap zijn te beschouwen als door de overheid gegarandeerde leningen. Daardoor kunnen we tegen zeer gunstige lenen. Verder spelen solvabiliteitseisen een veel kleinere rol bij het aantrekken van langlopende geldleningen, omdat waterschappen duurzaam inkomsten genereren en daar ook zelf invloed op kunnen uitoefenen via de eigen belastingheffing.

Het verwachte verloop van de langlopende (vaste) schulden is weergegeven in onderstaande grafiek. De stijging komt door de leningen die we moeten afsluiten om de verwachte investeringen voor de komende jaren te dekken. In de grafiek daarna presenteren we de verhouding tussen de afschrijvingskosten en de jaarlijkse aflossing op de langlopende geldleningen. Deze liggen dichtbij elkaar. Met de kasstroom uit vrijvallende afschrijvingen kan het waterschap grotendeels aan zijn aflossingsverplichtingen voldoen. De aflossing op de schuldenpositie veroorzaakt daardoor geen liquiditeitsproblemen.

5.1.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Onder het weerstandsvermogen verstaan we het vermogen van het waterschap om financiële tegenvallers op te vangen, zodat we onze taken kunnen voortzetten. Om te bepalen of ons weerstandsvermogen voldoende is, zetten we de benodigde en de beschikbare weerstandscapaciteit tegen elkaar af. Dit wordt ook wel de weerstandsratio genoemd. De benodigde weerstandscapaciteit hangt samen met alle risico's waarvoor geen afdoende maatregelen zijn getroffen en die van betekenis kunnen zijn voor onze financiële positie. De totaal beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden om niet begrote kosten te dekken

5.1.2.1 Inventarisatie van de risico's

Een risico is een onzekere gebeurtenis die invloed heeft op het behalen van onze doelen en/of op onze financiële positie. Met sommige risico's hebben we financieel al rekening gehouden. Bijvoorbeeld door een post onvoorzien op te nemen binnen investeringskredieten of door verzekeringen af te sluiten. Daarmee zijn deze risico's dus al afgedekt. In deze paragraaf gaat het alléén om de risico's die – als ze zich voordoen – opgevangen moeten worden met het weerstandsvermogen.

We bepalen de totaal benodigde weerstandscapaciteit met een rekenmethode die uitgaat van de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet en de financiële impact van het risico na het nemen van maatregelen. Deze rekenmethode is in 2024 door studenten van Avans Hogeschool onderzocht en vergeleken met de veel gebruikte statistische Monte-Carlo-analyse. De Monte-Carlo-analyse is weliswaar geavanceerder, maar ook veel complexer. Beide methodes blijken nagenoeg tot dezelfde uitkomsten te leiden. Daarmee is bevestigd dat onze methode, ondanks zijn eenvoud, voldoende robuust en betrouwbaar is. Vooralsnog zien we dan ook geen aanleiding om hieraan te tornen. Wel nemen we dit in 2025 mee bij de evaluatie van de totstandkoming van de weerstandscapaciteit. We onderzoeken dan ook of het wenselijk is dat de risicoinventarisatie anders geborgd wordt. We doen dit omdat onze begroting in omvang toeneemt en onze investeringen hard groeien. We bekijken daarom of we alle risico's goed in beeld hebben en afwegen. De geïnventariseerde risico's worden hierna verder toegelicht.

Anti-afhaak regeling

Wanneer grote bedrijven besluiten om hun afvalwater zelf te gaan zuiveren, kan dat een negatieve invloed hebben op de zuiveringsheffing van de overige belastingbetalers. Om dit risico te verminderen, onderhouden we actief de relatie met industriële lozers. Samen met deze bedrijven verkennen we kansen tot samenwerking, inventariseren we problemen en geven we waar nodig advies. Hierbij streven we naar een win-win situatie. Met ingang van 2024 is er een nieuwe regeling voor de anti-afhaaksubsidie in werking getreden. Nieuwe regelingen met individuele bedrijven worden voorgelegd aan het algemeen bestuur.

Beëindiging Nationaal Programma Landelijk Gebied

Het kabinet stopt met het zogeheten Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)⁵. Wat ervoor in de plaats komt, is nog onduidelijk. Het huidige kabinet schrapt eerder al het budget voor het programma (€ 24,3 miljard). Daar kwam een veel kleiner bedrag voor in de plaats. Dat terwijl de provincies juist om veel meer geld hadden gevraagd. In het coalitieakkoord staat dat het kabinet zich houdt aan bestaande afspraken en dat het de doelen voor de waterkwaliteit en de bescherming van de natuur overeind wil houden. De vraag is nu hoe het kabinet daar invulling aan gaat geven. Het lijkt waarschijnlijk dat dit leidt tot vertraging en minder cofinanciering vanuit het Rijk.

---

⁵ Het NPLG is een beleidsprogramma van het Rijk. Het doel is om met een gebiedsgerichte aanpak te zorgen dat de opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat worden gehaald.

Calamiteiten/handhavingszaken

Het waterschap loopt het risico op onvoorziene kosten die handhavingszaken met zich meebrengen. Denk aan het opruimen van afvalstoffen (zoals drugsafval) en herstelkosten bij calamiteiten waarvan de kosten niet op derden verhaald kunnen worden.

Netcongestie

Het elektriciteitsnet heeft momenteel onvoldoende capaciteit om aan alle vraag naar elektra te kunnen voldoen. Op veel van onze aansluitingen hebben we behoefte aan extra elektrisch vermogen. Zo veroorzaken de voorgenomen bouwprojecten op de rwzi Den Bosch een aanzienlijke extra elektriciteitsvraag. Ook voor de renovatie van de rwzi Land van Cuijk, een aantal bestaande gemalen en het nieuweemaal Crèvecoeur hebben we extra elektrisch vermogen nodig. Dat is momenteel niet beschikbaar en het is onzeker wanneer dit wél het geval is. Dat hangt sterk af van de lokale netsituatie en de planning van Tennet en Enexis. We onderhouden hierover nauw contact met hen. Per 1 oktober 2024 wordt een nieuwe landelijke voorrangregeling van kracht voor de toekenning van beschikbaar transportvermogen. Daarin krijgen de waterschappen een hogere prioriteit vanwege het maatschappelijke belang van hun wettelijke taak. Natuurlijk anticiperen we hierop. Voor het hele waterschap hebben we de benodigde extra elektrische vermogens geïnventariseerd, voor de huidige situatie én voor onze toekomstplannen. Deze vermogens zijn aangevraagd en op de wachtlijst gezet. Verder worden de verzoeken om maatschappelijke prioritering zo ver mogelijk voorbereid, zodat we die zodra het mogelijk is kunnen indienen (waarschijnlijk 1 oktober 2024 of zo veel eerder als mogelijk). Deze prioritering heeft echter alleen effect wanneer er ook daadwerkelijk capaciteit beschikbaar is. In verschillende situaties is dat in 2025 (nog) niet het geval en is het niet duidelijk wanneer dat wel het geval is.

Proceskostenvergoeding bezwaarprocedures waterschapsbelastingen

Op 12 juli 2024 heeft de Hoge Raad een besluit genomen dat gevolgen heeft voor de proceskostenvergoeding voor rechtsbijstand in bezwaarprocedures over waterschapsbelastingen. Hierdoor moet ook in belastingzaken het hogere tarief worden toegepast dat voor andere bestuursrechtelijke zaken geldt. Dit tarief bedraagt € 624 en is twee keer zo hoog als het lagere tarief voor belastingzaken (€ 310). De Hoge Raad concludeert dat bij gebrek aan informatie niet beoordeeld kan worden of de gemiddelde kosten van rechtsbijstand in de bezwaarfase significant verschillen tussen belastingzaken en alle andere bestuursrechtelijke zaken. Er kan dus niet beoordeeld worden of het tariefverschil in strijd is met het discriminatieverbod, maar dit valt naar het oordeel van de Hoge Raad niet uit te sluiten. In feite is dit een uitnodiging aan het verantwoordelijke ministerie om hier onderzoek naar te doen. Als uit dit onderzoek een objectieve en redelijke rechtvaardiging blijkt voor het tariefverschil, dan is het lagere tarief voor belastingzaken niet in strijd met het discriminatieverbod (en kan het weer worden toegepast). De BSOB volgt de ontwikkelingen nauwgezet en levert waar mogelijk inbreng.

Renovatie rwzi Den Bosch

Contract en technologie

De innovatieve technologie waarmee de aannemer zich heeft ingeschreven, functioneert niet op de rwzi Den Bosch. Doordat de technologie niet functioneert, kan de aannemer het werk niet opleveren. Op 14 september 2020 heeft een kort geding plaatsgevonden waarin het waterschap eiste dat de aannemer een ontwerp indient waarmee de rwzi wél aan de eisen gaat voldoen. Deze procedure is afgerond; het waterschap heeft gewonnen.

Parallel loopt de bodemprocedure. In augustus 2022 en februari 2024 heeft de rechtbank een tussenvonnis uitgesproken. Na het laatste tussenvonnis kregen beide partijen in mei en juni 2024 de gelegenheid om te reageren met een akte van uitlatingen. Een definitieve uitspraak wordt medio 2025 verwacht. Na de definitieve uitspraak volgt nog een procedure voor het vaststellen van de schade en daar kan weer hoger beroep tegen worden aangetekend.

Eind 2021 heeft de aannemer zijn organisatiestructuur gewijzigd, waardoor het waterschap het risico loopt dat toegewezen vorderingen in een 'lege' BV terechtkomen. Daarom heeft het waterschap in Nederland conservatoir beslag gelegd op projecten van de aannemer. Die heeft op zijn beurt een bankgarantie verstrekt

die dekking verleent voor een deel van onze vordering. Daarmee is het conservatoir beslag opgeheven. Op 30 mei 2022 vond in Brussel de zitting plaats waarbij het waterschap aanvullende zekerheid eiste van de aannemer om dekking voor de hele vordering (minus de verkregen bankgarantie) te creëren. Naar aanleiding van wat de rechter heeft gemeld tijdens de Nederlandse zitting in juni 2023, hebben we besloten voorlopig de Belgische procedure aan te houden. Het tussenvonnissen geeft geen aanleiding om hiervan af te wijken. Hiermee voorkomen we onnodige juridische kosten. Onze sterke juridische positie op basis van het contract biedt vertrouwen in de uitkomsten van het totale traject.

Renovatie rwzi Oijen

Kabels en leidingen

Onlangs een uitgebreid onderzoek en inspectie met een radar bleek tijdens fase 1 van de renovatie dat er meer kabels en leidingen liggen dan we dachten. Die liggen bovendien niet altijd op de juiste plaats. Daardoor hebben we meer kosten gemaakt voor het vastgestelde ontwerp en in de uitvoering. De verwachting is dat dit risico ook in de volgende fasen optreedt. Door de ligging van de kabels en leidingen moet er ook meer verharding worden opgebroken en weer worden dichtgemaakt.

Contract

Door de marktomstandigheden ten tijde van de aanbesteding (zoals de oorlog in Oekraïne) is in het contract opgenomen dat het risico voor de aannemer beperkt is tot een prijsstijging van 2%. Zonder deze beperking was het niet mogelijk om een aannemer te contracteren of alleen tegen een aanzienlijk hogere prijs. Alle prijsstijgingen hoger dan deze 2% zijn voor rekening van het waterschap.

Schadevergoeding waterberging

De inzet van waterbergingsgebieden (zoals Diesdonk, Bakelse Beemden, Groene Peelvallei, Ham-Havel, Dynamisch Beekdal en HoWaBo) kan schade veroorzaken voor derden. Daarvoor heeft het dagelijks bestuur een schadevergoedingsregeling vastgesteld. Vooraf is niet in te schatten of we in een bepaald jaar de waterbergingsgebieden moeten inzetten. Daardoor is het ook niet mogelijk om in te schatten of het nodig is om schadevergoedingen uit te keren.

Structurele kosten die van jaar tot jaar variëren

Een deel van ons werk is structureel opgenomen in de begroting, maar de kosten daarvan kunnen van jaar op jaar tot jaar sterk variëren. Het gaat om:

- Invasieve exoten: de kosten voor de bestrijding van invasieve exoten zijn sterk afhankelijk van de groeiomstandigheden in een specifiek jaar.
- Graverij door dieren: door de sterke toename van het aantal bevers en dassen neemt ook de bedreiging toe voor de waterveiligheid (door graverij) en het watersysteem (door het bouwen van dammen). Daardoor nemen de kosten toe voor preventieve en herstelmaatregelen aan de keringen en het beheer en onderhoud aan het watersysteem. De kosten om de negatieve effecten van graverij door dieren te beperken, kunnen van jaar tot jaar sterk variëren.
- PFAS in waterbodems: het is moeilijk te voorspellen waar we PFAS in de waterbodem aantreffen. De aanwezigheid van PFAS heeft grote gevolgen voor de afvoerkosten. Dit is vooral een risico bij het baggeren.
- Fluctuaties energieprijzen: eind 2021 zijn de gasprijzen (TTF) sterk gestegen. In 2022 zagen we vervolgens een zeer beweeglijke energiemarkt. De gasprijzen zijn daarna weer gedaald en bedroegen in 2024 tussen de € 20 en de € 40 per MWh. De gevoeligheid voor schommelingen in vraag en aanbod blijft echter groot. Dat zorgt ervoor dat de opbrengst uit de verkoop van biogas mee- of tegen kan vallen. Dit geldt ook voor de SDE-subsidie.

Subsidierisico's

Diverse projecten van het waterschap ontvangen subsidie op basis van Europese, nationale of provinciale regelingen. Daarvoor moeten we voldoen aan de (soms aanvullende) voorwaarden die de subsidiegever stelt. De definitieve uitbetaling van de subsidiegelden is gekoppeld aan een tijdige uitvoering, het voldoen aan

inhoudelijke randvoorwaarden en een accurate financiële verantwoording. In veel gevallen is ook een accountantsverklaring nodig. Daarnaast is er sprake van een bewaarplicht voor de bijbehorende documenten en een instandhoudingplicht. Tot slot kunnen activiteiten staatssteun gevoelig zijn. Als we op één of meer punten afwijken, kan dit leiden tot een financiële korting of boetes. Daarbij werken we in een aantal gevallen samen met andere partners. Het risico hierbij is dat zij niet leveren wat we aanvankelijk afgesproken hebben.

Aanleg ecologische verbindingzone (EVZ)

De provincie subsidieert via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) de aanleg van EVZ's. De vergoeding voor waterschappen is 50% en voor gemeenten 75%. Nu het merendeel van deze EVZ-trajecten in uitvoering is, hebben we meer duidelijkheid over de kosten voor verwerving en inrichting. Momenteel heeft het waterschap een nieuwe aanvraag in voorbereiding. Deze aanvraag dienen we in zodra de provincie de herijkte regeling gepubliceerd heeft.

Subsidiering inrichtingsmaatregelen KRW

Met de provincie hebben we in een maatwerkovereenkomst afspraken gemaakt over de financiering van maatregelen voor gezamenlijke doelen. Dit gaat onder meer om KRW-maatregelen, zoals beekherstel en de aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispassages. Door de gestegen kosten heeft de provincie onvoldoende budget om alle geplande maatregelen als afgesproken, mee te financieren. Er wordt gewerkt aan een oplossing, maar het risico bestaat dat niet alle kosten gesubsidieerd worden.

Veenkade

De oostelijke kade van het Kanaal van Deurne bestaat over een traject van 4,5 kilometer uitsluitend uit een veenkade met een kruinbreedte van 4 meter. Dit traject grenst direct aan het Natura 2000-gebied Deurnsche Peel. Met onze onderhoudsspecialisten en de betrokken aannemer hebben we de veiligheid zorgvuldig bekeken. We hebben randvoorwaarden opgesteld om het onderhoud aan deze kade veilig en toekomstbestendig uit te kunnen voeren. In het eigendommen-, beheer-, onderhouds-, en monitoringsplan (EBOM) van de Peelkanalen worden de monitoring en het handelingskader rondom de veenkade vastgelegd.

De kade bestaat uitsluitend uit veen en daardoor weten we onvoldoende hoe die zich op termijn ontwikkelt. De kans op zetting en oxidatie is groot. De eerstkomende jaren bestaat daarom het risico dat de in veenlagen aangebrachte kade inzakt. Onzeker en onduidelijk is in welke mate dit plaatsvindt: gebeurt het over de hele lengte of lokaal én in hoeverre zakt de kade in? Daardoor is ook de hoogte van de eventuele herstelkosten onduidelijk. Met de kennis van nu schatten we in dat deze kosten variëren tussen de € 200.000 en € 500.000.

Vertraging door stikstofcrisis, krapte op arbeidsmarkt en stijging projectkosten

Als gevolg van de regels en maatregelen rondom de (te verminderen) uitstoot van stikstof hebben we de planning van meerdere projecten moeten bijstellen. Daarbij kan het in sommige situaties helpen om werkzaamheden over meerdere jaren te spreiden. Dat leidt weliswaar tot vertraging, maar daardoor blijft de uitstoot per jaar wel binnen de grenzen. Verder kost het aanvragen van een vergunning meer tijd en wordt er in het slechtste geval zelfs helemaal geen vergunning verleend. Dit kan het geval zijn als er binnen een project teveel stikstof wordt uitgestoten en er onvoldoende compensatiemogelijkheden zijn (salderen). Dit is tot nu toe niet voorgekomen. Vanzelfsprekend blijven we alert op de mogelijke consequenties van het landelijk en provinciaal beleid rondom stikstof. Verder contracteren we marktpartijen om onze opgaven te realiseren. Dat is in deze krappe markt een uitdaging en de prijzen zijn hoger dan voorheen. Daarnaast blijkt het nog steeds moeilijk om voldoende ondersteuning in te huren vanuit ingenieursbureaus. Die krapte is terug te zien in een stijging van de advieskosten. Daardoor zijn onze voorbereidingskosten steeds vaker hoger dan verwacht. De markt voor materialen is enigszins hersteld van de coronacrisis en de energiecrisis; de prijzen lijken te stabiliseren. Sommige materialen zijn echter nog steeds moeilijk verkrijgbaar en de onzekerheid door geopolitieke ontwikkelingen blijft.

Voorfinanciering in HWBP-projecten

Bij het HWBP-dijkverbeteringsproject Ravenstein-Lith lopen onze uitgaven niet parallel met de subsidies vanuit het HWBP-programma. Vooralsnog is daarmee sprake van voorfinanciering. Afhankelijk van de omvang van de voorfinanciering kunnen de bijbehorende rentelasten een substantieel financieel effect hebben op onze exploitatie, omdat de rente op de voorfinanciering niet subsidiabel is. Vanwege de onzekerheid over de omvang van deze rentelasten, merken we dit aan als risico.

Wateroverlast

Door de extreem hevige neerslag in mei en juni 2016 is vooral in het zuidoosten van ons werkgebied veel schade ontstaan door wateroverlast. Naar aanleiding hiervan hebben we 270 schadeclaims ontvangen van of namens gedupeerden. De laatste ingediende claims (twee) dateren van begin mei 2021. Een grove inschatting van de totaal geclaimde schade (vooral gewasschade) komt uit op ongeveer € 8 miljoen, met een bandbreedte van € 2 miljoen. Het merendeel van de schadeclaims is door het waterschap en/of de verzekeraar beoordeeld. Momenteel staan er nog vier claims open. Daarvoor is op verzoek van de wederpartijen een deskundig onderzoek gelast voor de rechtbank. De deskundige die in eerste instantie was benoemd, is op verzoek van de wederpartijen van zijn taken ontheven. Daarop heeft de rechtbank een nieuwe deskundige benoemd. De wederpartijen moeten naar aanleiding van het hydrologisch rapport besluiten of zij de procedure voortzetten of staken.

Van de beoordeelde schadeclaims heeft het waterschap in het merendeel van de gevallen de aansprakelijkheid afgewezen. Naar aanleiding van de afwijzingen heeft het waterschap elf dagvaardingen ontvangen (de laatste dateert van 21 december 2020) en vijftien verzoeken om nadeelcompensatie op grond van artikel 7.14 van de Waterwet. De laatst ingediende verzoeken om nadeelcompensatie zijn in augustus 2021 ingediend en hebben te maken met een beekherstelproject. Deze zijn voor advies voorgelegd aan Stichting Adviesbureau Onroerende Zaken (SAOZ) en op basis van dat advies zijn de verzoeken door het dagelijks bestuur afgewezen omdat de vorderingen zijn verjaard. De bezwaartermijn stond open tot en met 21 december 2023. In 4 gevallen is een bezwaar ingediend en de bezwaarprocedure loopt nog. In de andere gevallen is de afwijzing van het verzoek om nadeelcompensatie inmiddels onherroepelijk. Bij de dagvaardingsprocedures lopen nog twee zaken in hoger beroep, waarvan in één geval het hoger beroep door het waterschap is ingesteld. Aanleiding hiervoor is onder meer het feit dat in eerste aanleg de vordering van ruim € 460.000 is toegewezen, terwijl in een vergelijkbare procedure, waar het gaat om hetzelfde gebeurtenis, de vordering is afgewezen. De uitspraken in eerste aanleg zijn gedaan door dezelfde rechtbank, maar door verschillende rechters.

5.1.2.2 Inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de volgende onderdelen:

- De weerstandsreserve heeft als doel de financiële consequenties van calamiteiten op te vangen. We zijn vrij in het bepalen van de noodzakelijke hoogte van de weerstandsreserve. Deze wordt jaarlijks opnieuw beoordeeld, waarbij we kijken naar de omvang van de begroting en de risico's.
- overige algemene reserves;
- het vermogen om extra inkomsten te genereren door de belastingen te verhogen;
- het vermogen om de uitgaven te verminderen via bezuinigingen en het uitstellen van uitgaven (het creëren van extra begrotingsruimte).

De omvang van de weerstandsreserve (ook wel algemene reserve genoemd) is als volgt:

Omschrijving reserve <i>(bedragen *€ 1.000)</i>	1-jan-25	Vermeerderingen	Verminderingen	31-dec-25
Weerstandsvermogen watersysteembeheer	1.600	50	50	1.600
Weerstandsvermogen zuiveringsbeheer	1.750	54	54	1.750

5.1.2.3 Beleid rondom risico's en weerstandscapaciteit

De kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet, is natuurlijk moeilijk in te schatten. Daarom hebben we drie scenario's doorgerekend: optimistisch, gematigd en pessimistisch. Onderstaande tabel laat zien wat de totaal benodigde weerstandscapaciteit is, afhankelijk van het gekozen rekenscenario is. Wanneer we de totaal benodigde weerstandscapaciteit afzetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, geeft dit inzicht in het weerstandsvermogen. Dit wordt ook wel de weerstandsratio genoemd. Een weerstandsratio van één of hoger wordt als voldoende gekwalificeerd. In het optimistische scenario is onze weerstandsratio ruim 3 en in het pessimistische scenario iets meer dan 1.

Scenario	Benodigde weerstandscapaciteit
Optimistisch	€ 1.063.000
Gematigd	€ 2.095.500
Pessimistisch	€ 3.128.000

5.1.3 Stand en verloop van de bestemmingsreserves voor tariefegalisatie

Naast de weerstandsreserve kennen we nog een aantal bestemmingsreserves: die voor tariefegalisatie en de overige bestemmingsreserves. Het instellen van een reserve, het bepalen van de doelstelling en het vaststellen van de benodigde omvang is de bevoegdheid van het algemeen bestuur. Dit geldt eveneens voor het wijzigen of opheffen van een reserve.

De bestemmingsreserves voor tariefegalisatie worden onderverdeeld in een egaliseringsreserve per taak en in categoriereserves. Het doel van de egaliseringsreserves is het opvangen van ongewenste schommelingen in de belastingtarieven. De categoriereserves worden gebruikt om de jaarlijkse verschillen binnen de categorieën te verrekenen.

Onderstaande tabel toont het verwachte verloop van de egaliseringsreserves in het begrotingsjaar 2025.

Omschrijving reserve (bedragen * € 1.000)	1-jan-25	Vermeerderingen	Verminderingen	31-dec-25
Categoriereserve ingezetenen	564	17	333	249
Categoriereserve gebouwd	9.616	298	5.854	4.060
Categoriereserve ongebouwd	-70	13		-57
Categoriereserve natuurterreinen	-5	7		2
Tariefegalisatie Watersysteembeheer	7.546	608	231	7.923
Tariefegalisatie Zuiveringsbeheer	26.987	837	7.810	20.014

- Onder het kopje 'vermeerderingen' staat de rente die we moeten toerekenen en de toevoegingen die nodig zijn om de reserves in lijn te brengen met ons financieel beleid. Daarin staat dat de minimumomvang van de egaliseringsreserve voor watersysteembeheer 8% van de netto kosten is en voor waterzuiveringsbeheer 7% van de netto kosten. Ook mogen reserves niet negatief zijn. Als dit wel zo is, moeten ze binnen 5 jaar worden aangevuld tot een positief saldo. Dit zien we bij de categoriereserves ongebouwd en natuurterreinen.
- Vermindering zijn onttrekkingen uit de reserve. We geven dan geld terug aan de burger. Hierdoor is de tariefstijging kleiner. De beginstand van de reserve moet dit natuurlijk wel toelaten. De categoriereserve gebouwd is hier een goed voorbeeld van.
- Door de beginstand van de tariefegalisatie Zuiveringsbeheer is het mogelijk een deel van de in 2025 begrote netto kosten voor de zuiveringstaak te dekken uit de reserve in plaats van volledig uit de belastingopbrengsten. Het tarief hoeft daardoor minder verhoogd te worden.

5.1.4 Stand en verloop van de overige bestemmingsreserves

We werken met meerdere overige bestemmingsreserves. Onderstaande tabel toont onze bestemmingsreserves en de verwachte stand per 1 januari 2025. Er is geen sprake van structurele toevoegingen of onttrekkingen. Op basis van deze begroting worden in 2025 geen specifieke mutaties voorzien, anders dan de renteboeking.

Omschrijving reserve (bedragen * € 1.000)	1-jan-25	Vermeerderingen	Verminderingen	31-dec-25
Natschadeloket peilopzet Maas	1.392	43	43	1.392
IBP 2016-2021	250	8	8	250
Instandhouding rwzi Oijen	596	18	18	596
Extra afschrijving renovatie rwzi Oijen	6			6
Bestemmingsreserve Waterveiligheid	4.487	139	139	4.487
Instandhouding rwzi Land van Cuijk	2.000	62	62	2.000

5.1.5 Stand en verloop van de voorzieningen

Voorzieningen worden gezien als vreemd vermogen worden aangemerkt en zijn niet vrij te besteden. Ze moeten dekkend zijn voor de achterliggende verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn gevormd. Voorzieningen worden tegen contante waarde gewaardeerd. Ze worden gevormd vanwege:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker, maar redelijkerwijs in te schatten is;
- op de balansdatum bestaande risico's rondom verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten is;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening is bedoeld om de lasten gelijkmatig over een aantal begrotingsjaren te verdelen.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn volgens de nieuwe verslaggevingsregels niet meer toegestaan. In de oude systematiek was de omvang van een voorziening afhankelijk van de rentestand. Aangezien een voorziening naar beste schatting dekkend dient te zijn voor de achterliggende (risico's ten aanzien van) verplichtingen en verliezen op het moment dat deze gevormd wordt, strookt het bijschrijven van rente niet met de aard van een voorziening. Voorzieningen mogen niet groter of kleiner zijn dan de verplichtingen of risico's waarvoor ze zijn ingesteld. Toevoegingen mogen alleen zijn gebaseerd op de tijdige opbouw van de noodzakelijke omvang van de voorziening. Toevoegingen en vrijval uit voorzieningen vloeien steeds voort uit aanpassingen vanwege een nieuw noodzakelijk niveau. Verminderingen vinden plaats als het geld wordt ingezet voor het doel waarvoor de voorziening is ingesteld.

Waterschap Aa en Maas heeft drie voorzieningen getroffen om arbeidsgelateerde verplichtingen richting ambtenaren en bestuurders te dekken. Onderstaande tabel toont de beginstand en het verwachte verloop in het begrotingsjaar 2025. We verwachten geen mutaties.

Omschrijving voorziening (bedragen * € 1.000)	1-jan-25	Vermeerderingen	Verminderingen	31-dec-25
Vz arbeidsgelateerde vpl wachtgeld	118	4	4	118
Vz arbeidsgelateerde vpl pensioenen	270	8	8	270
Vz arbeidsgelateerde vpl APPA	2.098	65	65	2.098

5.1.6 Kengetallen

5.1.6.1 Algemeen

Kengetallen geven inzicht de financiën van een organisatie. We doen dit met behulp van een vijftal kengetallen: weerstandsvermogen, netto schuldquote, EMU-saldo, wendbaarheid van de begroting en lastendruk. Daarmee geven we inzicht in de relatie tussen onze taakuitoefening, onze financiële positie en de lastendruk.

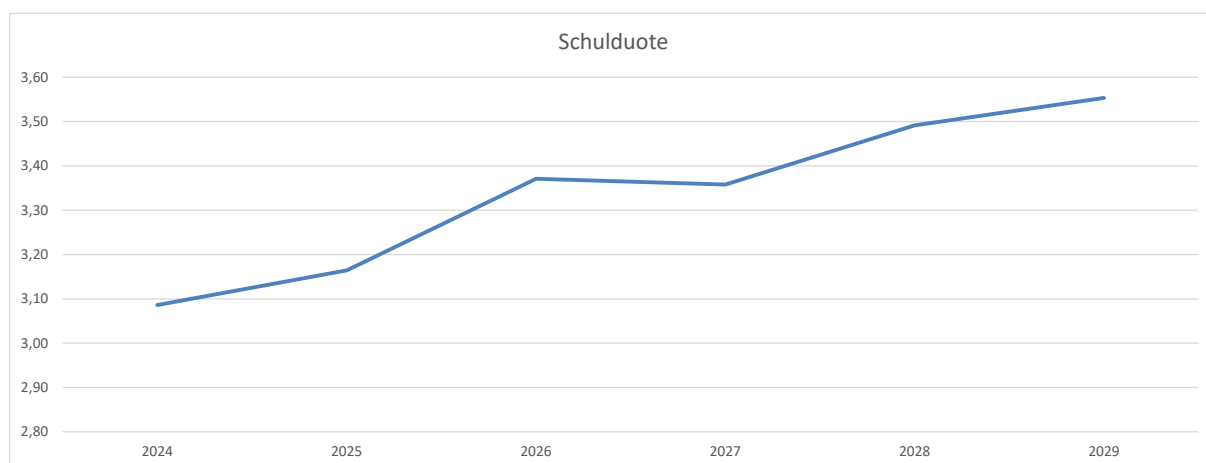
5.1.6.2 Weerstandsvermogen

We geven inzicht in ons weerstandsvermogen door de totaal benodigde weerstandscapaciteit af te zetten tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De huidige weerstandsreserve is ook in het pessimistische scenario voldoende (> 1).

Scenario	Weerstandsratio
Optimistisch	3,15
Gematigd	1,60
Pessimistisch	1,07

5.1.6.3 Netto schuldquote

De schuldquote wordt berekend door de langlopende schuld te delen door de belastingopbrengst. Onderstaande grafiek laat het verwachte verloop van onze schuldquote zien op basis van de begroting 2025. Onze schuldquote is relatief hoog ten opzichte van de gemiddelde schuldquote van de sector (2,5 in 2022). Een van de redenen hiervoor is dat wij, in tegenstelling tot de meeste waterschappen, de jaarlijkse HWBP-bijdrage aan het Deltafonds niet in één keer als last in de exploitatie nemen maar deze activeren en over een periode van 30 jaar afschrijven. Zo worden deze kosten geleidelijk in de tarieven verwerkt.

5.1.6.4 EMU-saldo

In het volgende overzicht hebben we het EMU-saldo van het waterschap gespecificeerd volgens de ministeriële regeling. We investeren grote bedragen om onze opgaven te realiseren. Daardoor verwachten we een overschrijding ten opzichte van de indicatieve referentiewaarden van € 70,3 miljoen. Dit komt met name door onze investeringsuitgaven. Doordat ons EMU-saldo hoger is dan de referentiewaarde, leveren we een negatieve bijdrage aan de landelijke norm. Als individueel waterschap worden we hier niet op afgerekend. De bruto investeringsuitgaven en het subsidiepatroon zijn mede gebaseerd op het Projectenboek 2025. De netto investeringsuitgaven sluiten aan bij de volumes die we hanteren op basis van ons financieel beleid.

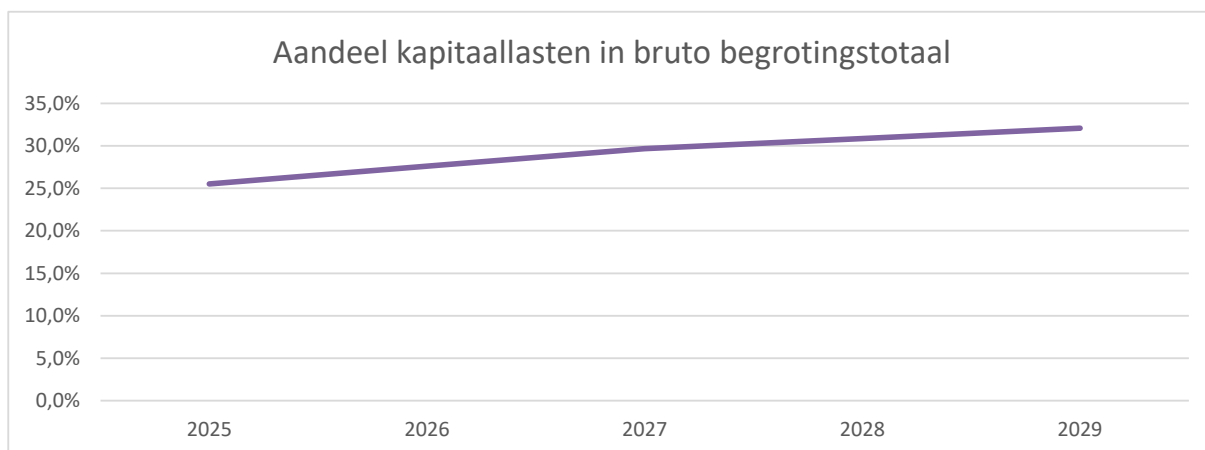
Opbouw EMU-saldo (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028	2029
1 EMU-exploitatiesaldo:	-€ 10.064	-€ 12.761	-€ 7.412	-€ 4.050	-€ 2.833	€ 419
2 Invloed investeringen:						
bruto-investeringsuitgaven	-/- € 165.677	€ 229.405	€ 295.393	€ 263.419	€ 258.643	€ 290.191
investeringsubsidies	+ € 77.070	€ 108.214	€ 161.461	€ 154.717	€ 163.234	€ 198.517
verkoop materiële en immateriële activa	+					
afschrijvingen	+ € 30.625	€ 35.489	€ 38.998	€ 39.817	€ 38.477	€ 38.767
3 Invloed voorzieningen:						
toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	+ € 30.625	€ 35.489	€ 38.998	€ 39.817	€ 38.477	€ 38.767
onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	-/-					
onttrekkingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/-					
3 Deelnemingen en aandelen:						
boekwinst	-/-					
boekverlies	+					
EMU-saldo volgens begroting	-€ 68.046	-€ 98.463	-€ 102.346	-€ 72.935	-€ 59.765	-€ 52.488
Toegestaan EMU-saldo volgens referentiewaarde Unie	-€ 26.100	-€ 28.200	-€ 28.600	-€ 29.300	-€ 29.400	-€ 29.800
	-€ 41.946	-€ 70.263	-€ 73.746	-€ 43.635	-€ 30.365	-€ 22.688

5.1.6.5 Wendbaarheid van de begroting

De wendbaarheid van de begroting zegt iets over de mate waarin een organisatie in staat is om de lasten op korte termijn te beïnvloeden. Het wordt berekend door de kapitaallasten te delen door de totale bruto lasten. Kapitaallasten zijn het gevolg van lange termijn investeringen en daarom niet beïnvloedbaar op korte termijn. Hoe hoger het kengetal, hoe hoger het aandeel kapitaallasten in de totale bruto lasten, hoe kleiner de ruimte om bij te sturen.

Waterschappen zijn als kapitaalintensieve organisaties die relatief veel investeren in vaste activa zoals dijkverbeteringen, zuiveringsinstallaties, gemalen, persleidingen, kantoren en gronden. Een belangrijk deel van onze exploitatie bestaat dan ook uit kapitaallasten. Op basis van de begroting 2025 bedraagt het aandeel van de kapitaallasten in de exploitatie 25,5%. Het landelijk gemiddelde is 25%.

In onderstaande grafiek staat de wendbaarheid van de begroting voor de jaren 2025 tot en met 2029. Daarin is ook het effect zichtbaar van de grote investeringsopgave die we hebben.

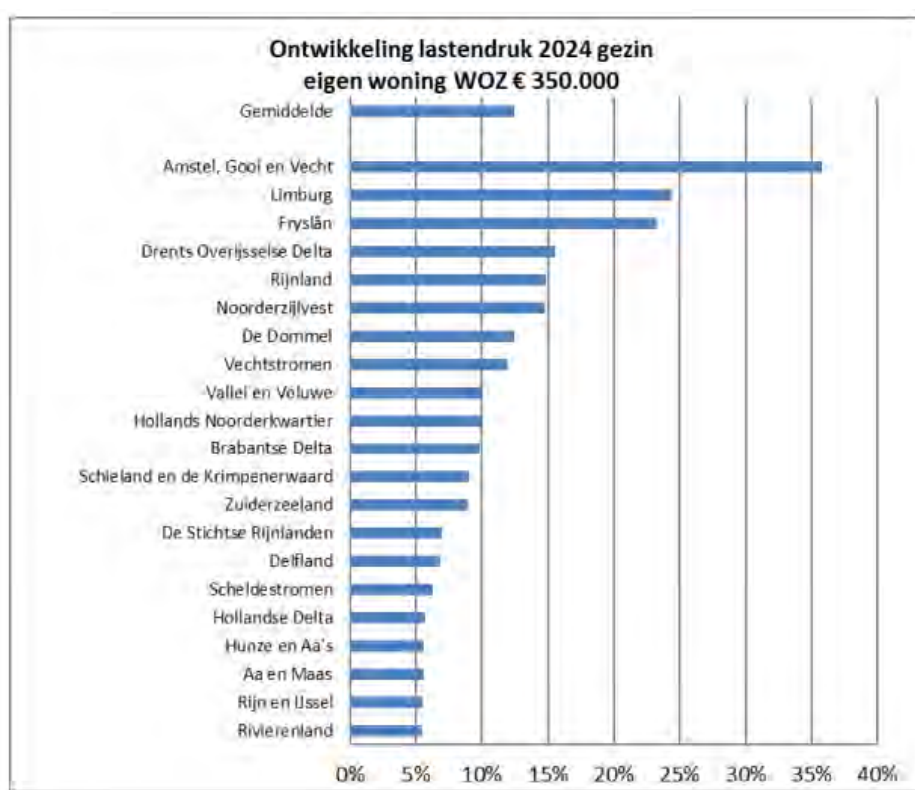

5.1.6.6 Lastendruk

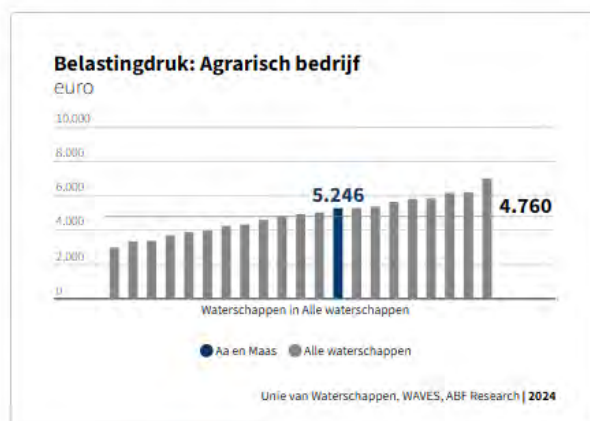
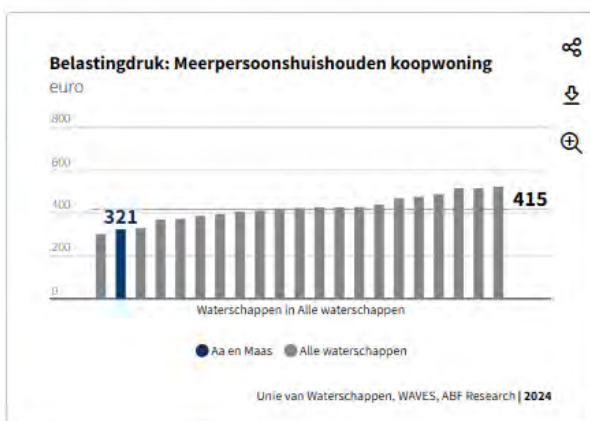
De lastendruk van de waterschapsbelastingen wordt in beeld gebracht aan de hand van het profiel van een meerpersoonshuishouden (gezin) met een eigen woning. Dit profiel bestaat uit de gemiddelde WOZ-waarde van een eigen woning in Nederland plus een (forfaitaire) vervuiling van het afvalwater van drie vervuilingseenheden voor dit meerpersoonshuishouden. Op grond van deze uitgangspunten wordt een vergelijking gemaakt van de lastendruk op basis van onze tarieven met het landelijk gemiddelde.

Het landelijk gemiddelde over 2025 is vanzelfsprekend nog niet bekend. Onderstaande grafiek toont de gemiddelde lastendrukontwikkeling in 2024 bij een WOZ-waarde van € 350.000. Bij de jaarrekening wordt dit kengetal geactualiseerd naar de – dan bekende – tarieven 2025.

Uit deze vergelijking blijkt dat onze lastendrukontwikkeling voor dit profiel in 2024 aanzienlijk lager is dan het landelijk gemiddelde. De belastingdruk 2024 is zelfs het één na laagste van de waterschappen. Wanneer we kijken naar het profiel voor een agrarisch bedrijf, zitten we iets rechts van het midden.

Bron: Unie van Waterschappen

5.2 Assetmanagement

Het waterschap heeft een groot aantal objecten (assets) in eigendom. Denk aan: dijken, stuwen, gemalen en zuiveringsinstallaties. Deze objecten zijn nodig om onze doelstellingen te halen. Het is dan cruciaal dat deze objecten in goede staat blijven. In deze paragraaf gaan we in op de beleidskaders voor het onderhoud van deze zogenoemde kapitaalgoederen en de financiële vertaling daarvan.

5.2.1 Waterkeringen en bijbehorende kunstwerken

De primaire waterkeringen en de waterkerende kunstwerken die daarin liggen, zijn bedoeld om een overstroming van Noordoost-Brabant te voorkomen bij hoogwater op de Maas. De keringen langs de Dieze, de Aa en het Drongelens kanaal hebben een soortgelijke functie bij hoogwater in het regionale systeem. Ten westen van Den Bosch ligt nog een regionale kering die een compartimenteringsfunctie heeft bij een overstroming vanuit de Maas. De overige keringen liggen langs kleinere waterlopen of rondom waterbergingsgebieden en dragen bij aan het goed functioneren van het watersysteem.

Objecten	
Primaire keringen	110 km
Waterkerende kunstwerken langs de Maas	64
Regionale keringen	74 km
Overige keringen	140 km

Beleidskader

Een goed beheer en onderhoud van de primaire waterkeringen is gekoppeld aan de wettelijke zorgplicht die we hiervoor hebben. Dit is verankerd in het beheer- en onderhoudsplan en het inspectieplan. Voor de kunstwerken is er een meerjarenplanning voor de inspecties en voor de proefsluitingen om ervoor te zorgen dat ze optimaal functioneren. Daarnaast wordt in de beoordeling getoetst of de kunstwerken en de grondrijken voldoen aan de veiligheidsnorm. Mocht dit niet het geval zijn, dan worden ze versterkt. Dit wordt voor zowel de primaire als de regionale waterkeringen uitgevoerd. Daarmee houden we onze assets in goede conditie.

Financiële consequenties

Type onderhoud	€ x 1.000
Regulier	3.400
Groot	300
Totaal	3.700

5.2.2 Watergangen, stuwen en gemalen

Het is belangrijk dat ons watersysteem goed functioneert en flexibel inzetbaar is in normale én in extreme omstandigheden. We willen dat ons watersysteem klimaatbestendig en stuurbaar is. De assets die we voor dit doel onderhouden, zijn watergangen, stuwen en gemalen.

Objecten	
Hoofdwaterlopen	2.740 km
Waterbeheersingsgemalen	114
Stuwen	2.094

Beleidskader

Via assetmanagement willen we een optimale balans vinden tussen kosten, prestaties en risico's. We werken integraal samen, voeren gestructureerde inspecties uit en stellen een solide Lange Termijn Asset Planning op.

Zo ontstaat meer inzicht en overzicht in de condities, de planning en de benodigde middelen. Dit maakt een gedetailleerde en onderbouwde planning en budgettering van het regulier en groot onderhoud mogelijk. We kunnen dankzij dit inzicht bovendien beter sturen en keuzes maken. Een beter proces voor assetmanagement en onderhoud is ook nodig omdat we steeds meer installaties automatiseren, digitaliseren en verduurzamen. Hiermee groeien we vanuit correctief onderhoud door naar een situatie waarin we inzicht hebben, vooruitkijken en transparante keuzes kunnen maken.

Financiële consequenties

Type onderhoud	€ x 1.000
Regulier	11.600
Groot	5.000
Totaal	16.600

5.2.3 Zuiveringstechnische kunstwerken

Het waterschap vervoert al het aangeboden rioolwater via een transportstelsel naar de rwzi's. Dit stelsel bestaat uit vrijervalleidingen, rioolgemalen en persleidingen. Na aankomst wordt het rioolwater gezuiverd in de rwzi's.

Objecten	
Rioolwaterzuiveringsinstallaties	7
Rioolgemalen	103
Persleidingen	354 km
Vrijervalleidingen	69 km

Beleidskader

Voor het regulier onderhoud gaan we uit van risicogestuurd onderhoud en geven prioriteit aan het onderhoud van zuiveringstechnische objecten die bij een defect het grootste risico vormen voor onze bedrijfscontinuïteit. Zo kunnen we onze beperkte onderhoudsmiddelen zo economisch mogelijk inzetten om het totale risico van storingen tot een minimum te beperken. Groot onderhoud doen we op basis van conditiegestuurd plannen. Met onze module Lange Termijn Assetplanning (LTAP) stellen we een langetermijnbegroting op voor levensduurverlengend onderhoud, renovatie en vervanging van onze assets. Deze is gebaseerd op kosten en condities.

Financiële consequenties

In onderstaande tabel wordt de onderhoudsbegroting voor het regulier onderhoud gepresenteerd. Er is geen sprake van groot onderhoud ten laste van de exploitatie. Omdat het hier gaat om levensduur verlengend onderhoud, renovatie en vervanging is er spraken van investeringen.

Type onderhoud	€ x 1.000
Rioolwaterzuiveringsinstallaties	7.100
Rioolgemalen	2.000
Transportleiding	500
Totaal regulier onderhoud	9.600

5.3 Bedrijfsvoering

Onder bedrijfsvoering verstaan we alle interne organisatieonderdelen en processen die de primaire processen ondersteunen. Denk aan: de algemene aansturing van de organisatie, personeel en organisatie, controlling, financieel beleid en beheer (waaronder de administratieve organisatie en de interne controle), informatisering en facilitaire dienstverlening (waaronder huisvesting).

Deze ondersteunende processen zijn essentieel om de primaire processen goed te laten verlopen. Ze zijn daarnaast essentieel om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de beleidsuitvoering te waarborgen. De verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering ligt bij het management en het dagelijks bestuur. In deze paragraaf geven we inzicht in de stand van zaken en relevante ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering. Al deze onderwerpen komen uitgebreid aan bod in het programma Samen, duurzaam, slim en effectief (zie paragraaf 3.4).

Deze paragraaf gaat daarnaast in op onze financiële rechtmatigheid en de maatregelen die we treffen om afwijkingen daarvan te voorkomen.

Financiële rechtmatigheid

Vanaf 2025 verschuift de verantwoordelijkheid om over de rechtmatigheid te rapporteren van de accountant naar het dagelijks bestuur. Hiermee verklaart het dagelijks bestuur zelf of de cijfers in de jaarrekening in overeenstemming zijn met de regelgeving. De accountant geeft dan alleen nog een oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening.

In de administratieve organisatie is opgenomen welke maatregelen we hebben getroffen om afwijkingen van de financiële rechtmatigheid te voorkomen. Het functioneren van de administratieve organisatie wordt vastgesteld via interne controles. Die worden uitgevoerd door onze controllers, in afstemming met de accountant. Hiervoor gebruikt het waterschap een applicatie die een rapport opstelt voor het dagelijks bestuur. Dat rapport vormt de basis voor de verklaring over het rechtmatig handelen van het waterschap.

5.4 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin het waterschap een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang verstaan we zeggenschap via een vertegenwoordiging in het bestuur of via stemrecht. Van een financieel belang is sprake wanneer we middelen ter beschikking hebben gesteld die verloren gaan als de verbonden partij failliet gaat of wanneer diens financiële problemen verhaald kunnen worden op het waterschap.

Bij het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen gaan we altijd uit van het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Ze dragen bijvoorbeeld bij aan de uitvoering van ons beleid.

We hebben de verbonden partijen uitgesplitst naar type organisatie, waarbij we onderscheid gemaakt maken tussen gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen, en overige verbonden partijen. Die laatste categorie is voor ons niet van toepassing.

5.4.1 Visie en beleidsvoornemens

In de beleidsnota Verbonden Partijen hebben we ons beleid voor verbonden partijen vastgelegd. Op de pagina's hierna geven we een overzicht van al onze verbonden partijen, gevolgd door een toelichting per verbonden partij. Daarbij laten we zien wat ons belang is in de betreffende verbonden partij. Ook de financiën en de risico's komen aan bod.

5.4.2 Overzicht van de verbonden partijen

Waterschap Aa en Maas neemt deel in de volgende verbonden partijen:

Gemeenschappelijke regelingen

- Aquon
- Brabants Historisch informatiecentrum (BHIC)
- Belastingssamenwerking Oost-Brabant (BSOB)
- Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant
- Het Waterschapshuis (hWh)
- Meervoudige centrumregeling Waterschap Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel⁶

Vennootschappen en coöperaties

- Aquamineralen
- Nederlandse Waterschapsbank (NWB Bank)
- Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

Stichtingen en verenigingen

- Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)
- Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA)⁷
- Unie van Waterschappen (UvW)

⁶ Dit is een gemeenschappelijke regeling zonder formele rechtspersoonlijkheid. Wettelijk gezien is dit daarom geen verbonden partij. Voor de volledigheid nemen we deze regeling wel op.

⁷ Formeel is dit geen verbonden partij, omdat er geen sprake is van een bestuurlijk belang. Voor de volledigheid nemen we deze stichting wel op.

5.4.2.1 Gemeenschappelijke regelingen

Verbonden Partij	Aquon			
Openbaar belang	Aquon verricht laboratoriumonderzoek. Zij willen hun efficiency vergroten, hun kwetsbaarheid verminderen, mogelijkheden voor continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering benutten en hun innovatiekracht versterken.			
Bestuurlijk belang	We hebben een zetel in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur met stemrecht.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Het bestuur en de organisatie zijn gericht op een stabiele bedrijfsvoering en lagere kosten. Om dit te bereiken, is een strategische herijking uitgevoerd. Daarbij is een nieuwe visie ontwikkeld (Aquon 2.0) en is een ombouwplan met implementatieplan opgesteld. Dit proces wordt door het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas gesteund.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 1.671.035	€ 2.718.836	€ 20.051.089	€ 46.074.882
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 3.877.000	€ 4.315.000	€ 4.811.000	-
Risico's	<p>Aquon is een organisatie in beweging. Zij hebben weinig tot geen bezittingen en bouwen geen eigen vermogen en/of stille reserves op. In de begroting 2025 is een bedrag van € 500.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Het weerstandsvermogen is beperkt tot die post onvoorziene. De samenwerkingspartners vormen de verdere (financiële) achtervang.</p> <p>De afrekening met de deelnemende partijen vindt jaarlijks plaats op basis van nacalculatie. Hieruit kan blijken dat een nabetaling nodig is.</p> <p>De oplevering van de nieuwbouw in Houten vond plaats in de zomer van 2024. In de daaropvolgende maanden heeft de verhuizing vanuit Leiden en Tiel plaatsgevonden. Op dit moment is nog onduidelijk of de bestaande bestemmingsreserve voor de centralisatie en de daarmee samenhangende frictiekosten toereikend is. In de loop van 2025 verwachten we hier meer inzicht in te krijgen.</p> <p>Iedere deelnemer aan de gemeenschappelijke regeling is rechtstreeks aansprakelijk voor de aan Aquon verstrekte leningen, naar rato van zijn kostenaandeel. Aquon is in het verleden twee langlopende leningen aangegaan voor een totaalbedrag van € 9,7 miljoen. In 2022 en 2023 heeft Aquon voor de financiering van de nieuwbouw zes leningen afgesloten voor in totaal € 32 miljoen. Op 31-12-2023 resteerde nog een totale leningschuld van € 37,5 miljoen. Daarnaast heeft de Nederlandse Waterschapsbank een kredietfaciliteit verleend aan Aquon van € 7 miljoen. De garantstelling van waterschap Aa en Maas in de leningen en kredietfaciliteit is 11,6%.</p>			

Verbonden Partij	Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC)			
Openbaar belang	Het BHIC heeft een wettelijke taak en een maatschappelijke opgave. De wettelijke taak bestaat (conform de Archiefwet) uit het goed, geordend en toegankelijk beheren van de archieven die aan het BHIC zijn overgedragen. Daarnaast houdt het BHIC toezicht op het beheer van niet-overgebrachte archiefbescheiden. De maatschappelijke opgave is de verbreiding van kennis over de Brabantse geschiedenis.			
Bestuurlijk belang	Niet alle deelnemers zitten in het bestuur. Wel zijn alle deelnemers vertegenwoordigd in het (adviserende) portefeuillehoudersoverleg. Daar brengen zij hun standpunten in. Waterschap Aa en Maas en waterschap De Dommel hebben om beurten zitting in het bestuur. De wisseling vindt plaats na iedere bestuursperiode. In november 2023 hebben wij het stokje weer overgenomen.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We blijven deelnemen. Vanaf 2024 zijn de kosten voor het e-depot (deels) opgenomen in de deelnemersbijdrage en groeien we toe naar een kostendekkend tarief in 2027. Hierdoor stijgt de bijdrage vanaf 2024.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 1.576.213	€ 1.621.476	€ 4.633.088	€ 5.052.854
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 121.100	€ 136.200	€ 152.200	-
Risico's	Het BHIC heeft een algemene reserve van ruim € 450.000 om eventuele tegenvallers op te vangen. Deze algemene reserve mag niet meer dan 10% van de gezamenlijke bijdrage zijn. Mocht dit onvoldoende zijn, dan zorgen de deelnemers ervoor dat het BHIC beschikt over voldoende middelen om aan zijn verplichtingen te voldoen.			

Verbonden Partij	Belastingsamenwerking Oost-Brabant (BSOB)			
Openbaar belang	BSOB verzorgt de heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke heffingen. Voor de deelnemende gemeenten stelt zij de WOZ-waarde voor woningen en bedrijfspanden vast.			
Bestuurlijk belang	We hebben een zetel in het dagelijks bestuur en algemeen bestuur met temrecht.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We zien erop toe dat er een strategie komt voor de toetreding van potentiële nieuwe deelnemers. Daardoor bereiken we een financieel voordeel voor de huidige deelnemers.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 956.000	€ 626.000	€ 15.740.000	€ 16.960.000
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 3.294.806	€ 3.267.788	€ 3.069.402	-
Risico's	<p>BSOB heeft weinig tot geen bezittingen en bouwt geen eigen vermogen en stille reserves op. In de begroting 2025 is een bedrag van € 60.000 opgenomen voor onvoorziene uitgaven. Het weerstandsvermogen is daarmee beperkt tot die post onvoorziene. De samenwerkingspartners vormen de (financiële) achtervang.</p> <p>De afrekening met de deelnemende partijen vindt jaarlijks plaats op basis van nacalculatie. Hieruit kan blijken dat een nabetaling nodig is.</p> <p>BSOB heeft met waterschap Aa en Maas een dienstverleningsovereenkomst (DVO) afgesloten op het gebied van ICT. Met de gemeente Oss zijn DVO's afgesloten voor de huisvesting en personele dienstverlening. Deze overeenkomst wordt telkens voor één jaar aangegaan met de wederzijdse intentie om jaarlijks te verlengen.</p>			

Verbonden Partij	Muskusrattenbestrijding Noord-Brabant			
Openbaar belang	Doelmatige bestrijding van muskusratten en beverratten, en het voorkomen van schade door deze soorten, in het bijzonder aan waterstaatswerken.			
Bestuurlijk belang	Ieder waterschap wordt vertegenwoordigd door één lid van het dagelijks bestuur.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Er zijn geen noemenswaardige beleidsvoornemens.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	-	-	-	-
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 893.463	€ 1.017.350	€ 1.123.181	-
Risico's	Alle lasten en baten vanuit de regeling worden verantwoord in de jaarrekening van waterschap Brabantse Delta. Daarin staat ook een inhoudelijke jaarrapportage over de muskus- en beverrattenbestrijding. Daarnaast wordt jaarlijks een eigen begroting opgesteld en in de bestuurlijke overlegcommissie vastgesteld.			

Verbonden Partij	Het Waterschapshuis (hWh)			
Openbaar belang	Het Waterschapshuis is de regie-, beheer- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van informatievoorziening. Zij ondersteunt de informatie- en bedrijfsprocessen van de waterschappen en voorziet daarmee in een behoefte van algemeen belang. Het Waterschapshuis helpt om de kwaliteit van de bedrijfsvoering te verbeteren, kosten te besparen en de innovatieve slagkracht te vergroten. Zij versterken verder het imago van de waterschappen als professionele, moderne overheid en stimuleren de bredere samenwerking tussen de waterschappen en andere overheden.			
Bestuurlijk belang	We hebben een zetel in het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur met stemrecht.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	Per project bekijken we, mede op basis van een businesscase, of we deelnemen. We stellen prioriteiten volgens het principe 'wat moet, wat hoort, wat loont' en naar de aard van het project (product, dienst of advies/ondersteuning). Daarbij is de volgorde qua prioriteit: 1) producten die we anders zelf moeten aanschaffen, 2) diensten die we anders zelf moeten aanschaffen, 3) advies en ondersteuning.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 0	€ 0	€ 8.301.132	€ 10.273.785
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 1.300.068	€ 1.410.140	€ 1.709.582	-
Risico's	<p>Het Waterschapshuis heeft geen algemene reserve. In de begroting 2025 is een bedrag van € 250.000 opgenomen voor onvoorzien uitgaven. Het weerstandsvermogen is daarmee beperkt tot die post onvoorzien. De samenwerkingspartners vormen de (financiële) achtervang.</p> <p>In de begroting van hWh zijn alleen projecten opgenomen waarvoor al DVO's zijn getekend. Nieuwe DVO's leiden tot een begrotingswijziging. Voor zover deze projecten te voorzien zijn, houden we hier rekening mee in onze begroting. Deelnemers dragen alleen de kosten en risico's voor de projecten waaraan zij deelnemen.</p>			

Verbonden Partij	Meervoudige Centrumregeling (MCR) waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel*			
Openbaar belang	We werken samen om onze taken doelmatiger en efficiënter uit te voeren.			
Bestuurlijk belang	-			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We gaan door met de samenwerking om onze kwetsbaarheid te verminderen, de kwaliteit te verbeteren en de kosten te beheersen (te verminderen).			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	-	-	-	-
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	-	-	-	-
Risico's	We beheersen juridische en fiscale risico's zo veel mogelijk door te werken met een centrumwaterschap, door taakvelden onder te brengen in de MCR en door kosten te delen.			

5.4.2.2 Vennootschappen en coöperaties

Verbonden Partij	Aquaminerals B.V			
Openbaar belang	Aquaminerals verzorgt de afzet van grondstoffen die vrijkomen uit het zuiveringsproces. In eerste instantie gaat het om cellulose en struviet. Daarnaast voert Aquaminerals sinds juli 2021 in opdracht van de UvW de regie over de collectieve incidentencapaciteit in de slibverwerking van de Nederlandse waterschappen. Dit doet zij om stagnatie in de slibverwerking te voorkomen.			
Bestuurlijk belang	We oefenen invloed uit via de algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem, ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen. Ons aandelenbezit heeft een waarde van € 40.000. Dit zijn 546 aandelen, 3,2% van het totaal (31 december 2023).			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We streven naar een langdurige relatie om ontzorgd te worden bij het afzetten en vermarkten van rest- en grondstoffen. We zijn gestart met struviet, maar voeren inmiddels ook zand en roostergoed uit de rwzi's via Aquaminerals af. Mogelijk kunnen we op termijn ook (opgewerkt) cellulose via Aquaminerals afzetten. Daarnaast zien we erop toe dat Aquaminerals zich inzet om nieuwe waterschappen als deelnemer aan te trekken, zodat we in de toekomst een groter aanbod (gezamenlijke afzet) en daarmee grotere schaalvoordelen kunnen bereiken.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 1.700.174	€ 1.775.263	€ 3.491.759	€ 4.012.086
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 303.285	-	-	-
Risico's	Financieel is het risico beperkt tot de waarde van het aandelenkapitaal. We kunnen indien gewenst op elk moment uit Aquaminerals stappen. De waarde van ons aandelenkapitaal wordt dan uitgekeerd. Het jaarlijkse resultaat van Aquaminerals is nagenoeg nihil, omdat de volledige opbrengst na aftrek van de handling fee wordt uitgekeerd aan de aandeelhouders. Aquaminerals streeft geen winst na. Beleidsmatig is het risico zeer beperkt, doordat de afzet voor de drinkwaterbedrijven en de waterschappen administratief strikt gescheiden blijft.			

Verbonden Partij	De Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank)			
Openbaar belang	De NWB Bank is een vooraanstaande financiële dienstverlener voor de overheid. Zij regelt korte en langlopende kredieten voor gemeenten, provincies, instellingen voor volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu. De NWB Bank financiert haar activiteiten op de internationale geld- en kapitaalmarkten vanuit een zeer sterke vermogenspositie en triple-A ratings van Moody's en Standard & Poor's. De bank wil de gewenste financieringen zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden. Hoekstenen van het beleid zijn maatschappelijke relevantie, een hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit.			
Bestuurlijk belang	We zijn vertegenwoordigd via de algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem, ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen. Wij hebben 627 aandelen A à € 115 en 301 aandelen B à € 460. Daarmee hebben we respectievelijk 1,24% en 3,54% van de totale aandelen. De nominale waarde van onze aandelen is € 210.565.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We nemen actief deel aan de algemene vergadering van aandeelhouders.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 1.995.000.000	€ 2.060.000.000	€ 71.290.000.000	€ 73.849.000.000
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	-	-	-	-
Risico's	Eind november 2023 heeft Standard & Poor's (S&P) de rating van NWB Bank gehandhaafd op AAA met een <i>stable outlook</i> . In juli 2024 heeft Moody's de credit rating van NWB Bank van Aaa herbevestigd met een <i>stable outlook</i> .			

Verbonden Partij	N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)			
Openbaar belang	SNB zorgt voor de duurzame exploitatie van een slibverwerkingsinstallatie voor de verwerking van zuiveringsslib dat in beginsel afkomstig is van waterschappen.			
Bestuurlijk belang	Ieder waterschap met aandelen benoemt een vertegenwoordiger die zijn belangen behartigt (stemrecht) in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA). Het geplaatste aandelenkapitaal van de nv bedraagt € 4.442.702 en is volledig volgestort.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	De aandeelhouders hebben in 2017 een gezamenlijke slibstrategie opgesteld, die in oktober 2017 door het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas is vastgesteld. De slibstrategie houdt op hoofdlijnen in dat de komende 10 jaar in beginsel wordt vastgehouden aan de huidige route van SNB.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 15.280.000	€ 14.728	€ 29.973.000	€ 34.595.000
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 6.564.000	€ 6.520.000	nog niet bekend	-
Risico's	<p>SNB heeft te maken met veranderende en complexere (milieu)wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld de stikstofreductiedoelstellingen, de nieuwe luchtemissienormen voor afvalverbranding en de discussie rondom ZZS en PFAS in wet- en regelgeving. Daarnaast besteden zij veel aandacht aan het actueel houden van de benodigde vergunningen en toezicht op de naleving van de vergunningseisen.</p> <p>De energiecrisis in 2021 en de sterk gestegen inflatie in 2022 hebben ook voor SNB financiële gevolgen. De kosten voor energie, brandstof en grond- en hulpstoffen vallen hoger uit. Ook de kosten voor de verwerking van reststoffen vallen hoger uit, doordat de gestegen energie- en brandstofprijzen grotendeels doorberekend worden aan SNB. Daarnaast heeft SNB in 2022 en 2023 vanwege de hoge energieprijzen geen SDE-subsidie meer ontvangen voor eerdere duurzaamheidsinvesteringen. Vooralsnog is de verwachting dat zij ook over 2024 geen SDE-subsidie ontvangen.</p> <p>SNB heeft aardgas nodig voor de verbrandingsovens. Een mogelijk tekort aan aardgas kan daarom gevolgen hebben voor de bedrijfsvoering. Daarom is via de Vereniging Afvalbedrijven nogmaals het vitale belang van de slibverwerking in Nederland onder de aandacht gebracht van de minister van Klimaat en Energie. Een onderzoek naar een alternatief (bio-LNG) is opgestart. Daarbij wordt bekeken of een LNG-installatie qua vergunning en verzekering haalbaar is.</p> <p>SNB lobbyt via belangenorganisaties voor passende fiscale maatregelen. Daarnaast werkt SNB proactief aan het verder verduurzamen van de bedrijfsvoering om mogelijke heffingen en belastingen op dit gebied te vermijden. Zij bewaakt de naleving van de afspraken over vpb-vrijstellingen en de voorwaarden om gebruik te kunnen blijven maken van de btw-koepelvrijstelling.</p>			

5.4.2.3 Stichtingen en verenigingen

Verbonden Partij	Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB)			
Openbaar belang	De NBWB behartigt de gemeenschappelijke belangen van de waterschappen in de provincie Noord-Brabant			
Bestuurlijk belang	We hebben één bestuurslid (van de vier) en hebben stemrecht in de algemene ledenvergadering.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We zetten de huidige koers voort.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 75.000	€ 68.796	€ 44.639	€ 107.660
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 37.538	€ 23.692	€ 37.538	-
Risico's	We zien op dit moment geen specifieke risico's.			

Verbonden Partij	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA)			
Openbaar belang	STOWA is het kenniscentrum van de regionale waterbeheerders (veelal de waterschappen) in Nederland. STOWA ontwikkelt, vergaart, verspreidt en implementeert toegepaste kennis die de waterbeheerders nodig hebben om de opgaven waar zij in hun werk voor staan, goed uit te voeren. Deze kennis kan liggen op toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk-juridisch of sociaalwetenschappelijk gebied.			
Bestuurlijk belang	Geen. De dijkgraaf heeft op persoonlijke titel zitting in het bestuur.			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We zetten de huidige koers voort.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 8.670.293	€ 8.140.932	€ 12.897.146	€ 11.424.595
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 480.675	€ 509.675	nog niet bekend	-
Risico's	We zien op dit moment geen specifieke risico's.			

Verbonden Partij	Unie van Waterschappen (UvW) (vereniging)			
Openbaar belang	De Unie van Waterschappen behartigt de belangen van de Nederlandse waterschappen op nationaal, Europees en internationaal niveau. Ook ondersteunt zij de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en gezamenlijke standpunten van haar leden. De UvW verleent daarnaast service aan haar leden.			
Bestuurlijk belang	We hebben stemrecht in de algemene ledenvergadering (één zetel van de 21 door evenredige vertegenwoordiging).			
Beleidsvoornemens waterschap omtrent verbonden partij	We zetten de huidige koers voort.			
Financieel	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	1-1-2023	31-12-2023	1-1-2023	31-12-2023
	€ 2.697.666	€ 2.178.238	€ 22.577.582	€ 21.731.405
Bijdrage waterschap	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Resultaat 2025
	€ 518.123	€ 582.311	€ 582.311 (concept)	-
	Naast de contributie int de UvW ook een bijdrage voor de compensatie van het financieringstekort (€ 6.631), SIKB (€ 5.000), de contributie voor het blad Het waterschap (€ 7.143) en de muskus- en beverrattenbestrijding (€ 119.869). De totale bijdrage voor 2025 komt daarmee uit op € 720.953.			
Risico's	<p>De UvW heeft een algemene reserve van € 322.230 (31-12-2023) en bestemmingsreserves ter waarde van zo'n € 1,9 miljoen. Volgens de statuten zijn de waterschappen bij een eventuele ontbinding van de UvW aansprakelijk voor eventuele tekorten na de vereffening.</p> <p>Alle waterschappen (met uitzondering van het Hoogheemraadschap van Delfland) hebben een garantstelling afgegeven aan de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) voor een doorlopende kredietfaciliteit voor de UvW. Het maximale bedrag waarvoor een waterschap aangesproken kan worden, is € 2 miljoen. In de ledenvergadering van de UvW van 16 oktober 2015 is afgesproken dat het verhaalrecht gebaseerd wordt op het aandeel in de reguliere contributiebijdrage. Ons aandeel in de contributie bedraagt ongeveer 4,2%. Daarnaast hebben de waterschappen begin 2017 een borgstelling afgegeven om de hypothecaire lening van ruim € 6 miljoen opnieuw te financieren, waarbij de UvW-verdeelsleutel het aandeel per waterschap bepaalt.</p> <p>De UvW geeft aan dat de toenemende groei van de projecten om aandacht vraagt. Nieuwe samenwerkingen worden op voorhand beoordeeld door het projectenbureau op juridische en financiële risico's, en vastgelegd in een DVO.</p>			

FINANCIËLE BEGROTING

6. Overzicht van baten en lasten

6.1 Overzicht van baten en lasten

Omschrijving (bedragen * € 1.000)	Realisatie 2023	Begroting na wijziging 2024	Begroting 2025
Programma Waterveiligheid			
- lasten	17.981	17.874	21.167
- baten	2.939	475	572
Saldo kosten (lasten -/- baten)	15.041	17.398	20.595
Programma Klimaatbestendig en gezond watersysteem			
- lasten	64.317	71.017	77.796
- baten	2.519	1.152	1.450
Saldo kosten (lasten -/- baten)	61.798	69.865	76.346
Programma Schoon water			
- lasten	75.496	75.991	85.028
- baten	12.744	5.411	5.102
Saldo kosten (lasten -/- baten)	62.752	70.580	79.925
Totaal netto kosten programmplan	139.592	157.843	176.866
Dekkingsmiddelen	-148.034	-157.724	-176.322
Onvoorzien			300
Vennootschapsbelasting			20
Dividend			-865
Saldo baten en lasten	-8.442	119	0
Toevoegingen/onttrekkingen aan reserves			
Programma Waterveiligheid	-34		
Programma Klimaatbestendig en gezond watersysteem	-117		
Programma Schoon water	-654	-119	
Resultaat	-9.247	0	0

6.2 Toelichting bij het overzicht van baten en lasten

Hierna lichten we per programma de belangrijkste verschillen in de baten en lasten toe ten opzichte van de begroting 2024. Deze informatie is aanvullend op het programmplan.

6.2.1 Oorzaken aanmerkelijk verschil Waterveiligheid

- De netto personele lasten nemen toe met € 0,5 miljoen. De doorberekening hiervan is hoger door de toegenomen inzet en een verwachte stijging van de cao-lonen met 3,2%.
- Het budget voor onderhoud en diensten door/aan derden is € 0,6 miljoen hoger. Het budget voor de muskusrattenbestrijding is toegenomen. Dat geldt ook voor de kosten voor het onderhouden en beheren van de waterkeringen. Daarnaast is er een bijstelling van het budget nodig voor de hogere adviserings- en onderzoekskosten voor bijvoorbeeld de thema- en gebiedsgerichte plannen.
- De doorberekende kapitaallasten nemen toe met € 2,1 miljoen. Ondanks een lager omslagpercentage voor het doorrekenen van de rentecomponent nemen de rentelasten toe. Dit komt door een hogere gekapitaliseerde boekwaarde vanwege hogere uitgaven voor de investeringswerken aan de waterkeringen. Dit leidt tot hogere rente- en afschrijvingslasten.

6.2.2 Oorzaken aanmerkelijk verschil Klimaatbestendig en gezond watersysteem

- De netto personele lasten nemen toe met € 2,4 miljoen. De doorberekening hiervan is hoger door de toegenomen inzet en een verwachte stijging van de cao-lonen met 3,2%.

- Het budget voor de goederen en diensten door/aan derden is € 2,9 miljoen hoger. Hiervan is € 0,4 miljoen bedoeld voor de hogere energielasten. Daarnaast besteden we € 2,2 miljoen meer aan het onderhouden van de waterlopen en het beheren van de hoeveelheid water. Dit komt door de prijsontwikkeling en door de toegenomen omvang van de ingerichte gebieden (areaal uitbreiding). Het budget voor diensten door/aan derden is € 0,3 miljoen gestegen. Daarmee bekostigen we de lasten van advisering en onderzoek binnen het planvormingsproces en diensten zoals de BSOB en Aquon.
- De doorberekende kosten voor ondersteuning en de kapitaallasten zijn respectievelijk € 0,5 miljoen en € 0,8 miljoen toegenomen.

6.2.3 Oorzaken aanmerkelijk verschil Schoon water

- We hebben te maken met flink hogere lasten voor de inkoop van elektriciteit. In totaliteit een toename van € 3,2 miljoen. Gestegen netwerkkosten en gestegen leveringstarieven zorgen voor de grootste stijging. Verder wordt een stijging van het verbruik voorzien door tijdelijke voorzieningen tijdens de uitbreiding en renovatie van de rwzi Land van Cuijk.
- De kapitaalslasten zijn € 2,5 miljoen hoger.
- De netto personele lasten nemen toe met € 1,4 miljoen. De doorberekening hiervan is hoger door de toegenomen inzet en een verwachte stijging van de cao-lonen met 3,2%.
- We maken minder kosten voor het gebruik van hulpstoffen. Een aanbestedingsvoordeel op de inkoop van poederkool draagt hier het meest aan bij. Door de stijging van de kosten voor enkele andere hulpstoffen wordt het voordeel enigszins gedempt. Per saldo een voordeel van € 0,7 miljoen.
- We dragen € 1,2 miljoen meer bij aan de SNB, vooral door kostenstijging bij de SNB.
- De kosten voor de diensten van Aquon nemen € 0,5 miljoen toe.
- We brengen voor de diensten van de BSOB € 0,3 miljoen minder kosten ten laste van het programma Schoon water.
- We verwachten ruim € 0,9 miljoen lagere lasten voor de anti-afhaaksubsidie, omdat we voorzien dat (tijdelijk) minder bedrijven een beroep doen op de subsidieregeling.
- We maken hogere kosten voor het onderhoud aan de transportstelsels, de zuiveringen en de slibverwerkingsinstallaties (€ 1,8 miljoen).
- We voorzien een lagere opbrengst vanuit de verkoop van biogas. Een nadeel van € 0,2 miljoen.
- We verwachten dat bijdrage vanuit de overeenkomst afvalwaterzuivering Vught een € 0,2 miljoen hoger is.
- We voorzien lagere financiële baten van € 0,3 miljoen.

6.3 Overzicht incidentele baten en lasten

De incidentele baten en lasten zijn relevant voor de beoordeling van onze financiële positie en meerjarenraming. We tonen daarmee aan of er sprake is van een reële en structureel sluitende begroting. Onderstaand overzicht toont de begrote incidentele lasten per bestuurlijk thema. We voorzien op dit moment geen incidentele baten in 2025.

Incidentele lasten (bedragen * € 1)	Waterveiligheid	Klimaatbestendig en gezond watersysteem	Schoon water
KRW-strategie 2025-2027		€ 150.000	
Stad als Spons 2025-2027		€ 250.000	
Onderzoeken uitwerking afvalwaterstrategie			€ 200.000
Vorbereiding Waterfabriek			€ 120.000
Overdracht gemalen gemeente Oss			€ 84.000
Aanleg chemicaliën doseerinstallatie rwzi Aarle-Rixtel			€ 115.000
Totaal incidentele lasten	€ -	€ 400.000	€ 519.000

7. Voorgenomen investeringen

7.1 Investerings

De bruto begrote investeringen omvat de totale programmering voor 2025. Dit is meer dan we daadwerkelijk verwachten te realiseren. We noemen dit overprogrammering. Dit doen we omdat individuele projecten om tal van redenen kunnen vertragen. Bijvoorbeeld doordat we meer tijd nemen voor het participatieproces, doordat de vergunningen nog niet rond zijn, we de grond nog niet in ons bezit hebben of doordat de aannemer meer tijd nodig heeft. Overprogrammering draagt eraan bij dat we in dat geval snel verder kunnen met een van onze andere projecten. Gelet op de omvang van onze opgaven en de doelen we onszelf gesteld hebben, is het essentieel dat we niet stil komen te liggen. De bruto investeringen betreft alleen de kosten. Op de netto investeringen zijn de bijdrages die we verwachten in mindering gebracht.

Totaal investeringsprogramma's (Bedragen * € 1.000)	Realisatie bruto- investering 2023	Realisatie netto- investering 2023	Begrote bruto- investering 2024	Begrote netto- investering 2024	Begrote bruto- investering 2025	Begrote netto- investering 2025
Waterveiligheid	29.786	25.021	66.678	22.617	152.776	28.033
Klimaatbestendig en gezond watersysteem	13.907	2.517	44.603	31.709	51.104	41.346
Schoon water	38.755	37.340	56.558	56.518	76.440	75.950
Samen, duurzaam, slim en effectief	2.024	2.024	1.789	1.789	4.233	4.233
TOTAAL	84.472	66.902	169.628	112.634	284.553	149.563

7.2 Toelichting

Waterveiligheid

Het investeringsvolume Waterveiligheid omvat de HWBP dijkversterkingsprojecten. Het grootste deel hiervan besteden we aan de uitvoering van het project Meanderende Maas. In 2025 versterken we de eerste dijkkilometers bij Demen en Dieden. Daarnaast werken we aan de plannen voor onder meer Cuijk-Ravenstein, Doeveren, Lith-Bokhoven en Vierlingsbeek-Cuijk. Ook onze bijdrage áán het HWBP is hierin opgenomen.

Klimaatbesteding en gezond watersysteem

We besteden ruwweg twee derde van het investeringsvolume aan projecten binnen het deelprogramma 'Gezond en natuurlijk water'. Het betreft inrichtingsprojecten waarin we EVZ's, NVO's, beekherstel en vismigratie realiseren. Het resterende deel zetten we in voor het deelprogramma Voldoende Water en Omgaan met Weersextremen. Het betreft projecten zoals NNP Wijboschbroek, het wegwerken van baggerachterstanden (Ossermeer) en waterconservering. Vanuit het gebiedsplan Raam werken we aan de uitvoering van Hooge Raam en Lage Raam.

Schoon water

Het investeringsvolume voor Schoon water komt vooral door investeringen in de rwzi's. Op de rwzi's Oijen en Land van Cuijk lopen renovaties en op bijna alle andere zuiveringen loopt de voorbereiding en/of de uitvoering van aanvullende zuiveringsstappen voor nutriënten en medicijnresten. Daarmee willen we een betere effluentkwaliteit bereiken.

Samen, duurzaam, slim en effectief

Het investeringsvolume in dit programma is klein in vergelijking met de andere programma's. Het meeste geld gaat naar ons kantoor in Den Bosch. Dat gaan we verduurzamen, we plegen groot onderhoud en de noodtrappen worden vervangen. Daarnaast is een jaarlijks bedrag gereserveerd voor het vervangen van vervoersmiddelen en gereedschappen.

8. Geprognosticeerde balans

Activa			Passiva		
Omschrijving (bedragen * € 1.000)	Beginbalans 01-01-2025	Eindbalans 31-12-2025	Omschrijving (bedragen * € 1.000)	Beginbalans 01-01-2025	Eindbalans 31-12-2025
Vaste activa			Vaste passiva		
Immateriële vaste activa	84.430	87.845	Eigen vermogen		
Materiële vaste activa	508.396	590.929	Algemene reserves	3.350	3.350
Financiële vaste activa	3.057	2.899	Bestemmingsreserves tariefegalisati	44.638	32.191
			Overige bestemmingsreserves	8.731	8.731
			Resultaat	-	-
			Voorzieningen	2.487	2.487
			Vaste schulden	453.060	542.563
Totaal vaste activa	595.883	681.672	Totaal vaste passiva	512.266	589.322
Vlottende activa			Vlottende passiva		
Kortlopende vorderingen	19.000	19.000	Netto vlottende schulden	63.000	70.000
Liquide middelen	-	-	Overlopende passiva	54.617	56.350
Overlopende activa	15.000	15.000			
Totaal vlottende activa	34.000	34.000	Totaal vlottende passiva	117.617	126.350
TOTAAL	629.883	715.672	TOTAAL	629.883	715.672

De begroting 2025 leidt tot de volgende verwachte balans voor 2025. Dit is een inschatting die ook sterk afhankelijk is van de balansposities en het resultaat over 2024. Bij de jaarrekening worden de werkelijke balansposten en mutaties onderbouwd.

9. Voorstel en besluit

Het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas;

gelezen het voorstel van het dagelijks bestuur van 5 november 2024;

gelet op het bepaalde in de Waterschapswet;

gezien het advies van de commissies Algemene en Financiële Zaken, de commissie Watersysteembeheer en de commissie Emissiebeheer van 17 oktober 2024;

overwegende

BESLUIT:

1. De begroting 2025 met bijbehorende tarieven vast te stellen.
2. Het dagelijks bestuur te machtigen tot:
  - a. het aangaan van een langlopende geldlening tot een maximumbedrag van € 125.000.000 en het aangaan van een rekeningcourantovereenkomst met de Nederlandse Waterschapsbank van € 45.000.000;
  - b. autorisatie van de in bijlage 1 van de begroting 2025 opgenomen B-kredieten, te weten B1-investeringen, vervanging vervoermiddelen en gereedschappen 2025;
  - c. afhandeling van de kredietaanvraag voor betaling van de bijdrage Hoogwaterbeschermingsprogramma 2025 van € 7.285.680.
3. Kennis te nemen van
  - a. Het Projectenboek 2025 – 2030
  - b. De controllersparagraaf
  - c. De wijzigingen verslaggevingsregels
  - d. De begroting in één oogopslag

Aldus vastgesteld door het algemeen bestuur in zijn openbare vergadering van 15 november 2024

de secretaris,

de dijkgraaf,

Peter Verlaan

Mario Jacobs

Bijlage 1 Projecten met procentuele verdeling naar (deel)programma

Uitgaven/ Inkomsten	Nr. PJB	Omschrijving investering	Srt. inv.	Bedragen * € 1							Aandeel in %					
				Krediet	Aandeel in investering 2025	Aandeel in investering 2026	Aandeel in investering 2027	Aandeel in investering 2028	Aandeel in investering 2029	Aandeel in investering 2030	% WV	% VWWE	% GNW	% SW	% SDSE	% KGW
Uitgaven	115	Renoveren rwzi Den Bosch	A	66.850.000	500.000	7.080.831	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	118	Renoveren rioolgemaal Cuijk-Heiligenberg	A	2.950.000	1.561.363	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	12	Integraal Gebiedsprogramma Bakel - Milheeze	A	770.000	28.076	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	131	Renoveren rioolgemaal Keldonk/Mariaheide	A	615.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	135	Renoveren rioolgemaal Mariahout	B1	700.000	620.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	147	Renoveren rioolgemalen Westerbeek	A	520.000	298.937	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
		Renoveren rioolgemalen Oploo	A	615.000	398.868	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	175	Renovatie en kwaliteitsverbetering rwzi Oijen	A	92.700.000	13.944.634	7.754.559	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	197	Vervanging vervoersmiddelen en gereedschap	A	1.030.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
			B1	6.083.005	1.682.790	1.113.200	562.215	481.650	786.625	1.456.525	0	0	0	0	100	0
	2022-012	GGA Strabrechtse Heide	A	325.000	111.309	162.120	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
			B2	7.953.000	0	1.994.000	3.987.000	1.972.000	0	0	0	0	100	0	0	0
	2022-013	GGA Vitale Peel (Provincie trekker)	A	740.000	436.643	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
			B2	3.219.140	202.380	2.003.760	1.013.000	0	0	0	0	0	100	0	0	0
			B2	750.000	750.000	0	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0
	2022-014	GGA Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek	B2	660.945	500.000	0	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0
	2022-021	Maatregelen Astense Aa – de Berken	A	150.000	95.701	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
			B2	314.000	144.000	170.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2023-022	HWBP Programmaplan 2023-2025	A	1.710.356	1.000.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
	2023-026	Renoveren diverse rioolgemalen vanaf 2026	C	34.300.000	0	2.000.000	2.900.000	6.500.000	3.600.000	13.600.000	0	0	0	0	100	0
	2023-028	TPL RG Lithoijen rwzi Oijen	A	2.000.000	1.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		N264 - Omleggen TPL Odiliapeel - RG de Peel	C	1.500.000	0	750.000	750.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		N279 - Herziening leidingknooppunt Wolfspuiten RWZI Aarle-Rixtel	C	700.000	0	0	350.000	350.000	0	0	0	0	0	0	100	0
		Vervangen deel persleiding Berlicum-RWZI Vinkel	B1	300.000	150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		Vervangen deel persleiding Neerkant - de Hutten	B1	275.000	125.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		Omleggen TPL Vught - Helftheuvelweg	C	2.500.000	450.000	2.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		Verkleinen faalkans TPL Vlierden - Asten	B1	1.000.000	100.000	900.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		Vervangen/herstellen TPS Someren - RWZI Asten	B1	450.000	450.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
		Verbreiding A50 - Omleggen transportleidingen nabij Herpen	C	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	0	0	0	100	0
	2023-029	Renoveren kelder rioolgemaal Harense Broek	A	325.000	25.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
			B1	300.000	300.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	2023-031	EVZ 't Schoor Leijgraaf	A	700.000	421.000	150.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2023-032	Clusterproject vismigratie	A	3.000.000	2.742.900	85.600	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
			B2	5.034.900	0	2.518.000	2.516.900	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2023-033	Co-financiering waterschap groen-blauwe maatregelen Spoorzone Den Bosch	A	5.500.001	250.000	250.000	0	0	4.000.000	1.000.000	0	50	50	0	0	100
	2023-035	Optimalisatie wijst en beheer & onderhoud Annabos	A	70.000	506	0	0	0	0	0	0	33	33	34	0	0
			B2	280.000	280.000	0	0	0	0	0	0	33	33	34	0	0
	2023-036	Oplossen onderhoudsknelpunt Mgr. Borretlaan te Ravenstein	A	402.660	273.328	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0
	2023-037	Optimalisatie watersysteem Rode Beek	C	1.000.000	200.000	790.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0

Uitgaven/ Inkomsten	Nr. PJB	Omschrijving investering	Srt. inv.	Bedragen * € 1							Aandeel in %					
				Krediet	Aandeel in investering 2025	Aandeel in investering 2026	Aandeel in investering 2027	Aandeel in investering 2028	Aandeel in investering 2029	Aandeel in investering 2030	% WV	% VWWE	% GNW	% SW	% SDSE	% KGW
	2023-038	Leijgraaf Dintherse Hoek	C	310.001	60.000	250.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2023-039	Groote Wetering	C	2.500.000	500.000	2.000.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2023-042	Klimaatrobuust watersysteem op de Horst in Raam	C	650.000	100.000	350.000	150.000	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2023-043	Robuuste invulling Landmeerseloop Huize Padua	A	100.000	60.714	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
			B2	559.770	154.670	101.200	303.900	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2023-044	Datagestuurd leidingbeheer	C	600.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2023-050	Groot onderhoud en invulling ambitie tot vergroening PP 70	C	3.050.000	2.550.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	2023-051	Goorloop	C	3.000.000	160.000	0	2.840.000	0	0	0	0	10	90	0	0	90
	2024-052	Demo-ICABUS RWZI Asten (fijnzeef)	A	1.350.000	435.140	273.111	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2024-053	Renoveren rioolgemaal Landhorst	B1	500.000	250.000	250.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2024-054	Renoveren rioolgemaal St. Anthonis	C	2.000.000	1.000.000	1.000.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2024-055	Realiseren lavafilter rioolgemaal Pomona	B1	210.000	210.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2024-056	Preventieve Dassenburcht Kortestraat Dieden	C	125.000	125.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
	2024-057	Inrichtingsmaatregelen tegen bevergraverij in primaire en regionale keringen	C	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	100	0	0	0	0
	2024-059	Bakelse Aa en Kaweiseloop	C	1.050.000	100.000	200.000	750.001	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	2024-060	Beekherstel Soeloop West	C	170.000	28.500	81.500	60.000	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	2024-061	EVZ Halsche Beek, Balkloop en Tochtsloot	C	1.499.999	100.000	700.000	700.000	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	208	Kunstwerken regionale keringen	A	2.600.000	309.043	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
	209	Uitvoeringsprogramma normen wateroverlast (2016-2021)	A	1.450.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
	210	Smakterbroek	A	650.000	429.279	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	212	GGOR Goorloop Snelle Loop Gem Bak	A	2.736.000	78.365	202.400	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
		GGOR Goorloop Snelle Loop, Aanvoer Boekel Overlast Elsendorp	A	740.000	226.874	412.304	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	213	GGOR St Anthonis Boxmeer	A	3.265.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	216	EVZ Meerkensloop	A	400.000	6.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
			B2	1.400.000	1.400.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	219	HWBP Ravenstein Lith Planuitwerking	A	32.300.333	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
		HWBP Ravenstein Lith Uitvoering	A	479.000.000	121.320.000	133.370.000	97.910.000	49.720.000	16.950.000	15.530.000	100	0	0	0	0	0
	231	Aanpassing hoogwaterafvoer sluis 0	A	3.500.000	377.965	1.012.000	1.215.600	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	234	Uitvoeringsprogramma 't Gulden Land	A	4.475.000	40.476	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	237	Groene oevers Stads Aa Den Bosch	C	800.000	75.000	650.000	75.000	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	239	Robuust watersysteem NVO	A	3.900.000	531.964	96.140	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
			B2	8.910.927	1.806.857	5.495.900	1.913.000	0	0	0	0	0	0	100	0	100
			A	320.006	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	100
	241	HWBP Cuijk Ravenstein PU	A	25.680.000	9.499.738	5.156.054	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
		HWBP Cuijk Ravenstein Realisatie	B2	216.000.000	0	5.000.000	17.000.000	64.665.000	64.665.000	64.670.000	100	0	0	0	0	0
	243	Biotectoren	A	500.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	244	Poseidon - de datagestuurde waterketen	A	3.450.000	381.037	339.674	186.443	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	25	HWBP Bijdrage	A	7.373.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0
			C	114.630.580	7.285.680	6.679.200	7.192.300	8.213.400	8.830.500	9.236.500	100	0	0	0	0	0
	255	Uitbreiding verwerkingscapaciteit en renovatie rwzi Land van Cuijk	C	20.000.000	0	0	1.000.000	7.000.000	8.000.000	4.000.000	0	0	0	0	100	0
			A	69.500.000	25.000.000	25.000.000	8.000.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	263	Renoveren rioolgemaal Cuijk Sportpark	A	1.300.000	4.400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	275	Natte Natuurparel Wijboschbroek	A	8.855.000	3.489.285	2.276.400	412.782	0	0	0	0	0	0	100	0	100
			B2	993.100	0	0	198.700	794.400	0	0	0	0	0	100	0	100
	276	Grootschalige realisatie van zonneweides	A	19.000.000	2.830.280	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0

Uitgaven/ Inkomsten	Nr. PJB	Omschrijving investering	Srt. inv.	Krediet	Aandeel in investering 2025	Aandeel in investering 2026	Aandeel in investering 2027	Aandeel in investering 2028	Aandeel in investering 2029	Aandeel in investering 2030	% WV	% VWWE	% GNW	% SW	% SDSE	% KGW
	286	Oplossen capaciteitsknelpunt Bakel	A	3.700.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	288	Oplossen knelpunt robuust watersysteem Beekgraaf	A	380.000	307.629	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0	100
			B2	1.816.200	0	1.816.200	0	0	0	0	0	50	50	0	0	100
	291	Realiseren spuiduikers sluis 8 en 9	A	1.958.000	18.240	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	301	Vervangingsinvesteringen t.b.v. Waterbeheersingsgemalen (LTAP)	A	970.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			B2	250.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			B1	275.000	225.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	302	Natuurrealisatie en klimaatrobust watersysteem Maashorst	C	1.313.160	404.879	0	607.800	0	0	0	0	75	25	0	0	100
	303	Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK), zvb	A	1.380.000	247.440	141.235	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
		Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK), wsb	A	1.200.000	478.392	0	0	0	0	0	0	75	25	0	0	100
	305	Restopgave knelpunt wateroverlast Drunen noordwest (H14)	C	2.000.000	500.000	500.000	1.000.000	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	308	Groene Punt	A	800.000	549.999	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	313	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Aarle-Rixtel	A	3.000.000	2.750.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
			C	46.500.000	250.000	20.750.000	20.000.000	5.500.000	0	0	0	0	0	100	0	0
	314	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Asten, medicijnen	C	2.000.000	0	0	100.000	700.000	800.000	400.000	0	0	0	100	0	0
		Effluentverbetering rwzi's: rwzi Asten, nutriënten	C	11.000.000	0	0	1.000.000	4.000.000	4.000.000	2.000.000	0	0	0	100	0	0
	315	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Den Bosch, medicijnen	C	5.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
		Effluentverbetering rwzi's: rwzi Den Bosch, nutriënten	A	4.000.000	3.000.000	750.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
			B2	36.000.000	0	16.000.000	16.000.000	4.000.000	0	0	0	0	0	100	0	0
	316	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Dinther, medicijnen	A	11.150.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
		Effluentverbetering rwzi's: rwzi Dinther, nutriënten	A	27.000.000	12.110.663	11.422.306	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	317	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Land van Cuijk, medicijnen	C	5.500.000	0	0	0	2.000.000	2.750.000	750.000	0	0	0	100	0	0
		Effluentverbetering rwzi's: rwzi Land van Cuijk, nutriënten	C	22.000.000	0	0	0	7.000.000	11.000.000	4.000.000	0	0	0	100	0	0
	319	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Oijen, nutriënten	C	24.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	320	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Vinkel	A	10.200.000	6.956.871	804.619	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	334	Renoveren rioolgemeal 't Snepke	A	175.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
			C	1.800.000	0	0	1.800.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	340	Verdrogingsbestrijding Grootte Peel en Deurnsche Peel	C	22.600	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	354	HWBP Lith Bokhoven Verkenning	A	16.770.000	3.609.380	3.497.054	2.520.255	1.866.993	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Lith Bokhoven Planuitwerking	C	25.400.000	0	1.000.000	7.000.000	7.000.000	7.000.000	3.400.000	100	0	0	0	0	0
		HWBP Lith Bokhoven Uitvoering	C	248.000.000	0	0	0	0	40.000.000	41.600.000	100	0	0	0	0	0
	356	Aanpassing Astense Aa tbv aanvoer vanuit Noordervaart	A	100.000	56.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			B2	615.369	60.000	555.369	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	357	Vervanging TMX Onderstations LM-8N en LM-20N door LMX-serie	A	1.360.000	172.575	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0	50
	358	Afronding Beekherstel Peelseloop Benedenloop	A	1.335.000	114.240	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0	100
	359	Renovatie/vervangen Bruggen landgoed Eyckenlust Beek en Donk	C	1.698.200	1.564.800	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	360	Waterfabrieken	C	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	0	0	0	100	0	0
	361	Vismigratie Gewande	A	200.000	116.050	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
			B2	5.802.900	147.800	2.125.200	3.529.900	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	362	Maatregelen bevers Empel	A	330.000	97.996	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	364	HWBP Doeveren VK	A	4.080.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Doeveren PU	A	1.570.000	2.395.132	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Doeveren Realisatie	C	33.000.000	0	16.500.000	16.500.000	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	367	Uitvoeringsprogramma waterconservering	A	400.000	190.006	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			B2	2.481.119	1.256.119	1.225.000	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100

Uitgaven/ Inkomsten	Nr. PJB	Omschrijving investering	Srt. inv.	Bedragen * € 1							Aandeel in %						
				Krediet	Aandeel in investering 2025	Aandeel in investering 2026	Aandeel in investering 2027	Aandeel in investering 2028	Aandeel in investering 2029	Aandeel in investering 2030	% VW	% VWWE	% GNW	% SW	% SDSE	% KGW	
	368	EVZ - KRW Hoefgraaf	C	250.000	0	250.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	370	Zelfstandige NBW-knelpunten wateroverlast (3e toetsing)	C	406.961	282.028	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	371	Programma Howabo	A	3.334.000	1.750.000	244.730	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0
			B2	296.666.000	0	3.903.461	7.272.750	75.912.276	124.145.276	85.432.253	100	0	0	0	0	0	0
	372	Aardgasvrij Aa en Maas	C	5.000.000	0	1.000.000	2.000.000	2.000.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0
	373	Windturbines Land van Cuijk	A	350.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
			B2	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	0	0	0	0	100	0	0
	374	Uitbreiding slib- en gaslijn rwzi Den Bosch	A	5.500.000	1.090.811	864.754	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0
			B2	42.000.000	0	2.000.000	18.000.000	18.000.000	4.000.000	0	0	0	0	0	100	0	0
	376	Wegwerken baggerachterstand 2022-2027	C	6.800.000	4.100.000	1.600.000	1.100.000	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	5	Blauwe Poort Laarbeek	A	10.124.000	8.736.250	741.796	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	51	Uitvoeringsprogramma Noordervaart/Peelkanalen	A	16.248.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	53	Cyclisch groot onderhoud	A	3.124.340	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	6	Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL), EVZ Baardwijkse Overlaat	A	185.500	185.178	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
		Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL), EVZ Voordijk	A	85.000	85.202	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
		Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL), VTW Gebiedsontw Oostelijk Langstraat	A	593.000	547.250	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
			B2	2.023.900	1.011.900	1.012.000	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	7	Gebiedsplan Raam	A	42.976.500	9.124.971	15.014.124	2.930.359	-4.200	0	0	13	37	50	0	0	0	87
			B2	979.116	856.705	0	0	0	0	0	30	20	50	0	0	0	70
	76	Aa dal Zuid, fase 1	A	16.700.000	508.155	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
		Aa dal Zuid, fase 2	A	4.000.000	1.690.174	570.200	606.787	0	0	0	0	0	40	60	0	0	100
			B2	11.100.000	600.000	5.000.000	5.500.000	0	0	0	0	40	60	0	0	0	100
	8	Integrale wateropgave Aa-dal Noord	A	610.000	101.190	101.200	91.170	0	0	0	10	0	90	0	0	0	90
			B2	29.991.060	305.900	0	29.397.260	0	0	0	10	0	90	0	0	0	90
	86	IGP Maasheggen	A	6.910.000	2.641.798	986.816	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	95	EVZ Tranche Beneden Aa, EVZ Leijgraaf	A	5.575.500	3.387.404	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
		EVZ Tranche Beneden Aa, EVZ Schijndelse Loop	A	2.420.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	99	Realisatie EVZ Grootte Wetering	A	1.892.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
Totaal Uitgaven				2.384.074.148	284.552.829	330.994.017	288.943.122	267.671.519	300.527.385	247.075.278							
Inkomsten	12	Integraal Gebiedsprogramma Bakel - Milheeze	A	-326.000	-326.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2022-012	GGA Strabrechtse Heide	A	-240.000	0	-240.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			C	-3.500.000	0	-500.000	-2.000.000	-1.000.000	0	0	0	100	0	0	0	0	100
	2022-013	GGA Vitale Peel (Provincie trekker)	C	-375.000	-375.000	0	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0	100
	2022-014	GGA Vlijmens Ven, Moerputten, Bossche Broek	C	-500.000	-500.000	0	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0	100
	2023-022	HWBP Programmaplan 2023-2025	A	-1.469.700	-830.380	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0
	2023-028	Omleggen / vervangen diverse transportleidingen	A	-450.000	-450.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2023-031	EVZ 't Schoor Leijgraaf	C	-250.000	-200.000	-50.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2023-032	Clusterproject vismigratie	A	-1.300.000	0	-1.300.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
			B2	-2.200.000	0	-1.000.000	-1.200.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2023-038	Leijgraaf Dintherse Hoek	C	-100.000	0	-100.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2024-052	Demo-ICABUS RWZI Asten (fijnzeef)	A	-245.000	0	-245.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	2024-059	Bakelse Aa en Kaweiseloop	C	-450.000	0	-50.000	-400.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2024-060	Beekherstel Soeloop West	C	-85.000	0	-25.000	-60.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2024-061	EVZ Halsche Beek, Balkloop en Tochtsloot	C	-1.225.000	0	-612.500	-612.500	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	2024-063	Maatregelen fysieke beveiliging buitenlocaties rwzi's	C	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	PM	0	0	0	100	0	0

Uitgaven/ Inkomsten	Nr. PJB	Omschrijving investering	Srt. inv.	Bedragen * € 1							Aandeel in %						
				Krediet	Aandeel in investering 2025	Aandeel in investering 2026	Aandeel in investering 2027	Aandeel in investering 2028	Aandeel in investering 2029	Aandeel in investering 2030	% WV	% VWWE	% GNW	% SW	% SDSE	% KGW	
	212	GGOR Goorloop Snelle Loop Gem Bak	A	-1.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
		GGOR Goorloop Snelle Loop, Aanvoer Boekel Overlast Elsendorp	A	-218.000	0	-218.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	216	EVZ Meerkensloop	C	-650.000	-650.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	219	HWBP Ravenstein Lith Planuitwerking	A	-27.079.759	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Ravenstein Lith Uitvoering	A	-411.355.000	-109.188.000	-120.033.000	-88.119.000	-44.748.000	-15.255.000	-13.977.000	100	0	0	0	0	0	0
	239	Robuust watersysteem NVO	A	-2.212.500	-120.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
			B2	-3.790.000	0	-2.890.000	-900.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	241	HWBP Cuijk Ravenstein PU	A	-23.282.000	-8.549.764	-4.640.449	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Cuijk Ravenstein Realisatie	B2	-194.400.000	0	-4.500.000	-15.300.000	-58.198.500	-58.198.500	-58.203.000	100	0	0	0	0	0	0
	244	Poseidon - de datagestuurde waterketen	A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	275	Natte Natuurparel Wijboschbroek	A	-7.255.000	0	0	-7.209.110	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			B2	-500.000	0	0	-100.000	-400.000	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	288	Oplossen knelpunt robuust watersysteem Beekgraaf	C	-450.000	0	-450.000	0	0	0	0	0	0	50	50	0	0	100
	303	Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK), zvb	A	-340.000	-40.000	-37.060	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
		Optimalisatie Meetnetten en Datamanagement in Systeem en Keten (OMDISK), wsb	A	-525.000	-130.000	0	0	0	0	0	0	0	75	25	0	0	100
	305	Restopgave knelpunt wateroverlast Drunen noordwest (H14)	C	-1.000.000	-250.000	-250.000	-500.000	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	308	Groene Punt	A	-340.000	-340.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	316	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Dinther, medicijnen	A	-4.000.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	320	Effluentverbetering rwzi's: rwzi Vinkel	A	-965.000	0	-965.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0
	354	HWBP Lith Bokhoven Verkenning	A	-15.093.000	-3.248.442	-3.147.349	-2.268.230	-1.680.294	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Lith Bokhoven Planuitwerking	B2	-22.860.000	0	-900.000	-6.300.000	-6.300.000	-6.300.000	-3.060.000	100	0	0	0	0	0	0
		HWBP Lith Bokhoven Uitvoering	B2	-223.200.000	0	0	0	0	-36.000.000	-37.440.000	100	0	0	0	0	0	0
	356	Aanpassing Astense Aa tbv aanvoer vanuit Noordervaart	B2	-386.000	0	-386.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	361	Vismigratie Gewande	C	-1.200.000	0	0	-1.200.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	364	HWBP Doeveren VK	A	-3.672.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Doeveren PU	A	-1.413.000	-2.155.619	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
		HWBP Doeveren C. Realisatie	B2	-29.700.000	0	-14.850.000	-14.850.000	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	367	Uitvoeringsprogramma waterconservering	A	-200.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
			B2	-1.000.000	-500.000	-500.000	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	371	Programma Howabo	A	-750.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
			B2	-199.250.000	-100.000	-2.602.307	-4.848.500	-50.608.184	-82.763.507	-56.954.835	100	0	0	0	0	0	0
	5	Blaauwe Poort Laarbeek	A	-3.450.000	-3.080.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	53	Cyclisch groot onderhoud	C	-300.000	-300.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	100
	7	Gebiedsplan Raam	A	-16.131.050	-229.870	-750.000	-8.850.000	-300.000	0	0	10	40	50	0	0	0	90
			B2	-1.170.155	-1.170.155	0	0	0	0	0	30	20	50	0	0	0	70
	86	IGP Maasheggen	A	-2.675.000	-1.000.000	-220.000	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	95	EVZ Tranche Beneden Aa, EVZ Leijgraaf	A	-1.782.000	-1.257.000	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
		EVZ Tranche Beneden Aa, EVZ Schijndelse Loop	A	-1.625.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
	99	Realisatie EVZ Grootte Wetering	A	-973.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	100	0	0	100
Totaal Inkomsten				-1.218.908.164	-134.990.230	-161.461.665	-154.717.340	-163.234.978	-198.517.007	-169.634.835							
Eindtotaal				1.165.165.984	149.562.599	169.532.352	134.225.783	104.436.541	102.010.378	77.440.443							

Bijlage 2 Vergelijking tarieven 2024

